

Veilig politiewerk

De basispolitie over
geweldgebruik

BOOM | LEMMA

dr. E.J. van der Torre
P.J. Gieling
dr. M.C. Dozy
F.C. van Leeuwen
W. Hamoen

Lectoraat Gebiedsgebonden Politie

Veilig politiewerk

Verschenen publicaties van de onderzoeksreeks Politieacademie bij Boom Lemma uitgeverij:

Otto Adang, Wim van Oorschot & Sander Bolster (2011). *De politieaanpak van voetbalwedstrijden in Nederland. Ervaringen van peer review evaluatieteams*. Boom Lemma uitgeverij, Den Haag.

Cees Sprenger & Eefje Teeuwisse (2011). *Slim vakmanschap. Onderzoek rond het versterken van vakmanschap binnen de politie*. Boom Lemma uitgeverij, Den Haag.

E.J. van der Torre, P.J. Gieling, M.C. Dozy, F.C. van Leeuwen & W. Hamoen (2011). *Veilig politiewerk. De basispolitie over geweldgebruik*. Boom Lemma uitgeverij, Den Haag.

Veilig politiewerk

De basispolitie over geweldgebruik

dr. E.J. van der Torre

P.J. Gieling

dr. M.C. Dozy

F.C. van Leeuwen

W. Hamoen

Boom Lemma uitgevers

Den Haag

2011

Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

Foto omslag: Thomas Schlijper/Hollandse Hoogte. Een man (verdacht van diefstal van een telefoon) wordt door agenten aangehouden. Hij verzet zich op het moment dat de agenten hem in de auto willen zetten (20 juni 2011).

© 2011 Politieacademie | Boom Lemma uitgevers

ISBN 978-90-5931-781-9
NUR 741

www.boomlemma.nl

Inhoud

1	Aan de basis	9
	1.1 Onderzoeksvragen	9
	1.2 Omgaan met geweld: een reeks publicaties	11
	1.3 Perspectief	12
	1.4 Wat volgt	15
	1.5 Woorden van dank	15
2	Dienders aan het woord	19
	2.1 Inleiding	19
	2.2 Initieel onderwijs	20
	2.3 Integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT)	26
	2.4 Standaards	28
	2.5 Organisatie	29
	2.6 Evaluatie	41
	2.7 Nasleep: gevoeligheden	44
	2.8 Aanpak daders	48
	2.9 Vooruitgang: professionalisering	55
3	Het survey	59
	3.1 Inleiding	59
	3.2 Over de respondenten	60
	3.3 Standaards en opleiding	65
	3.4 Opvattingen over collega's	74
	3.5 Grenzen aan het 'doorpakken'	80
	3.6 Sturing	82
	3.7 Steun na een geweldsincident	85
	3.8 Afwegingen over de nasleep van geweldgebruik	88
	3.9 Na politiegeweld: klachten en onderzoeken	90
	3.10 Na geweld tegen de politie: aanpak van de daders	97
	3.11 Tot slot	100

4	Politiegeweld: in balans brengen	103
4.1	Inleiding	103
4.2	Samenvatting	105
4.3	De gekantelde balans: achtergronden	114
4.4	Verbeteringen	119
	Literatuur	125
	Bijlage 1: Verantwoording	127
	Bijlage 2: Respondenten kwalitatief onderzoek	137
	Bijlage 3: Survey: de vragenlijst	139
	Bijlage 4: Mini-survey onder IBT-docenten	147
	Bijlage 5: Frequentietabellen: survey executieven	153
	Over de onderzoekers	161

Aan de basis

7

Aan de basis

Foto: Roel Visser/Hollandse Hoogte. De noodhulp van politiebureau Zuiderpark (regiopolitie Haaglanden) reageert op een melding over een bedreiging met een vuurwapen in een flat (30 juli 2011).

1.1 Onderzoeksvragen

De mogelijkheid en soms plicht om geweld te gebruiken is een onderscheidend kenmerk van de politiefunctie. Geweld door en tegen de politie heeft de afgelopen jaren veel aandacht gekregen in het publieke en professionele debat. Tijdens het congres Politie en Geweld (april 2010) werd gedebatteerd over de stelling ‘doortastend politieoptreden leidt tot een vermindering van geweld tegen de politie’. Het debat poneerde de vraag of het politieoptreden vandaag de dag nog wel doortastend genoeg is. Een politiewijsheid leert dat goed politiewerk stoelt

op drie d's: dialoog, de-escalatie en doorpakken. Zo geformuleerd, was het de vraag of de nadruk niet te sterk is komen te liggen op dialoog en de-escalatie. Na het debat concludeerden vijf leden van onze (later ingestelde) begeleidingscommissie – Heeres, Kloosterman, Krombeen, Busker en Van de Kamp (zie paragraaf 1.5) – dat nader onderzoek naar de legitimiteit en doeltreffendheid van politiegeweld geboden is.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door de Politieacademie en de Vrije Universiteit. Deze publicatie doet verslag van het deel dat zelfstandig is verricht door de Politieacademie. Het heeft plaats in het kader van afspraken die in de cao 2007-2011 tussen de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de politiebonden zijn gemaakt over de aanpak van geweld tegen politiemensen. In opdracht van het programma Veilige Publieke Taak, de Raad van Korpschefs en de politiebonden is de hoofdvraag van het onderzoek als volgt geformuleerd: hoe is het optreden van de basispolitiezorg in gevaarsituaties zodanig te verbeteren dat de legitimiteit, doeltreffendheid en veiligheid van de politie verbeteren?

Het deelonderzoek dat is uitgevoerd door de Politieacademie richt zich op executieven bij de basispolitie. Het geeft antwoord op de volgende onderzoeksvraag: wat is de mening van politiemensen in de basispolitiezorg over het politieoptreden in gevaarsituaties en over ontwikkelingen die daarop van invloed zijn? Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de basis: onder uitvoerende agenten die noodhulp verlenen en/of politiewerk uitvoeren in de wijk (wijkpolitie).

Het deelonderzoek van de Vrije Universiteit, onder leiding van Jaap Timmer, bouwt voort op het onderzoeksmateriaal dat in het kader van een publicatiereeks over geweld is verzameld (zie paragraaf 1.2). Het brengt op systematische wijze geweldgebruik door de politie in kaart. Wij verplaatsen de bakens van overzichtsstudies van geweldspatronen naar de alledaagse ervaringen van basispolitiemensen met geweld en risicovolle situaties. We geven aan welke emoties en meningen schuilgaan achter allerhande statistieken over geweldgebruik of achter een (soms wel erg) droge analyse van bijvoorbeeld de (juridische) nasleep van geweldgebruik voor agenten. Het gaat ons daarmee om politie-interne aspecten en dus niet om contextuele kenmerken. Dat laatste komt aan bod in een historische en juridische analyse van politiegeweld

door de Vrije Universiteit, alsook in gemeenschappelijke conclusies die worden getrokken zodra het onderzoek van de Vrije Universiteit gereed is. Wij stellen nu in deze studie de basispolitie centraal. Dit komt tot uitdrukking in het gehanteerde perspectief.

Er liggen drie overwegingen ten grondslag aan dit deelonderzoek. In de eerste plaats is het belangrijk en zelfs noodzakelijk om een aanpak van de geweldsproblematiek mede te baseren op de meningen en opinies van agenten die het geweld zelf gebruiken en ondervinden. In de tweede plaats kan met een dergelijk onderzoek worden achterhaald hoe agenten de effectiviteit van het geweldgebruik door de politie inschatten. Daarmee wordt onder meer bezien of ze vinden dat de politie (soms) te terughoudend is met geweldgebruik en hoe het optreden in gevaarsituaties verbeterd kan worden. In de derde plaats is er veel onderzoeksmateriaal beschikbaar over politiegeweld, maar ontbreekt een landelijk onderzoek naar de stand van zaken in de frontlinie en is het derhalve onvoldoende duidelijk hoe de werkvloer van de basispolitie denkt over geweldgebruik.

De aard van de onderzoeksvraag – naar de mening van politiemensen aan de basis – heeft gevolgen voor de criteria die we bij dit onderzoek hanteren. Het gaat in deze studie om een geloofwaardige weergave van de perspectieven en opvattingen van executieven bij de basispolitie. Indien die opvattingen kritisch zijn, dan brengen we dat dus zo goed mogelijk in kaart. We zoeken de nuance onder meer in een zo zuiver mogelijke weergave van de opvattingen van basispolitie-mensen.

1.2 Omgaan met geweld: een reeks publicaties

De studie *Niet zonder slag of stoot* (Naeyé, 2005) gaf een landelijk beeld van het geweldgebruik door de politie in (het peiljaar) 2000. De discussie die erop volgde, resulteerde in een onderzoeksprogramma ‘Omgaan met geweld’. In 2008 verscheen de tweedelige studie *Kracht van meer dan geringe betekenis*. Het eerste deel brengt het geweldgebruik door de basispolitie in beeld: de frequentie, de aard en doelen van het politiegeweld en het letsel bij agenten of burgers (Bleijendaal, Naeyé, Chattellon & Drenth, 2008). In totaal zijn in 2005 precies 3.777

geweldsaanwendingen getraceerd van basispolitie mensen in Brabant Zuid-Oost, Twente, Utrecht en Zeeland. Dit politiegeweld kan worden herleid tot 1.900 afzonderlijke situaties. Het tweede deel heeft een procedurele en juridische invalshoek (Drenth, Naeyé & Bleijendaal, 2008). Het beschrijft en analyseert de registratie, beoordeling en verantwoording van politiegeweld.

De studie *Agressie en geweld tegen politiemensen: Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten* (Naeyé & Bleijendaal, 2008) brengt de agressie en het geweld in beeld waarmee basispolitie mensen worden geconfronteerd. Er wordt geconstateerd dat de geregistreerde geweldsmisdrijven met zestig procent zijn gestegen in de periode 1996-2007. Het valt echter niet te achterhalen of dit het gevolg is van een echte toename of dat er andere oorzaken zijn, zoals een actievere strafrechtelijke aanpak. In het onderzoeksjaar kregen vier op de tien executieve politiemensen te maken met agressie of geweld. Er is op statistische wijze bezien of individuele factoren (leeftijd, aantal jaren ervaring en geslacht) of werkfactoren (aantal gewerkte uren per week, leidinggevende functie, korps, rang, percentage bureaudienst en aantal aanhoudingen) verklaren in welke mate een diender te maken krijgt met agressie of geweld. Dit blijkt echter amper te verklaren uit deze factoren, al speelt het aantal verrichte aanhoudingen een rol. Het is wel duidelijk wat voorspelbaar riskant politiewerk is, namelijk in de nachtelijke uren van het weekend en het optreden tegen veelplegers, vluchtgevaarlijke verdachten en verzetplegers.

1.3 Perspectief

In deze studie hanteren we een perspectief dat het primaire proces van de basispolitie in risicovolle situaties centraal stelt. Korpsen en politiebazen dienen vanuit dat perspectief duidelijk te maken wat onder zulke omstandigheden de juiste manier van werken is en dienen daartoe de randvoorwaarden te organiseren (Gieling, 2010). Het past bij dit perspectief om politiepersoneel te trainen op professionele standaards (voor geweldshantering) en bekend te laten raken met noodzakelijke kennis, zoals wetskennis. Het belang van professionele standaardisatie komt tot uitdrukking in een model dat in de praktijk is gevormd.

Het staat te boek als *Sterker blauw* (Gieling, 2010; Van der Torre, 2011a; 2011b). De professionele daadkracht die de politie aan de dag legt bij het afhandelen van een incident, staat centraal in het model. We hanteren het als ordeningskader in deze studie. Er worden zes aspecten van professioneel handelen in risicovolle situaties onderscheiden. Het betreft in de voorfase:

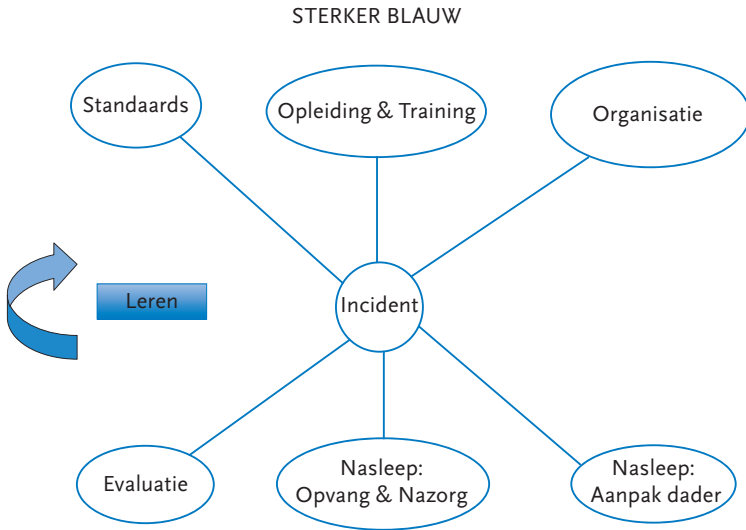
- *Standaards*. Agenten kiezen een handelwijze voordat ze ingrijpen. Deze wordt niet iedere keer bedacht, maar stoelt op ervaringskennis en op getrainde en geoefende werkwijzen. De werkwijzen voorzien in een onderlinge rolverdeling tussen agenten. Standaards geven richting en houvast, maar de kern van politiewerk in risicovolle situaties bestaat uit situatiebeoordelingen en daarop gebaseerde interventies (vgl. Klein, 1997). Standaards en professionalisering bijten elkaar niet, maar zijn met elkaar verweven, want een goede uitoefening van het politievak kan niet zonder beproefde standaards. Het komt op straat wel aan op maatwerk, in de vorm van doordachte variaties op bestaande procedures en alertheid op veranderende omstandigheden (Politieacademie, 2007). Een groot bereik van standaards (van ‘klein’ verbaal tot escalatie) en een professionele houding om alert te zijn op de noodzaak om te kiezen voor een variant kunnen het politiewerk flexibel maken (Van der Torre, Van Duin & Van der Torre-Eilert, 2010).
- *Opleiding en training*. Standaardwerkwijzen worden ingeslepen bij opleidingen en trainingen. De politieleiding is verantwoordelijk voor een toegesneden training en voor een continu leerproces; op straat, maar ook bij beroepsonderwijs. Opleiding en training zijn, uiteraard, van invloed op de fysiek-mentale fitheid van agenten en op hun kennis over geweldstoepassing en -bevoegdheden. De training bereidt voor op de hedendaagse multidisciplinaire operatie: reguliere agenten, hondengeleiders, beredenen, *bikers*, agenten uit horecateams of andere dienders met een specifieke taak.
- *Organisatie: mensen, middelen en sturing*. De verhouding tussen de kwantiteit en kwaliteit van het personeel en het werkaanbod is belangrijk. Het is steeds de vraag of het personeel beschikt over adequate middelen. Dit lijkt een open deur, maar in de praktijk is het vaak een hele opgave om het dienstrooster af te stemmen op de

situatie op straat. Het is belangrijk in welke mate de beroepscultuur bijdraagt aan gepast geweldgebruik. Wordt er een balans bewaard tussen stevig en sociaal optreden, worden standaards op een gepaste wijze toegepast en bestaan er vormen van sociale controle op straat?

De organisatorische opdracht wijst in breder verband op een tijdrovende en cruciale taak van de politie, namelijk de opdracht om executieve agenten op het gewenste professionele niveau te brengen wat geweldgebruik betreft.

Het belang van de zogenoemde nafase of nasleep mag evenmin worden onderschat. Het model onderscheidt ook in deze fase drie aspecten:

- *Evaluatie*. Hoe heeft de interventie uitgepakt? Hoe reageerde de doelgroep, werkte de gekozen werkwijze en hoe verliep het samenspel tussen dienders? Is er wellicht afgeweken van de standaard, en zo ja, waarom? Goede ervaringen bestendigen de standaardwerkwijzen. Bij minder goede ervaringen is het de vraag of de uitvoering of standaard aanpassing behoeft. Evaluaties kunnen betrekking hebben op het politieoptreden (wat gaat goed en wat kan of moet beter?) en op het gedrag van de doelgroep.
- *Nasleep: opvang en nazorg*. Indien er geweld wordt gebruikt tegen een diender, is van belang hoe hier intern op wordt gereageerd. Welke opvang wordt geboden aan agenten die schokkende geweldsincidenten hebben meegemaakt? Er wordt onderzoek ingesteld naar het geweldsincident en er wordt bezien hoe een zaak wordt afgewikkeld.
- *Nasleep: aanpak van de dader(s)*. De afhandeling van een arrestatie. Hierbij telt de kwaliteit van de opsporing: om intrinsieke redenen, maar ook omwille van de externe effecten van het politieoptreden. De mogelijkheid bestaat om schade die agenten ondervinden te verhalen op de dader(s). Het is een taak voor de politieleiding om de arrestantenafhandeling te organiseren, onder meer door middel van goede werkafspraken met justitie. Het relatiebeheer met justitie is van belang om erop toe te zien dat prioriteit wordt gegeven aan geweld tegen agenten, maar ook om te zorgen dat magistraten gevoel aan de dag leggen voor de aard en impact van dit soort gebeurtenissen.

Figuur 1: Model 'Sterker Blauw'

1.4 Wat volgt

Dit is een empirisch onderzoek dat de meningen en opvattingen van executieve politiemensen bij de basispolitie in kaart brengt. Hoofdstuk 2 is gebaseerd op kwalitatief veldwerk: we spraken in totaal met 208 politiemensen. Hoofdstuk 3 presenteert de resultaten van een landelijk survey, dat is ingevuld door 4.425 basispolitiemensen. Tot slot worden, in hoofdstuk 4, de bevindingen samengevat en verklaard. Er worden ook aanbevelingen geformuleerd. De bijlagen bevatten onder meer de verantwoording van de onderzoeksopzet en de belangrijkste uitkomsten van een mini-survey onder IBT-docenten, met 153 respondenten.

1.5 Woorden van dank

We zijn de begeleidingscommissie erkentelijk voor het commentaar dat ze, tussen drukke werkzaamheden door, heeft geleverd op de opzet van deze studie en op verschillende conceptteksten. Haar leden hebben ook

de moeite genomen het politieveld te vragen om medewerking aan dit onderzoek. De begeleidingscommissie bestond uit:

- F.J. Heeres MPSM, korpschef Midden en West Brabant, voorzitter;
- A. Kloosterman, plv. korpschef IJsselland, plv. voorzitter;
- mr. G.W. van der Burg, hoofdofficier Landelijk Parket;
- H.H. Busker, voorzitter Nederlandse Politiebond;
- G. van de Kamp, voorzitter politievakorganisatie ACP;
- drs. J.M. Krombeen, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, programmamanager Veilige Publieke Taak;
- G.C.K. Vlek, programmadirecteur Politie & Wetenschap.

Het secretariaat van de begeleidingscommissie lag in handen van drs. J.C. Wever MA (senior beleidsadviseur, Nederlands Politie Instituut). Het spreekt vanzelf dat de auteurs de volle verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud van het onderzoek.

Wilfrank Nies, functioneel beheerder van de afdeling Informatie- en Change Management van de Politieacademie, leverde een stevige inspanning om het survey te plaatsen op de intranetten van regiokorpsen en om ons te informeren over de stand van zaken bij het invullen van de vragenlijsten.

We zijn alle mensen die het survey hebben ingevuld dankbaar, evenals de executieven en IBT-docenten die meewerkten aan de groepsinterviews. We zijn verheugd over de grote betrokkenheid die er bij respondenten van het survey en bij groepsinterviews vanaf spatte. We hopen van harte dat de op onderdelen kritische uitkomsten van dit onderzoek een aansporing zijn om in de nabije toekomst met een nuchtere blik meer aandacht te schenken aan geweldgebruik op de werkvloer van de basispolitie.

Dienders aan het woord

2

Dienders aan het woord

Foto: Felix Kalkman/Hollandse Hoogte. Leerlingen van de politieschool krijgen praktijkles over de omgang met Marokkaanse jeugd (5 december 2008).

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk baseren we ons op kwalitatief veldwerk. We hebben groepsinterviews georganiseerd waarbij we in totaal 208 respondenten hebben gesproken: executieven (110), studenten (29), operationeel leidinggevenden (50) en IBT-docenten (19). De beschrijvingen in dit hoofdstuk zijn steeds een weergave van de opvattingen en ervaringen van de deelnemers aan deze bijeenkomsten, los van de vraag of we de term ‘respondent’, ‘agent’ of ‘diender’ hanteren. Daarbij sluiten we aan bij het in hoofdstuk 1 gepresenteerde model (zie tabel 2.1). De bevindingen van dit hoofdstuk worden samengevat in paragraaf 4.2.

Tabel 2.1

Dimensie in het model	Paragraaf
Opleiding en training	2.2 Initieel onderwijs
Opleiding en training	2.3 Integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT)
Standaards	2.4 Standaards
Organisatie	2.5 Organisatie
Evaluatie	2.6 Evaluatie
Opvang en nazorg	2.7 Nasleep: gevoeligheden
Aanpak ouders	2.8 Aanpak ouders

2.2 Initieel onderwijs

Het duale karakter van het primaire politieonderwijs (PO2002) wordt op zich gewaardeerd. Theorie en gesimuleerde trainingen worden gekoppeld aan praktijkervaringen: ‘In de huidige duale opleiding zit een goede opbouw. Vroeger werd je na de opleiding meteen in het diepe gegooid.’ Dit laat onverlet dat er op meerdere punten stevige kritiek is op dit onderwijs.

De respondenten pleiten voor een veeleisender fysieke component bij de selectie en in het initiële onderwijs. De fysieke selectie-eisen zijn onvoldoende afgestemd op de eisen van het politievak. Er zou kunnen worden geselecteerd op fysiek potentieel, waarna de fysieke vorming serieus ter hand wordt genomen tijdens de opleiding. Dat laatste is echter slechts ten dele het geval.

‘Er zijn genoeg studenten die nog geen kilometer kunnen hardlopen. In een laag tempo. Aan een voetbalscheidsrechter die ouder is dan 40 jaar worden hogere eisen gesteld dan aan de jonge agent die straks achter de hooligans aan moet rennen.’

‘De selectie is te slap. Dat is nergens voor nodig want er willen veel mensen bij de politie werken.’

‘Gooi de fysieke eisen bij de selectie maar omhoog en zet het met grote letters op het internet. Als je dan graag bij de politie wil werken en je bent niet zo heel fit, dan kan je trainen om de eisen te halen.’

‘Er worden geen wonderen gevraagd natuurlijk, maar wel pit en motivatie. Heel veel politiemensen in opleiding hebben dat natuurlijk ook, maar de eisen moeten omhoog.’

Volgens respondenten bestaat het idee dat (matige) fysieke competenties kunnen worden gecompenseerd met sociale en communicatieve competenties. Fysieke en sociale vaardigheden vormen echter een twee-eenheid, zo wordt geredeneerd. Het gaat niet om de optelsom van de twee vaardigheden, maar om de voortdurende combinatie en wisselwerking ervan. Het initiële onderwijs besteedt volgens onze respondenten veel aandacht aan het doceren en trainen van sociale vaardigheden (SOVA). Dit wordt gewaardeerd en helpt om invulling te geven aan communicatie met burgers, ook in risicovolle situaties. Er is echter kritiek omdat de training van sociale vaardigheden te vaak is losgekoppeld van training van geweldgebruik: ‘Het onderwijs is te veel SOVA gericht.’

‘Je hoort veel over competentiegericht onderwijs. Ik vind dat dit niet helemaal geslaagd is, want je gaat naar een SOVA-docent. Prima die moeten er hartstikke zijn. Maar die cursist legt niet de link dat hij bij een IBT-docent die vaardigheden daar ook mag inzetten. De student leert niet dat het ook heel sociaal vaardig is om iemand paal en perk te stellen. De studenten krijgen te veel les in afzonderlijke blokken, maar waar leren ze nou de mix van al die vakken.’

‘Wij zijn in Nederland erg gewend geraakt om zo lang mogelijk te praten en geen geweld te gebruiken. Dit zit ook erg in het onderwijs gegoten. Daarom zit er een grote kloof tussen de sociale vaardigheden en het doorpakken. Er is geen duidelijke overlap voor de studenten. We leren ze dat te weinig. Op school zie je dan films waarbij iemand in veel juridische rompslomp zit. Dit schrikt al af. Er is angst dat iemand 365 dagen op een uitspraak zit te wachten. Het is in het systeem verweven dat je heel voorzichtig moet zijn met geweld gebruiken.’

‘In de opleiding wordt veel meer toegewerkt naar een afwachterende houding en praten in plaats van bijvoorbeeld een verbaal uitdelen.’

De opleiding maakt agenten onvoldoende straatwijs en bereidt hen onvoldoende voor op de daadwerkelijke ordeproblemen op het niveau van wijken en gemeenten:

‘Het is het gevolg van het beleid. Vroeger werd je klaargestoomd voor het politiewerk op straat. Nu om projecten met ketenpartners te draaien. Tegenwoordig komt men van de opleiding en wil iedereen meteen wijkagent worden. Want wijkagent “is it”. De politie gaat in alles mee wat de politiek wil. We zijn het braafste jongetje van de klas. De politiek vraagt om wijkagenten, dan moeten er wijkagenten komen. Nu missen ze dus de jongens die op straat eerst het werk gedaan hebben. De jongens worden wijkagent, alleen omdat ze de rang brigadier voorgehouden wordt.’

‘Ik denk dat ze in het laatste gedeelte van opleiding zich meer moeten richten op het straatwerk. Het niveau waarmee ze van de opleiding afkomen is het straatniveau niet. Het zijn goed opgeleide collega’s die boven het niveau zitten van de gemiddelde Nederlander die ze moeten aanspreken tijdens het werk. Op die manier spreken ze burgers ook aan en dat werkt niet. Als je een junk met een bekakte stem aanspreekt, dan heb je al geen aandacht van die gasten. Ze moeten meer straatervaring krijgen.’

‘Je leert het politiewerk door het opdoen van ervaring. Vroeger was je na ongeveer vijf jaar werken allround. Tegenwoordig wordt de opleiding ook meegeteld als werkervaring. De opleiding van nu staat centraal rondom praten, verkeer en bonnen schrijven. Waar zijn we mee bezig? We hebben inbraken, geweld en gezag dat wordt ondermijnd.’

‘Mensen van de nieuwe opleiding hebben te weinig bagage. Ze worden geconditioneerd in hele andere dingen. Ouderwets weer: “je mond is je beste wapen”. Ze zijn niet toegerust op hun taak, met name als het gaat om jeugd en moeilijke jeugd. Ze hebben een hele andere opdracht meegekregen. Toen ik bij de politie kwam, was het allemaal wat harder, maar dat is helemaal teruggehaald uit de opleiding.’

Respondenten onderstrepen dat in het initiële onderwijs meer tijd ingeruimd moet worden voor klassiek onderwijs: een ervaren docent schrijft literatuur voor, doceert en toetst de kennis schriftelijk. Het gaat om kennis over de omstandigheden waaronder geweld is toegestaan, maar ook om kennis van het strafrecht en van strafvordering. Onzekerheid over de wettelijke basis van repressief politieoptreden kan leiden tot te veel terughoudendheid. Agenten twijfelen bijvoorbeeld of een doorzoeking of aanhouding rechtmatig is, waardoor ze niet of aarzelend optreden.

‘Ik heb zelf de opleiding gedaan. Er worden veel te weinig bevoegdheden aangeleerd, waardoor je in de praktijk te weinig kennis hebt van de mogelijkheden die je hebt om op te treden. Dat maakt je onzeker op het moment dat je moet doorpakken.’

‘Het werkend leren werkt niet. Mensen van 16 tot en met 21 jaar kunnen dat niet. We moeten meer naar frontaal les geven.’

‘Je krijgt geen school, als je een vraag stelt zegt de docent “ga dat maar opzoeken”. Ik had liever praktijkgerichte lessen gehad.’

‘Ik begrijp dat de vorm van lesgeven is veranderd na het POMB¹-onderwijs. Maar, ze zouden meer een combinatie moeten maken van frontaal les, zoals bij de POMB, en het huidige PO2002-onderwijs.’

‘Bij de opleiding zou meer tijd en energie gestoken moeten worden in het opmaken van een goed proces-verbaal. Er gaat nog te veel mis bij het opmaken van een proces-verbaal.’

‘Als wij les krijgen over hoe je een proces-verbaal moet opmaken, dan moet dat niet door een afgestudeerde docent Nederlands gegeven worden die op spel- en taalfouten let, maar moet er ingegaan worden op de belangrijke elementen die opgenomen moeten worden in een proces-verbaal. Het moet dus door iemand gegeven worden die ervaring heeft met het opmaken van een proces-verbaal en die de gevolgen kent van een goed of een niet goed opgemaakt proces-verbaal.’

1 Primaire Opleiding Medewerker Basispolitiezorg.

Teamwerk en groepsvorming

Er wordt in het initiële onderwijs aandacht geschonken aan geweldgebruik in groepsverband. Dat is vandaag de dag belangrijk, onder meer omdat nieuwkomers in een korps niet meer standaard een ME-opleiding krijgen. Dit soort training dient volgens veel respondenten een steviger plaats te krijgen in dit onderwijs. Als werkstudenten of beginnende agenten onder dreigende omstandigheden dienen op te schalen naar groepsoptreden met vier tot tien agenten, kunnen ze onvoldoende terugvallen op getrainde standaards. Dat resulteert in onzekerheid. Die onzekerheid wordt onderstreept door een uitspraak van een werkstudent: 'Ik hoorde "Linie vormen", maar wist niet wat ik moest doen.' Dit soort basale onzekerheid van een categorie werkstudenten is een te zware belasting voor de agenten die met hen de straat op gaan.

'Een ME-opleiding is wel belangrijk. Met het optreden tijdens Oud en Nieuw was er een aantal collega's met ME-ervaring en een aantal zonder. Het optreden ging niet super. Er werd geroepen om in een bepaalde formatie te staan, maar ik wist niet wat het was. Dan merk je dat het goed zou zijn als iedereen naar die ME-opleiding gestuurd zou worden.'

'Iedereen terug naar de ME-opleiding. Dit zou standaard moeten zijn in de organisatie. Wanneer je in groepen werkt, moet er een redelijke verdeling zijn van vakopleidingen binnen de groepen. Om het idee van groepsoptreden, dus het doorpakken en het leiding geven op straat, wat meer invulling te geven.'

Het onderwijs is te geïndividualiseerd voor een vak dat bij uitstek in teamverband uitgeoefend wordt:

'Studenten hebben meer moeite om op te treden bij flinke geweldsincidenten, want ze missen de binding. Studenten worden nu zelfstandig en als eenling opgeleid, terwijl je bij geweldsincidenten niet als eenling, maar als groep moet handelen.'

‘De opleiding is tegenwoordig veel meer gericht op het individu. Je moet je opdrachten doen en in het werk moet je ook je individuele *targets* halen. Dat zie je ook in training. Er is bijna geen aandacht voor hoe je als groep optreedt. Je ziet het wel in horecatrainingen, maar erbuiten niet. Hoe doe je groepsaanhoudingen, linie vormen, dat soort dingen.’

Fysieke en mentale vorming

Initieel onderwijs is een voorbereiding van beginnende professionals op datgene wat hen in de taakuitoefening staat te wachten. Het betreft preparatie op het reguliere werkaanbod, maar ook op het bijzondere, waaronder (hevig) geweldgebruik door en tegen de politie. Dit laatste vergt vorming en training van fysieke en mentale weerbaarheid. Respondenten vinden het belangrijk dat studenten leren om verbaal en fysiek geweld te incasseren en te pareren. De trainingen zijn echter niet robuust en stevig genoeg, waardoor de initiële opleiding geen garantie is voor professionele weerbaarheid op het gewenste minimumniveau.

‘De training is vooral gericht op mild geweld. Beetje sparren gebeurt niet, maar zou wel moeten. Niet alleen een beetje vechten, maar ook wat het psychisch met je doet.’

‘Meer de praktijksituatie nabootsen. Onder stress handelen. In de eerste periode op school moeten mensen in extreme situaties goede, positieve ervaringen hebben. Daarom is onderwijs zo belangrijk.’

‘Meer stressmomenten inbouwen. Ga maar een keer vechten met semiprofboksers. Hoe reageer je, sla je door, klap je dicht? Met een psycholoog praten bij werving en selectie zegt niet alles.’

‘Ik was blij met de eerste klap die ik had meegemaakt. Nu weet ik pas echt hoe ik reageer.’

‘Vanaf het tweede jaar wordt er niets meer aan IBT gedaan. Je leert een paar greepjes.’

‘Er wordt te weinig gedaan aan weerbaarheid. Ze gaan eerder volleyballen dan even sparren. Het dojo-pak, vroeger werd dat iedere week gebruikt. Nu zit het vaak nog in het plastic.’

Veel studenten die fysiek en mentaal gevormd moeten worden zijn zó gemotiveerd om agent(e) te worden dat docenten erin slagen om hen op allerhande manieren aan te sporen tot stevige prestaties en prestatieverbetering. Het is wel de vraag hoe omgegaan moet worden met achterblijvers die wel (net) voldoen aan formele vereisten. Dit is een kleine minderheid, maar het zijn al met al volgens respondenten toch genoeg studenten om deze vraag te agenderen. Het is nu gebruikelijk dat ze ‘slagen’ en dus de straat op gaan, terwijl er van meet af aan gegronde twijfel bestaat over hun fysiek-mentale kwaliteiten. Dit tast de gezagspositie van docenten aan en zorgt voor onzekerheid in het basispolitiewerk. Docentengezag helpt om studenten te vormen tot ‘politieagent’ en waar nodig te corrigeren. Respondenten zouden graag zien dat docenten binnen en buiten de les om met een strakkere hand de vorming en disciplineren ter hand nemen:

‘Het gaat om discipline. Als ik de verhalen van studenten hoor, studenten komen en gaan wanneer het hen uitkomt. Er is nergens toezicht op, ze doen maar.’

2.3 Integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT)

Er bestaat afstand tussen datgene wat wordt aangeleerd in de initiële opleiding en de eisen die een piekgebeurtenis in de praktijk stelt. In veel korpsen zijn of worden aanpassingen doorgevoerd in het programma van integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT) om die afstand te verkleinen. Er wordt onderkend dat de omstandigheden bepalen hoe de politie escalatie kan voorkomen. De-escalatie kan vereisen dat agenten op tijd naar gepast geweld grijpen, inclusief de (lange) wapenstok, pepperspray of het vuurwapen. De IBT-trainingen worden gericht op het oefenen van tijdige opschaling van gepast geweldgebruik. Het IBT-onderwijs is erop gericht eventuele blokkades weg te nemen, zodat agenten leren om op tijd gepast en effectief geweld te gebruiken.

‘Het is ook een cultuuromslag. Vroeger werd je getraind om een verdachte met een mes te weren met je wapenstok. Je moest je pistool vooral in je tas houden. Nu wordt je geïnstrueerd om je pistool te trekken. Die cultuuromslag vraagt een andere manier van werken en dat kost tijd.’

‘Wat ik goed vind, is dat in ons korps operationele mensen tegenwoordig veel beter opgeleid worden. Met IBT gaan we veel sneller naar gedifferentieerd noodweer, sneller kiezen voor aanhoudingsvuur en niet meer afwachtend blijven. En dat we medewerkers ook niet meer laten schromen om geweld te gebruiken. Wat ik goed vind in ons korps, is de openheid en transparantie over geweldgebruik. Het feit dat je geweld niet meldt kost je de kop, maar dat je gewoon geweld gebruikt, is geen probleem.’

‘Bij ons in het korps wordt met IBT getraind om sneller te schieten. Dit in tegenstelling met tien jaar terug toen het *not done* was om te schieten.’

‘De laatste twee jaar wordt door IBT meer aangestuurd op het gebruik van geweld.’

‘Ik zie wel dat daar bij het IBT ook meer aandacht voor is. Daar is nu ook wel de boodschap: stel het niet te lang uit, want als je het laat escaleren kan het zijn dat je zwaarder geweld moet gebruiken om je doel nog te bereiken.’

Respondenten vinden dat het IBT-onderwijs voorloopt op het initiële onderwijs. Sterker, er zijn respondenten die zeggen dat de grondhouding die in de initiële opleiding wordt gevormd, ten dele weer wordt afgeleerd bij IBT-trainingen.

‘Als je met de opleiding begint, word je een beetje bang gemaakt om geweld te gebruiken. Waarschijnlijk om je heel duidelijk te maken dat je niet zo maar geweld mag gebruiken. Dat snap ik wel, maar dan zit je wel met “als ik iets doe, heb ik een probleem, moet ik iets uitleggen”. Dan word je misschien terughoudender dan je zou willen.’

‘Vanuit de opleiding wordt er ook op gewezen dat bij geweldgebruik er veel controle volgt, soms tot de ombudsman aan toe. Je wordt door iedereen nagekeken. Je hoort pas sinds een paar jaar bij IBT dat je soms snel even de angel eruit moet halen, zodat het rustig wordt.’

In de meeste korpsen wordt het IBT-onderwijs geconcentreerd op vier dagen per jaar. Er staan trainingen en toetsen in het kader van de Regeling Toetsing Geweldsbeheersing Politie (RTGP) op het programma: een theoretische toets, zelfverdediging en schietvaardigheid. Deze regeling en toetsen stellen een ondergrens vast. Respondenten begrijpen dit, maar vinden het te veel een doel op zich en daarmee te weinig praktijkgericht. Dit wordt gecompenseerd bij trainingen waarin praktijkcasus worden geoefend. Dit soort IBT-onderwijs wordt gewaardeerd, maar veel respondenten vinden dat er te weinig van dit soort nuttige trainingsdagen zijn. De nuttige trainingstijd wordt geregeld ingekort doordat de korpsleiding bepaalde onderwijsmodules (bijvoorbeeld het signaleren van mogelijke radicalisering of de aanpak van huiselijk geweld) opneemt in het IBT-programma, die niet zijn gericht op geweldgebruik. Menig diender traint niet eens vier dagen per jaar, vaak omdat ‘de waan van de dag’ (bijvoorbeeld ziekteverzuim, een incident of een zwaar delict) een IBT-dag doorkruist. Anderen vertellen juist dat ze extra trainingsdagen hebben genoten.

2.4 Standaards

We troffen bij het veldwerk pleidooien aan voor professionele standaardisatie van vaardigheden en interventies. Respondenten leveren kritiek op de jarenlange veronachtzaming van dit soort standaards, omdat standaardisatie maatwerk in de weg zou staan of alleen zou passen bij geweldsspecialisten zoals het arrestatieteam (AT) of de arrestatie-eenheid (AE). De grondgedachte is dat het trainen van werkwijzen die zich in de praktijk hebben bewezen, agenten zelfvertrouwen geeft en helpt bij het leveren van teamwerk. Het trainen van uiteenlopende standaards kan de variatie in het politieoptreden versterken, want die trainingen hameren op cyclisch en doordacht politieoptreden: *Plan-Do-Check-Act*. Dit vergt een inschatting van de situatie, inclusief een beoordeling van de risico's bij een bepaalde interventie. Er wordt een

aanpak gekozen, maar die kan op onderdelen afwijken van geoefende standaards, zodat wel degelijk maatwerk wordt gerealiseerd.

Er zijn in het politieveld – aan de Politieacademie en in regiokorpsen – succesvolle trainingen ontwikkeld en uitgevoerd.² Respondenten tonen zich enthousiast over dit soort trainingen of omtrent stellige voornemens om vergelijkbare trainingen ter hand te nemen. Dergelijke trainingen tillen door middel van standaardisatie de geweldshantering in betrekkelijk korte tijd naar een hoger en hoog niveau. Dit vergt – zo benadrukken respondenten die ervaringen hebben opgedaan met dit soort extra trainingen – wel een tijdsinspanning die, per uitvoerende agent, beduidend hoger ligt dan enkele dagen per jaar. Het betrekkelijk snelle en goede resultaat lijkt aan te tonen dat de primaire opleiding weliswaar lacunes kent, maar klaarblijkelijk nog steeds een basis legt om dit soort resultaten te kunnen boeken.

De veronachtzaming van standaardisatie heeft de eenduidigheid en consistentie in het politieoptreden aangetast. Dit speelt de effectiviteit van het teamwerk parten. Het publiek weet niet waarop het kan rekenen, anticipeert minder op doortastend politieoptreden en gaat mede daardoor eerder over de schreef. Veel respondenten pleiten voor eenduidiger politieoptreden.

‘De scholing op het gebied van openbare orde schiet tekort, onder andere terzake eenduidig optreden op straat. De één vindt het goed dat er voor je neus gespuugd wordt en de ander accepteert dat niet.’

2.5 Organisatie

Kwantitatieve sterkte

De sterkte- en capaciteitsverdeling door de korpsen plaatst agenten geregeld in een lastig parket. Vanwege getalsmatige verhoudingen tussen politie en (potentiële) ordeverstoorders wordt dan meer terughoudend-

2 Zie paragraaf 2.9.

heid betracht dan agenten op basis van de omstandigheden verstandig vinden. De politie is dan, in de ogen van onze respondenten, simpelweg met te weinig mensen op de been om veilig in te kunnen grijpen. De ‘macht van het getal’ keert zich tegen de politie. Uitdaggers van de politie voelen dit aan en kunnen hier misbruik van maken door eerder, langer of heviger over de schreef te gaan. Als uitdaggers merken dat de politie wel zou willen optreden maar daarvan afziet, voelt dat voor hen als een overwinning. Dat werkt toekomstige agressie tegenover agenten in de hand.

Er zijn drie frequent voorkomende situaties waarin agenten bewust niet ingrijpen, terwijl de omstandigheden daar wel om (kunnen) vragen. In de eerste plaats zijn agenten vooral in het zogenoemde buitengebied onder dreigende omstandigheden voortdurend alert op de kwantitatieve verhouding tussen politie en publiek. Het gaat daarbij niet alleen om de aanwezige politiesterkte bij spanningen of beginnende ongeregelde heden, maar ook om de tijd die is gemoeid met back-up. Het werkgebied is vaak groter geworden, waardoor de back-up gemiddeld beduidend langer onderweg is dan in het verleden. Hier komt bij dat in zo’n groot gebied de bekendheid van agenten met het publiek geringer is. Onbekende uitdaggers kunnen na strafbare feiten uit handen van de politie blijven, omdat ze niet zijn herkend of gefilmd. Als (toekijkende) burgers agenten niet kennen, zijn ze bovendien minder snel geneigd uitdaggers af te remmen of agenten in meer directe zin te helpen.

‘Al dan niet doorpakken ligt niet per se aan de diender, maar kan ook liggen in het feit of je in een stedelijk of buitengebied werkt. In een buitengebied heb je minder (snel) assistentie van collega’s, dus wordt meer op bemiddeling gegooid om escalatie te voorkomen. Dat is dus niet omdat collega’s niet durven in te grijpen, maar omdat ze zich bewust zijn dat de middelen, oftewel de collega’s, er op dat moment niet zijn. Als het moet dan moet het, en dan pak je door, maar je probeert eerst op de bemiddelende toer te gaan. Zeker als je in een dorp zit, dan ken je ook de mensen en dan weet je toch van: jij komt morgen wel aan de beurt.’

‘Terughoudender zijn of niet doorpakken speelt vooral in de buitengebieden. Er is minder back-up, minder op straat, dus ben je terughoudender. Slim optreden is dan bepaalde handelingen achterwege

laten tot de collega's er zijn. Als je inschat dat we het niet met z'n tweeën redden. Dat is minder in stadse teams. En in de horeca is men wel doortastend.'

'Er zijn verschillen tussen centrum en buitengebied, zowel in kwantiteit als in aanpak. In het buitengebied wordt minder snel doortastend opgetreden.'

'Van groot belang is ook binding van de basiseenheid met het werkgebied. Dat ontbreekt als je in de noodhulp in een groot buitengebied werkt. Je doet daar je meldingen en dan ga je weer weg. Je kent het gebied niet, je kent de mensen niet. Je bouwt niets op. Je ziet het ook met sluiting van bureaus. Men komt van een ander team als er wat is, handelt de zaak af en gaat weer weg. De burgertevredenheid zakt met sprongen.'

In de tweede plaats is de inroostering van personeel lang niet altijd afgestemd op de (min of meer) voorspelbare kans op dreigende omstandigheden. Er zijn op kantooruren en werkdagen veel meer politiemensen in dienst dan op de geijkte uitgaansavonden of in de avonduren. Dit plaatst geregeld een te klein aantal politiemensen voor ordeproblemen die zij lastig of niet kunnen beheersen.

'Ik krijg een akkefietje met een bekende Marokkaan die bekendstaat om uitdaging en geweld tegen de politie, overval, diefstal en nog veel meer. Een studentagent die met mij mee is houdt zich hier afzijdig van. Op een gegeven moment beledigt de Marokkaan mij, en komen er steeds meer Marokkaanse vriendjes om ons heen staan, en ik denk: tja wat ga ik doen, want mijn collega's zijn niet in de buurt. Op een gegeven moment zegt de Marokkaan zelfs: ik snij je strot er vanaf. Ja, dat gaat mij te ver. Toen zou ik eigenlijk willen aanhouden, maar mijn collega's waren niet in de buurt, dus heb ik hem gelaten. Ik wilde dus wel, maar wist dat ik het niet zou redden en trok me terug. Die gozer gaat gewoon de strijd met je aan en ik heb dus niet opgetreden.'

'De verdeling van capaciteit is niet goed. Je ziet bij ons dus ook dat elke week wel een verkeerscontrole met 20 of 30 man ingepland staat.'

'De sterkte van de laatste jaren is afgenomen, waardoor de aanrijtijden oplopen. Ze zouden meer moeten kijken naar wat de burger wil en niet alleen naar de statistieken voor het berekenen van de sterkte.'

'Door het gevoel van weinig personeel denk je wel eens "ik los het wel anders op". Dat gebeurt.'

'Op een drukke zaterdagavond ben je geregeld je knopen aan het tellen.'

'Je merkt wel dat er auto's afgehaald worden, terwijl het gebied groter wordt.'

'Een betere planning van de capaciteit. Het komt nu voor dat 's morgens 15 mensen ingepland staan en 's avonds twee. Het is nog erger voor de mensen die werken in het gebied aangrenzend met regio 1. In regio 1 rijden nog minder mensen, waardoor de aangrenzende gebieden van regio 2 regelmatig assistentie moeten verlenen. Dit wordt nog erger als de noodhulp niet meer gebiedsgebonden wordt.'

In de derde plaats vergt de administratieve afhandeling van een aanhouding veel tijd. Indien agenten een aanhouding verrichten, dienen ze vaak naar het politiebureau te gaan voor het opstellen van een proces-verbaal. Ze zijn dan dus niet op straat om zo nodig in te grijpen of back-up te verlenen. Als agenten inschatten dat het (bijvoorbeeld in een horecadienst) op een wat later moment (steviger) uit de hand kan lopen, zien ze geregeld bewust af van aanhoudingen voor lichte vergrijpen om de operatie niet te verstoren. In hun operationele keuze wegen ze het belang van optreden tegen een actuele ordeverstoring dus af tegen de mogelijkheid dat ze korte tijd later nodig zijn bij een zwaarder wegende ordeverstoring.

'Je hebt gekozen om niet aan te houden vanwege de tijd. Als je een aanhouding hebt, ben je gewoon twee à drie uur kwijt. Dan houdt het in dat er minder collega's ter plaatse zijn waar ellende is.'

'De werkdruk is gewoon groter geworden. Je bent vier uur bezig met een winkelboefje. Als je doorpakt, zit je binnen.'

‘Als je op een weekendnacht een dronken verdachte oppakt, dan zitten er twee collega’s binnen en houd je er twee over op straat. In een weekendnacht kan dat gewoon niet.’

‘Waar ik met name tegen aanloop is dat ik soms coulant moet zijn, omdat het qua politiesterkte niet uitkomt. Als ik in een horecanacht voor elke belediging iemand mee naar binnen moet nemen, dan zit je de hele nacht binnen. Dus ga je selectief optreden. Je kunt voor beleid kiezen, maar je zult daar ook de sterkte voor moeten hebben. Vroeger draaiden we met 30 man de horecanachten. Toen werd overal tegen opgetreden. Nu moeten we het met twaalf man doen en het gebied is alleen maar groter geworden. Elk koppel dat naar het bureau moet, betekent dat op dat moment een locatie niet bezet is door de politie.’

Kwaliteit: situationele besluitvorming

Het vermogen om situaties in te schatten, een aanpak te kiezen en zo nodig op tijd naar geweld te grijpen, is de essentie bij het afhandelen van incidenten. Deze situationele besluitvorming moet op orde zijn. Respondenten signaleren dat er vaker dan in het verleden collega’s zijn die (nog) niet voldoen aan de minimale eisen die op de werkvloer worden gesteld aan geweldgebruik. Dit bemoeilijkt het politiewerk op straat. Het resulteert in meer terughoudendheid dan gepast is. Onze respondenten geven de volgende verklaringen voor kwalitatieve tekorten bij een categorie executieve agenten:³

- Er wordt bij de selectie van politiepersoneel te veel gelet op sociale vaardigheden en te weinig op fysieke en mentale aspecten. De fysieke en mentale aanleg en kwaliteiten liggen soms onder de ondergrens, waardoor compensatie met andere kwaliteiten niet mogelijk is en afdoende kwaliteitsverbetering door training niet realistisch.
- In de initiële opleiding wordt te veel en losgekoppeld aandacht geschonken aan sociale vaardigheden. Er wordt, na minimale selectie-eisen, te weinig werk gemaakt van mentale en fysieke vorming.

3 Deze factoren komen (deels) ook in andere paragrafen aan bod.

- Het politiewerk raakt geïndividualiseerd en dat tast het teamwerk aan. De initiële opleiding zou te veel leunen op individuele vorming. In korpsen zijn de collegiale vorming en ondersteuning stevig afgenomen bij het opheffen van de zogenoemde dienstploegen.
- Er wordt te weinig getraind op standaards die zorgen voor een duidelijke taakverdeling.
- Planners houden te weinig rekening met de kwaliteiten en ervaring van agenten die een bepaalde dienst draaien. Agenten die nog zaken moeten leren wat geweldgebruik betreft worden daardoor minder in de praktijk gevormd. Dat tast het zelfvertrouwen aan. Dientengevolge voelen meer ervaren agenten zich eerder onzeker onder dreigende omstandigheden.

Enkele citaten uit de groepsinterviews:

‘Ik zie dat de planning wordt ingevuld, maar niet gekeken wordt naar wie er met elkaar dienst draaien.’

‘Zorg er nou voor dat je jonge collega’s koppelt aan ervaren collega’s.’

‘Je hebt geen verbinding meer met elkaar. De meesten kennen niet meer de problematiek van de wijk. Iedereen wordt zo versnipperd ingepland dat je de taal van het werkgebied niet meer spreekt. Onlangs zijn alle planners van de bureaus afgehaald. Er wordt nu centraal gepland. Het zou strategisch gezien voordelen hebben, maar het gaat erom hoeveel prioriteit je aan verbinding geeft.’

‘Ze zijn net afgestudeerd en krijgen een student mee in de nachtdienst. De planning redeneert dan: we hebben gelukkig twee mensen in het blauw, die kunnen op straat.’

‘Tegenwoordig is de overdracht van oudere collega’s op jongere collega’s veel minder. Soms wordt een onervaren collega op straat gezien met een collega die net van de opleiding af komt. De kans is dan heel groot dat ze de verkeerde keuzes maken. Met een ervaren collega is de niet ervaren collega in ieder geval een stuk zekerder.’

‘Vroeger was de sociale opbouw in een team beter, de oudere agenten waren vroeger een voorbeeld. Nu is dat niet altijd omdat ze niet op de juiste functies zitten.’

‘In de tijd van een wachtcommandant en toen je nog een universeel rooster had, werd als positief ervaren dat men een geschikte een-op-een verdeling maakte. Dus een ervaren diender gaat samen met een onervaren diender, een sterke man met een kleinere man, enzovoort. Nu wordt er gezegd dat er teams worden gemaakt van twee studenten uit kwartiel 4. Hiermee maak je ze erg kwetsbaar en worden ze onzeker.’

Er worden enkele categorieën van agenten genoemd die behoefte zouden hebben aan directe ondersteuning en vorming door gelouterde agenten. Er zijn omstandigheden waaronder fysieke kwaliteiten zwaar wegen en maar tot op bepaalde hoogte kunnen worden gecompenseerd door sociaal-communicatieve kwaliteiten. Onder deze omstandigheden worden politie-interventies bemoeilijkt door agenten met beperkte fysieke kwaliteiten. In dat verband wordt relatief vaak gewezen op oudere of vrouwelijke dienders en op agenten met overgewicht. Respondenten vinden ook dat studenten te snel aan het werk worden gezet. Het wisselt per korps hoe werkstudenten precies worden ingezet. In het algemeen werken studenten na drie maanden opleiding (het eerste kwartiel) eerst mee met de wijkpolitie. Vanaf ongeveer kwartiel 10, na ongeveer twee jaar opleiding, worden werkstudenten ingeroosterd in de noodhulp.

‘Er is een ander aannamebeleid en minderhedenbeleid. Vroeger moest je grote handen hebben en die missen we wel eens. En het is nu veel pappen en nathouden. Heel veel investeren in sociale vaardigheden. Dat is fantastisch, maar er zitten ook raddraaiers bij die nergens naar luisteren.’

‘Twee vrouwen in een landelijk gebied ’s nachts. Dat komt voor. In zo’n groot gebied ben je terughoudender. Dat hadden we allebei. Het is geen goede combinatie met twee vrouwen in zo’n groot gebied.’

‘Met Antilliaans carnaval. Helemaal uit de hand gelopen. Acht agenten, waarvan zeven vrouwen en dan zie je zo’n man denken, *fuck*, ik zit hier met zeven vrouwen.’

‘Als er bij evenementen gaten vallen, is dat heel makkelijk op te vullen met studenten. Die vinden dat prachtig, maar met die één of twee collega’s die ervaring hebben, kun je dat vaak niet opvangen. Die zijn druk met hun eigen zaken op het moment dat het spannend wordt.’

‘Bij oudere dienders is het op een gegeven moment de vraag of ervaring nog opweegt tegen fysieke achteruitgang.’

‘Je ziet een tendens dat er op straat steeds meer studenten komen. Met Oud en Nieuw was er in ons gebied een groot feest. We waren met zes collega’s, waarvan vijf studenten. Je ziet dat ze niet durven door te pakken en niet goed weten wat ze mogen en kunnen.’

Respondenten begrijpen dit soort ervaringen en beelden, maar waarschuwen voor generalisaties. Veel studenten weten zich snel of na verloop van tijd staande te houden en er zijn nu eenmaal goed getrainde agentes:

‘Daadkrachtig optreden, kun je met geweld doen, maar ook met je mond. De studenten van nu, ze springen er goed in.’

‘Ik zie dat studenten van nu, PO2002, ook gewoon willen doorpakken. Ze zijn wel mondiger geworden. Man of vrouw maakt niet uit. Je hebt vrouwen waarvan je je afvraagt of ze wel kunnen optreden, maar dat heb je ook bij mannen.’

Leiderschap op straat: onderwaardering

Agenten met te weinig geweldskwaliteiten worden volgens onze respondenten onvoldoende gesteund of aangesproken door het korps. Het komt ook zelden voor dat (te) beperkte geweldskwaliteiten repercussies hebben. Zolang agenten de RTGP-toetsen halen, gaat vaak alles zijn gang. Terwijl er reden is om in te grijpen. Het spiegelbeeld van deze

repercussieloosheid voor agenten met beperkte geweldskwaliteiten bestaat uit het gevoel van onderwaardering bij agenten die juist op straatniveau effectief leiderschap tonen onder dreigende omstandigheden.

'Agenten die er alles aan doen om niet bij het horecageweld te hoeven zijn. Dat wordt niet doorbroken. Een vrouw die aangeeft dat ze het niet trekt, wordt geprezen dat ze dat durft te zeggen. En wordt vervolgens weer ingeroosterd. Dat kan ik gewoon niet geloven. Die vrouw heeft dat een week later weer, maar als ik met haar een dienst draai, moet zij wel op mij letten.'

Er is een belangrijke categorie dienders in schaal 7 en 8 die het voortouw neemt bij het politieoptreden onder dreigende omstandigheden. Ze ervaren organisatorische onderwaardering voor geweldgebruik en leiderschap op straatniveau. Fysieke kwaliteiten en het vermogen om gepast en effectief geweld te gebruiken zijn volgens hen in veel te geringe mate een (positief) beoordelingscriterium in de politieorganisatie. De organisatie beloont sociale kwaliteiten, ook als die eenzijdig zijn ontwikkeld, of probleemgerichte of integrale projecten.

'Ik zie dat jongens al na twee jaar graag de noodhulp uitgaan, omdat ze het zat zijn. Ze gaan zich specialiseren als wijkagent of persoonsbeveiligers. Ik ben niet trots op de politie of op sommige collega's. De politie heeft namelijk geen gezag meer. Mensen die goed werken in de noodhulp en doorpakken, worden niet geaccepteerd, maar gelabeld als cowboys. De mensen die projecten doen, krijgen wel waardering. Ik voel me door een aantal collega's en leidinggevende niet gesteund. Als je iemand hebt aangehouden, krijg je daar weinig waardering voor. Er wordt alleen nog maar naar cijfers gekeken.'

Het interne imago 'probleemgericht te kunnen werken' is een loopbaanmaker, terwijl het imago van een 'doorpakker' op z'n best ongewisse effecten zou hebben. Er bestaat een forse kloof tussen uitvoerders die zichzelf zien als 'doorpakker' en chefs vanaf schaal 9.

'Mijn baas wil rust in de organisatie. Dat gaat niet altijd als je op straat doet wat nodig is om daar de rust te herstellen. En daar ging het toch om?'

‘Klachten keren zich tegen je, ook als ze ongegrond zijn. Er zal dan wel wat mis zijn, zo wordt al snel gedacht.’

Dienstploegen

Dienstploegen zorgden in de jaren negentig voor sterke processen van disciplineren. De ploegen hadden met elkaar gemeen dat intercollegiale vorming zorgde dat agenten wisten wat ze op straat aan elkaar hadden. Deze vorming is afgenomen, onder meer doordat er zelden nog in vaste ploegen wordt gewerkt. Dienstroosters koppelen vandaag de dag wisselende agenten aan elkaar. Dat is een belangrijke oorzaak van onzekerheid op straat.

‘Het is belangrijk om binnen je politieteam van elkaar te weten wie waar goed in is, zodat je zonder dit mondeling te overleggen weet wat je aan elkaar hebt en ieder de taak op zich neemt waar hij of zij het beste in is. Je moet vertrouwen hebben in je collega’s. Alleen dan kan je je veilig voelen op straat. Ploegenwerk geeft dit veiligheidsgevoel. Het is fijn te weten met wie je werkt en waar iemand al dan niet goed in is. Doordat je elkaar goed kent en op elkaar ingespeeld bent, hoef je met je collega’s eigenlijk niet eens af te spreken hoe je een zaak gezamenlijk aanpakt, want dat gaat dan vanzelf.’

‘Er is door de korpsleiding een duidelijke keuze gemaakt voor een organisatie waarbij personeel overal inzetbaar is. Dat is begonnen door het afschaffen van de ploegen. Met die keuze is de betrokkenheid en verbinding verdwenen.’

‘Er is momenteel geen vaste samenstelling van mensen. Mensen komen overal vandaan en iedere dag werk je met andere collega’s.’

‘Met de roosteronrust werk ik elke dag ergens anders en de mensen waarmee ik werk ken ik net van naam. Je werkt elke dag met een andere collega en je weet niet meer wat ieders kwaliteiten zijn en hoe ze werken.’

‘Het heeft zoveel voordelen als je als groep weet wat je aan elkaar hebt. Met het verdwijnen van de ploegen is dat verdwenen.’

‘Het team waar je vroeger mee werkte, daar had je ook dienstsport mee. Je wist zo ook elkaars fysieke kwaliteiten.’

‘Het voordeel in het centrum is dat je met een vaste club werkt en van elkaar beter weet hoe je optreedt. Dat was ook het voordeel van het ploegensysteem. Je wist van elkaar hoe je werkte. Je moet gewoon weten wie je inzet. We hadden voorheen in de binnenstad vaste groepen, nu is het allemaal los zand geworden. We zien dat de geweldsspiraal omhoog is gegaan, omdat er geen vastigheid is in de samenstelling van personeel.’

Respondenten erkennen dat er nadelen kunnen kleven aan een dienstploeg, maar een overgrote meerderheid vindt dat dienstploegen – of een moderne variant daarop – noodzakelijk zijn voor professioneel teamwerk en voor onderling vertrouwen. Sommige korpsen hebben ploegstructuren in stand gehouden en andere hebben dit op onderdelen geherintroduceerd door de wijze van inroostering, door horecadiensten met vaste teams of door het aanstellen van een zogenoemde brigadier van dienst.

‘Er zaten ook nadelen aan het ploegensysteem. Je bent afhankelijk van de groepscultuur, waar je wel of niet in past. In de tijd van de ploegen, 10 tot 15 jaar geleden, werd er makkelijker onrechtmatig geweld gebruikt. Men hield elkaar een hand boven het hoofd. Dat zou je als nadeel kunnen zien. Je zou met een roulatiesysteem kunnen zorgen dat er in een vaste groep gewerkt wordt die bijvoorbeeld jaarlijks wisselt.’

‘Je zou moeten zoeken naar een tussenoplossing. Wel ploegstructuren, maar niet de ploegen van destijds.’

‘In horecadiensten in Groningen is er weer een vaste groep in plaats van iedereen. De betrokkenheid en inzet zijn daar groter en er zijn korte lijnen.’

Gepast optreden: onnodige blokkades

Uitvoerders vinden dat er te veel blokkades zijn om gepast geweld te gebruiken. Ze menen dat veel chefs en burgemeesters onvoldoende begrijpen dat de omstandigheden behoren te bepalen in welke mate en op welke wijze de politie geweld gebruikt. Normatieve en ideologische opvattingen over preventieve politiestijlen domineren volgens respondenten te vaak en dragen eraan bij dat de politie niet effectief opereert. Er is onder meer kritiek op de vergaande voorzichtigheid bij het gebruik van de lange wapenstok, met name bij horecadiensten. Opvallend vaak moet het politie-uniform het ontgelden: ‘een nette pantalon, stropdas en dansschoentjes’. Zeer veel respondenten wijzen erop dat het onpraktisch is en dat het hun op straatniveau onvoldoende gezag schenkt door de ogen van (potentiële) ordeverstoorders.

‘Het uniform is prima... voor een representatieve receptionist bij de sociale dienst.’

‘We hebben hier een eindeloze discussie gehad of je hier tijdens de horecadienst de lange wapenstok bij je mag hebben. Volgens de regel moet de lange wapenstok in de auto liggen, op het moment dat het misgaat moet je toestemming vragen voor het gebruik en dan moet je hem nog uit de auto halen. Als ik in de horecastraat loop en het gaat mis, dan is het toch idioot dat ik eerst nog de stok uit de auto moet halen. Op het moment dat ik standaard de lange wapenstok bij me heb, dan zou ik staan te provoceren.’

‘Het heeft ook te maken met de uitstraling van het uniform. Het huidige uniform ziet er allemaal mooi uit, maar het dwingt geen respect af.’

‘Het uniform is wel erg gekleed, maar niet geschikt om te vechten.’

‘Ik heb net een heel onderzoek afgerond naar het imago van de politie. Daar kwam uit dat jongeren, zo’n 92%, vinden dat het uniform er niet uitziet en er geen respect voor hebben. Ze lachen ons gewoon uit. Met die broeken die we hebben kun je niet eens over een hekje heen klimmen. IBT-docenten dragen goede kleding en wij krijgen voor op straat een kantooruniform.’

‘Als ik ME-dienst heb, benaderen mensen me totaal niet anders dan als ik een normaal uniform aan heb.’

‘Als je het over vertrouwen hebt. De noodhulp en horecadienst zijn uitgerust met een lange wapenstok. De horeca mag gebruik maken van de lange wapenstok als daar toestemming voor is gegeven door de chef van dienst. Alle lange wapenstokken liggen op het hoofdbureau en als de boel uit de hand loopt, moeten ze eerst worden opgehaald en gebracht worden naar de locatie. Je kunt wel raden hoe lang het kan duren voordat ze op de locatie zijn. Terwijl iedereen getoetst is in het gebruik, maar toch mag de lange wapenstok niet standaard met de horeca meegenomen worden, want dat zou te agressief overkomen naar de buitenwereld.’

‘Lange wapenstok of ME-uniform? Burgers begrijpen het, maar de mensen in de ivoren toren vinden het een agressieve uitstraling hebben.’

‘Naar aanleiding van Hoek van Holland is er een RIE opgericht. De RIE is een eenheid die vanuit het blauwe straatwerk kan opschalen naar een ME-sectie. Toen is er een enorme discussie gevoerd over wat voor een broek ze moesten dragen. De burgemeester wilde namelijk geen ME in zijn wijk. Deze discussies hebben met name te maken met hoe de politiek kijkt. Er mag vooral geen agressieve uitstraling uitgaan van handhaving.’

‘Dan wordt er onderzoek gedaan naar de behoefte op de werkvloer aan een *worker* en dan komt eruit dat er geen behoefte op de werkvloer is. Ik ken alleen mensen die aangeven er behoefte aan te hebben.’

2.6 Evaluatie

Er bestaat verbaal verwarring over de mate waarin geweldsincidenten worden geëvalueerd. De termen evaluatie, debriefing, opvang en nazorg worden door elkaar heen gebruikt. Respondenten gingen regelmatig met elkaar in discussie over de vraag wat nu precies dient te worden verstaan onder ‘evalueren’, met bijzondere aandacht voor het

verschil tussen debriefen en evalueren. Er wordt vaak aandacht besteed aan geweldsincidenten bij de debriefing, maar de verschillen zijn groot. De ene chef bespreekt geweldsincidenten uitgebreid, maar anderen beperken zich tot algemene opmerkingen, vragen of constatering.

Respondenten vinden dat de kans op een volwaardige evaluatie toeneemt naarmate het politieoptreden grootschaliger wordt. Kleinschalig politiegeweld wordt zelden geëvalueerd als het al met al redelijk of goed afloopt. Soms worden IBT-docenten betrokken bij evaluaties, maar dat is niet structureel. Het is niet standaard om geweldsrapportages naar IBT-docenten te sturen. Bij klachten, aangiftes tegen agenten of beoordelingen van politiegeweld staat verantwoording centraal. Verantwoording verdringt in de praktijk te vaak leerprocessen. De waan van de dag vraagt ook zo veel aandacht voor nieuwe incidenten en gebeurtenissen, dat ook dit een blokkade is voor evaluaties. Er lijkt in de egalitaire politiecultuur een soort taboe te rusten op interne kritiek op geweldgebruik, zeker als de indruk bestaat dat agenten weifelend optreden.

‘Vooral na een avond gebeurt het dikwijls niet. Daarvoor in de plaats debriefen we, waarbij iedereen een opsomming geeft van wat hij of zij die avond heeft gedaan. Niet wat er goed ging of fout ging. Er is verder geen inhoudelijke discussie. Het komt dus niet tot z'n recht. Terwijl je daar juist veel winst uit kan halen, niet alleen bij geweldsincidenten, maar bij allerlei soorten incidenten.’

‘De evaluatie is te vrijblijvend. En collega's worden niet aangesproken, niet direct en niet nadien.’

‘Evaluaties vinden vaak een-op-een plaats in de auto na een incident, niet met al de collega's.’

‘Ik begrijp het ook wel, als er een incident afgehandeld wordt en je werkt dik over en het is al laat. Dan wil je gewoon naar huis. Dan wil je niet ook nog eens een uur op je collega's moeten wachten die nog niet klaar zijn met de afhandeling van hun taak, om een en ander samen te bespreken.’

‘Er wordt voldoende geëvalueerd en gedebriefd, maar de leermomenten zijn onvoldoende zichtbaar voor collega's die er niet bij

zijn geweest, hoewel het voor hen ook leerzaam kan zijn. Dat zou via IBT kunnen.'

'De leidinggevendens zijn hiervoor verantwoordelijk, moeten op één lijn zitten wat er geëvalueerd wordt en op welke manier. Soms doen wij het te weinig en soms te veel. Bij sommige incidenten wordt er te snel overheen gewandeld en de andere keer gaat het over het aantal mini's dat is uitgeschreven.'

'Openstaan voor feedback vinden wij moeilijk. Want als er wordt gezegd dat iemand iets misschien beter anders had kunnen aanpakken, dan gaat die persoon meteen in de aanval en zegt dan, ja maar en jij dan.'

'Je bent afhankelijk van wie dat oppakt. De officier van dienst en de teamchef doen dat niet altijd. Wel bij grote incidenten. De collega die het betrof, wordt geleid door de waan van de dag en gaat op de volgende melding af.'

'Een evaluatie is leuk als alles goed is gegaan, maar je moet ook kunnen zeggen dat iets beter had gekund. Dat men ergens toch van leert voor een volgende keer.'

'Er is weinig terugkoppeling over geweldsrapportages naar IBT. We kunnen dus ook niet analyseren. Alleen getallen bijhouden, daar heb je niets aan als je wilt leren.'

'Of de IBT-docent erbij komt, hangt af van of het wordt gevraagd. Daar heb je geen invloed op. IBT-docenten hebben geen goed beeld van wat er in de regio gebeurt. Je kunt het dan ook niet gebruiken in je IBT-training.'

Hoewel afzonderlijke incidenten volgens executieven zelden degelijk worden geëvalueerd, ontdekken verschillende korpsen patronen in het geweldgebruik die dienen te worden verbeterd, waarna verbetertrajecten worden opgestart. Er zijn bijvoorbeeld veranderingen doorgevoerd in het IBT-programma, zoals het inpassen van (meer) realistische trainingen. In andere korpsen is geconcludeerd dat het zelfvertrouwen

om geweld te gebruiken op straat ontbrak en dat het teamwerk tekortschoot. Het zijn constatering die in lijn zijn met de resultaten van dit onderzoek en die onder meer in Gelderland-Midden, Rotterdam-Rijnmond en Utrecht ten grondslag hebben gelegen aan training waarmee daadwerkelijk vooruitgang is geboekt (zie paragraaf 2.9).

We hebben een mini-survey uitgevoerd onder IBT-docenten (zie bijlage 4). Zij tonen zich relatief tevreden over de doorwerking van evaluaties. Bijna zeventig procent (69,6%) meldt dat geweldsrapportages worden benut om het IBT-onderwijs te verbeteren. Het valt op dat 64,6% van de IBT-docenten positief oordeelt over de invloed van evaluaties van geweldgebruik bij verbetering van het IBT-onderwijs.

2.7 Nasleep: gevoeligheden

Agenten ervaren onderwaardering voor gepast geweldgebruik. Dit resulteert in gevoeligheid voor de wijze waarop geweldgebruik wordt beoordeeld. Negatieve beelden over de beoordeling van politiegeweld hebben een ongunstige invloed op het politieoptreden. Het demotiveert agenten als ze zich niet gesteund weten. Het kan hen te terughoudend maken als ze denken dat geweldgebruik op een onevenwichtige manier de maat wordt genomen. Respondenten vertelden dat ze soms wachten met het trekken van het dienstwapen of met een klap met de wapenstok, omdat ze liever hebben dat een directe collega dit doet. Dat ontlast hen namelijk van de nasleep. Het is de vraag in welke mate dit op het kritieke moment meespeelt. Maar als agenten vinden dat ze persoonlijk – of een collega op wie ze blind vertrouwen – ooit onredelijk zijn behandeld, werkt dit lang door.

Respondenten vinden dat disproportionele aandacht wordt geschonken aan de beoordeling van politiegeweld. Ze maken zich zorgen over de effecten van de beoordeling van politiegeweld. De statistieken geven geïsoleerd weinig grond voor deze breed gedeelde zorg. Immers, er worden op jaarbasis maar weinig klachten vanwege politiegeweld gegrond verklaard en evengoed komen disciplinaire maatregelen of veroordelingen vanwege politiegeweld niet veel voor. De onvrede en bezorgdheid over de beoordeling van politiegeweld zijn niet gebaseerd

op dit soort cijfers, maar stoelen op andere feiten en omstandigheden. We beschrijven er vijf.

Te lange looptijd

De beoordeling van een geweldsrapportage, maar nog meer de afhandeling van een klacht of een onderzoek naar geweldgebruik, kent volgens onze respondenten een te lange looptijd. Agenten verkeren daarvoor een tijd in onzekerheid over het oordeel, terwijl (betrokken) daders er in hun ogen te gemakkelijk mee weggomen.

‘Als je na twee maanden nog niets hebt gehoord, maar wel al drie keer bent gehoord, dan ga je je toch afvragen of er iets mis is. Of je iets over het hoofd hebt gezien of dat je het misschien net verkeerd hebt gezegd of opgeschreven. Terwijl je aan de procedure begint met het idee dat je toch niets hebt te verbergen en gewoon vertelt wat er is gebeurd.’

‘Het vreet aan je als er een aangifte ligt voor geweldgebruik. Ook al zijn ze honderd procent vals. Sterker, dat er valse aangiften blijven liggen vreet ook aan je. Dat kan dan kennelijk zomaar.’

Interne statusschade

Respondenten constateren en vrezen interne statusschade bij (een stapeling van) geweldsrapportages of bij klachten of aangiften vanwege politiegeweld. Ook als agenten stevast in het gelijk worden gesteld of als de aard van de functie (bijvoorbeeld een hondengeleider) de betrokkenheid bij veel geweldsincidenten verklaart. Een categorie bazen zou te snel vraagtekens plaatsen bij het geweldgebruik, ook onuitgesproken, waardoor agenten een ongunstig (‘ruw’) intern imago krijgen. Een dergelijk imago zorgt voor een glazen plafond, omdat het een negatief effect zou hebben op een politieloopbaan. Er wordt gewezen op een perceptieverschil tussen de rangen. Agenten die op straat worden gewaardeerd omdat ze er staan (vaak letterlijk vooraan) bij noodzakelijk

politiegeweld scoren hoog in de operationele pikorde, maar beduidend minder goed in de organisatorische.

‘Er wordt dan toch aan je getwijfeld. Jij maakt al die geweldsrapportages. Ja zei ik, en daar ben ik trots op, want het waren bijna allemaal rechtmatige aanhoudingen met proportioneel geweld. Dat is dan ook weer eigenwijs. Maar de burgers willen toch zeker dat er aanhoudingen worden verricht? Nou dan heb ik nieuws, bij aanhoudingen vallen vaker klappen dan bij een verkeersboete aan iemand in een leaseauto.’

Non-interventie: zelden of nooit verantwoording

Politiegeweld wordt beoordeeld. Dit wordt als uitgangspunt begrepen en gesteund. Agenten die geweld gebruiken zodra de omstandigheden daar om vragen, zijn echter in hoge mate ontevreden over de geringe aandacht van chefs voor dienders die juist niet optreden als dit wél nodig en mogelijk is. Er is, met andere woorden, nauwelijks een (kritische) beoordeling van non-interventie of passiviteit in risicovolle omstandigheden. Toch brengt dit agenten en burgers in gevaar. Respondenten wijzen erop dat geweldgebruik is omgeven met allerhande regels en normen, maar dat die er niet zijn zodra agenten op (mogelijk) ongepaste wijze afzien van politiegeweld. Op casusniveau kan het ertoe leiden dat agenten die ingrijpen bij collectief geweld, en daarmee burgers en collega's veiligheid schenken, zich dienen te verantwoorden. Terwijl er zelden of nooit vragen worden gesteld door chefs aan agenten die zich, mogelijk op ongepaste wijze, afzijdig hielden. Sterker, indien enkele agenten zich passief opstellen, neemt bij collectief geweld de kans toe dat andere agenten steviger en langduriger geweld moeten gebruiken. Dat levert voor hen een grotere verantwoordingsplicht op. Op deze manier bestaat het risico dat niet alleen het teamwerk minder sterk wordt, maar dat geweldgebruik en geweldsincidenten een splijtzwam worden op de werkvloer.

‘Ik heb een onderzoek aan mijn broek gehad dat lang duurde omdat collega's slordige verklaringen hadden afgelegd. Het loopt uiteindelijk met een sisser af. Maar ik was onzeker en verbaasd over wat

die andere collega's hadden verklaard. Niet scherp, maar dat waren ze op straat ook al niet. Ik kom er na veel weken mee weg, maar zij zijn nooit aan de tand gevoeld. Dat is scheef.'

Disciplinaire onderzoeken: onzeker verloop

Agenten vinden dat ze bij disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik in een onzekere situatie kunnen verkeren. De rechtspositie van een agent is steviger bij een strafrechtelijk onderzoek, omdat hij of zij dan de positie van een verdachte heeft. Dat betekent dat een agent de mogelijkheid heeft om vragen niet te beantwoorden en dat de rechter uiteindelijk de kwaliteit van het onderzoek toetst. Bij een disciplinair onderzoek bestaat die toets niet en voelen agenten zich min of meer overgeleverd aan de voorkeuren en indrukken van interne onderzoekers. Er wordt kritiek geuit op de zorgvuldigheid van interne onderzoeken. Het valt wel op dat een handvol respondenten spreekt uit eigen ervaring en dat agenten zich soms tevreden tonen over uitgevoerde onderzoeken.

'Bij een strafrechtelijk onderzoek ben je verdachte en bij een disciplinair onderzoek ben je vogelvrij.'

'Het is heel moeilijk om zo'n onderzoek uit te voeren. Het ligt zo gevoelig.'

'Ik werd uitgenodigd voor een gesprek bij BVI over een incident. Ik kende de onderzoeker. Ik moest tijdens het gesprek doorvragen over de status ervan. Het bleek te gaan over een disciplinair onderzoek.'

Methodische kritiek

Er wordt kritiek geuit op de wijze waarop politiegeweld wordt onderzocht of beoordeeld. Er zou namelijk sprake zijn van een te individuele en geïsoleerde beoordeling van politiegeweld. Daarmee wordt bedoeld dat te veel wordt gekeken naar het concrete geweldgebruik van een agent en te weinig naar de context, emotie of oorzaak daarvan. Als bij

groepsoptreden wordt geoordeeld over politiegeweld, spitst zich dit te veel toe op individuele agenten. Indien agenten in ondertal worden uitgedaagd of als omstanders een aanhouding proberen te voorkomen, zou er te weinig aandacht zijn voor de emotionele impact en dreiging daarvan. Ten slotte zou het onderzoek zich beperken tot het voorval en niet doorzoeken naar de oorzaak van het geweldgebruik.

2.8 Aanpak daders

Respondenten hechten veel waarde aan gepast optreden tegen daders van geweld tegen de politie. Chefs die aansturen op een goed strafrechtelijk dossier, die zorgen voor zorgvuldige civiele afwikkeling en die het Openbaar Ministerie doordringen van de situatie op straat, worden gewaardeerd. Tal van respondenten hebben al eens een schadevergoeding gekregen vanwege geïncasseerd geweld.

‘Een collega van ons heeft tijdens de horecadienst vanuit het niets een klap gekregen. Ze waren met zijn tweeën. Op een gegeven moment spraken ze een man aan en die was daar blijkbaar niet van gediend. Die haalde op een gegeven moment uit. De vrouwelijke collega raakte op dat moment buiten westen en viel met haar hoofd op de grond. Afgelopen week is de rechtszaak geweest en de man heeft een flinke douw gekregen van de rechter. Hij heeft drie maanden onvoorwaardelijk gekregen en moet aan de vrouwelijke collega een schadevergoeding betalen van € 5.300 en aan de mannelijke collega € 300.’

Respondenten vinden de nasleep van geweldsincidenten onevenwichtig. Een diender legt verantwoording af over politiegeweld. Dit vergt tijd en daaraan worden procedurele eisen gesteld. Ze begrijpen en accepteren dit op zich. Een agent dient na een lange (nacht)dienst geweldgebruik op schrift te stellen. Vaak is dit routine, maar het vergt altijd concentratie en inspanningen. Dat is nog meer het geval bij hevig geweldgebruik en bij incidenten waarbij er ook geweld tegen de politie is gebruikt. Meteen na een hectische situatie hebben agenten zich te verantwoorden en ze weten dat hun geweldgebruik de maat wordt genomen. Ze vinden dat daders van geweld tegen de politie het een

stuk gemakkelijker hebben. Indien ze worden aangehouden, worden ze vaak snel weer heengezonden. Een klassiek kritiekpunt luidt dat daders alweer op straat staan, terwijl agenten nog volop bezig zijn om intern verantwoording af te leggen over geweldgebruik.

Er is ook kritiek op de strafmaat. Respondenten vertelden over tal van casus waar de straf voor daders van geweld tegen de politie volgens hen te laag uitpakte.

‘Wat frustrereert, is dat een verdachte een collega heeft geslagen en hij wordt dezelfde dag nog teruggestuurd. Dat werkt demotiverend. De volgende keer bedenken ze zich wel twee keer voordat ze doorpakken. Bij het OM moet men goed bedenken wat men als straf geeft en hoe dat overkomt op de politieambtenaren.’

‘Er moeten hogere straffen komen voor geweld tegen de politie. Het is verschrikkelijk als de verdachte naar buiten mag en jij nog met een onderzoek in je maag zit.’

‘Ik heb in de praktijk een aantal geweldsincidenten meegemaakt, waaronder een schietincident en een vechtpartij bij een discotheek waarbij ik gewond ben geraakt. Bij al die keren kwam degene die het geweld had toegepast er makkelijk van af. Ik moet me zo zwaar verantwoorden en de dader komt er in verhouding makkelijk van af.’

‘Tijdens een incident werd ik buiten westen geslagen door een verdachte. Toen ik op het bureau kwam met de verdachte zei de chef als eerste: “O ja, geweldsprotocol. Dan moet je morgen maar naar je eigen chef toe, dan kan die dat opstarten.” Uiteindelijk is toch het geweldsprotocol opgestart door de chef van dienst van de nachtdienst. De verdachte is uiteindelijk ontoerekeningsvatbaar verklaard, dus zei het korps “helaas daarmee is de kous afgedaan. Als je verder nog wat wil doen moet je het civielrechtelijk maar aanpakken.” Dat was een zware teleurstelling.’

‘Als wijkagent liep ik solo buiten, al mag dat niet meer na deze gebeurtenissen. Ik zie dat een meneer tegen de portier druk staat te doen, maar de portier is nogal groot dus daar komt hij niet door. En

die man had ook wat gebruikt en gedronken en die draait zich om, ziet daar één enkele agent staan en denkt die neem ik even te grazen. Dus die komt voluit op mij af. Twee keer kon ik hem weren, toen kwam er de derde keer een surveillance auto de hoek om, die had kennelijk mee zitten kijken via de camera's, en die dachten nou wij rijden even tegen hem aan en dan is het ook gebeurd. Ik stond nog te bedenken wat ik zou gaan doen, assistentie inroepen of wat dan ook. De collega's hebben hem toen binnengetrokken en hij kreeg een transactie van 180 euro. Dan denk ik, als jij twee keer een kopstoot wil geven aan een diender en ook nog een schop in de buik, zonder enige aanleiding, maar puur afreageren dat je een discotheek niet in mag, dan vind ik dat nogal wat. Ik heb toen een mail gestuurd dat ik deze straf niet begreep, die mail is doorgestuurd naar het OM, waarna ik het antwoord krijg dat dat het geweldsprotocol is: geweld zonder letsel bij een *first offender* kost 180 euro. Mij kan het echt niet schelen dat dat de afspraken zijn, niet in deze casus, ook al is dit de zogenaamde standaard. Naderhand krijg je te horen dat de zitting is geweest en of je je wil voegen. Dan denk ik: waar ben je mee bezig, hij moet gewoon hangen. Knippen en scheren toch? En later hoor ik via via ook nog dat hij in hoger beroep is gegaan. De volgende keer zet ik hem wel in de Biesbosch of zo. Ik snap niet dat ze hier altijd naar antecedenten kijken. Het gaat hier toch niet om een winkeldiefstal? Het gaat om geweldgebruik tegen de politie.'

'Er komt een melding binnen dat er een portier buitengesloten is en binnen een groot gevecht aan de gang is. Op dat moment staan mijn collega, een student, en ik er met z'n tweeën alleen voor. Niks ten nadele van de student, die deed het heel erg goed, maar je gaat anders naar de melding toe. De afspraak is dat de politie niet naar binnen gaat, maar dat de portiers de conflicten binnen oplossen, dus wij wachten even af. Vervolgens gaat de deur open en zie je 20 man op elkaar liggen. Dan weet je hoe je het moet inschatten. De eenheden komen erbij en iedereen komt naar buiten. De portier wordt naar buiten gegooid en wordt mishandeld. Dan moet je als politie optreden. Op dat moment sta je nog met te weinig mensen en dat wordt tegen je gebruikt: 20 man tegen 2. Maar dan heb je wel met uitgaansgeweld te maken, gebruik van alcohol en drugs maakt een groot verschil. Ik ben toen gewond geraakt. Eerst ontkent de vrou-

welijke verdachte, overigens *first offender*, maar dan staat alles op de camera en moet zij wel bekennen. En dan hoor je dat zo iemand met een dagvaarding naar huis wordt gestuurd. Dan denk ik wel: waar doe ik het dan voor? Dus de afhandeling valt mij dan erg tegen. Wij roepen in de politiek dat er sterk wordt opgetreden tegen geweld tegen de politie, en dan krijg je dit. En niks ten nadele van de rechercheurs, want alles staat echt goed op papier. En dan wordt het ook nog eens gepleegd door iemand die werkt voor [een departement], die niet zodanig onder invloed was, geen middelen had gebruikt. Dus dan denk ik echt: je snapt het niet helemaal. Wij hebben een geweldsprotocol maar het wordt niet gehandhaafd. En als het wordt gehandhaafd, is het de vraag of het zin heeft. In principe was het voorgeleidingswaardig, de officier neigde er ook naar, maar de officier heeft haar niet in verzekering gesteld, omdat zij van mening was dat zij anders zou worden voorgeleid bij de rechter-commissaris en dan alsnog heengezonden zou worden met een dagvaarding. Dat de dader *first offender* was helpt dan ook niet mee. Dus zag de officier er het nut niet van in. Maar ik denk dan: wat voor signaal geven wij dan nu af? De officier gaat op de stoel van de rechter-commissaris zitten. (...) Ik had ook flink wat letsel opgelopen, hoewel je de krassen nu niet meer ziet.'

Het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht treden op casusniveau te vaak naïef op, zo vinden zeer veel respondenten. Er wordt bijvoorbeeld een Franse verdachte heengezonden, terwijl het voor de hand ligt dat die bepaald niet snel nog eens wordt aangehouden. Er worden straffen gevraagd voor geweld tegen de politie die volgens onze respondenten geen recht doen aan de omstandigheden.

'Van de week was er een collega van arrestantenzorg van het centrum op bureau die door een arrestant op zijn oog was geslagen. Dat was op zo'n manier gegaan dat hij waarschijnlijk blijvend letsel heeft opgelopen aan zijn oog. Ondanks dat deze verdachte betrokken zou zijn geweest bij een schietincident en een arrestantenbewaarder zwaar letsel heeft toegebracht, heeft een rechter-commissaris hem geschorst. Ik weet dat deze verdachte nu gewoon weer in Frankrijk is en die komt natuurlijk niet meer terug.'

Een klein aantal respondenten overweegt in reactie op onredelijk lage straffen voor daders zogenoemd straatrecht toe te passen of waarschuwt dat dit gebeurt. Met straatrecht wordt bedoeld dat agenten informele sancties opleggen, omdat ze niet vertrouwen op formele trajecten. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan steviger geweldgebruik dan gepast is. Straatrecht kan ook betekenen dat agenten tegenover uitdagers op een legalistische manier gebruikmaken van formele sanctiemogelijkheden.

‘Als ik weet dat een verdachte 200 euro boete krijgt als hij een agent schopt, dan is een klein donker steegje snel gevonden. En dat is makkelijker, dan ga ik er gewoon wat harder zelf in en heb ik tenminste zelf mijn gram gehaald. Als het niet in de rechtszaal is, dan wel hier en nu. Dat zijn dingen waar je tegenaan loopt. Sommige collega’s zijn het gewoon zat. In een uitgaansgebied is de drempel om geweld te gebruiken bij politieoptreden gewoon nul.’

‘Met een collega moesten wij een veelpleger bekeuren en ik kreeg behoorlijke klappen. Hij ging volledig door het lint en was niet onder controle te krijgen, ook nog in de politieauto. Iemand met zo’n waslijst en gebruik van geweld tegen de politie. En dat wordt dan een loopzaak! Wordt opgestuurd naar justitie en anderhalf jaar later zien wij wel wanneer het voorkomt. Tja, waar zijn wij dan mee bezig? Als je dus zoveel met geweld te maken krijgt, gaat de politie zich autoritairder opstellen dan dat ze eigenlijk zelf wil. Maar dat moet je zien te voorkomen, daar moeten wij een balans in vinden.’

Respondenten vinden dat het uitdagers van de politie te gemakkelijk wordt gemaakt om aangifte te doen, ook als het van meet af aan duidelijk is dat die aangifte vals is of louter bedoeld is om een agent in een lastig parket te brengen. Het komt volgens onze respondenten regelmatig voor dat leden van een (criminele) jeugdgroep agenten uitdagen om (emotioneel) geweld te gebruiken, omdat ze weten dat ze hen daarmee in de problemen brengen, zeker als ze een dergelijke gebeurtenis weten te filmen. Maar ook als agenten hun zelfbeheersing behouden, gaan uitdagers er vandaag de dag vaker toe over een klacht in te dienen of aangifte te doen. Zo’n klacht of aangifte is volgens onze respondenten te vaak een bureaucratische vorm van wraakneming. Ze vinden

dat er bij de politie geen drempels of poortwachters zijn die de kans op dit soort klachten of aangiften verminderen. De traditionele wachtcommandant die klagers min of meer het bureau uitpraatte, bestaat niet meer en hoeft niet terug te keren. Maar het wordt gewaardeerd als chefs eerst doorvragen alvorens een klacht of aangifte wordt opgenomen en daarbij (onder verdachte omstandigheden) bijvoorbeeld in alle rust erop wijzen dat de politie optreedt als een aangifte vals is.

‘Eerst negeert de man een stopteken. Hij wordt door een *biker* op de stoep geduwd. We wilden hem controleren. Ik word voor van alles en nog wat uitgescholden en mijn collega ook. Vervolgens aangehouden met geweld. We liggen vijf minuten op de grond te rollen voordat er collega’s zijn. Hij roept naar omstanders dat mijn collega een cokegebruiker is en ik een vieze vuile hoer. Op het bureau gaat hij door met beledigen. Na een paar uur loopt hij buiten en gaat aangifte doen. We worden allemaal gehoord door BVI, tweeënhalf uur lang. Vier collega’s. Ik denk dan: lees eerst het proces-verbaal met wat er allemaal is gebeurd.’

‘Een vrouw werd mishandeld met een klein kindje in de woning. Belde zelf de politie. Was eerder gebeurd. Binnen was de vrouw naar boven met het kindje en zei dat ze aangifte wil doen. De man werd aangehouden. Hij verzette zich. Zat aan de koppel van de collega en wilde de clip van het wapen losmaken. Een jongen uit Angola met een oorlogstrauma. Had vaker mensen doodgeschoten. De koppel van de collega was losgetrokken. Alles lag verspreid. Hij stond alleen met de porto in z’n hand. Schoonmoeder komt er ook bij en gaat de verdachte helpen. Uiteindelijk op het bureau. De vrouw wilde geen aangifte meer doen, maar een klacht indienen omdat ze haar man hadden mishandeld. Schoonmoeder ook. De leidinggevende zegt erna tegen de collega: met losmaken van de clip van je wapen kun je niet echt iets, want poging tot diefstal van een wapen bestaat niet. Terwijl met de achtergrond van die man de collega’s dachten: nou het kan wel eens voorbij zijn, omdat hij weet hoe die dingen werken. Maar de leidinggevende nam niet de tijd om verhaal van de collega’s te horen. De verdachte is niet eens voorgeleid. Je kan dat alles dus zomaar tegen de politie doen zonder dat er vervolging wordt ingesteld.’

Negatieve beelden over de aanpak van personen die geweld tegen de politie hebben gebruikt, hebben een nadelige invloed op het politietoetreden. Het demotiveert agenten als ze zich niet gesteund weten door de magistratuur. Ongunstige ervaringen werken (lang) door.

‘Op een gegeven moment werd ik belaagd en beet gepakt. Toen kon ik niet anders meer en heb de jongen een klap op het hoofd gegeven. Mijn collega’s zagen dat ik belaagd werd en hebben de jongen nog eens een paar klappen gegeven met de wapenstok. De jongen is meegegaan naar het bureau en toen werd daar gezegd dat er niks met de jongen werd gedaan, omdat hij al klappen had gehad. Ik had al zes keer gewaarschuwd. Je probeert het geweld zo lang mogelijk uit te stellen en vervolgens doe je wat en dan word je nog in de steek gelaten. Vervolgens krijg je van het OM de vraag: heeft die jongen je wel echt belaagd, terwijl er vier ambtelijke verslagen van collega’s waren die hebben gezien dat ik belaagd werd. Dat neemt justitie gewoon niet aan. Dat maakt dat ik de volgende keer nog weer langer wacht.’

‘Met het geven van lage straffen aan geweldplegers tegen de politie lijkt het erop alsof het allemaal niets voorstelt. Maar daarmee ga je voorbij aan de gevoelens en het waardigheidsgevoel van de politieambtenaar. Je tast het zelfvertrouwen aan van ons handelen. Wij gaan twijfelen aan ons eigen handelen, was het incident wel zo erg als ik het voel?’

‘Overlast van jongeren in een woning. Een meisje volledig onder invloed van coke en alcohol. Die beledigde mij dus die wilde ik aanhouden. Daarbij verkoopt ze mij een schop in mijn buik. Daarna dient de moeder ook nog een klacht tegen mij in. Dat klopt gewoon niet. Volgens mij is er trouwens niet veel met die klacht verder gedaan. En het meisje kreeg ook nog een hele lage straf hiervoor. Volgens mij kreeg ze ook nog een lagere straf omdat ze onder invloed was en daarom niet wist wat ze deed of zo, terwijl het voor mij best wel hard aan kwam. Maar het lijkt dan net alsof het niks voorstelt. Je gaat twijfelen aan je eigen handelen (...). Dat tast ons zelfvertrouwen aan.’

‘Wanneer een verdachte toch de dans ontspringt, werkt dit demotiverend. Op de lange termijn kan dit ervoor zorgen dat collega’s niet meer doorpakken in hun optreden.’

2.9 Vooruitgang: professionalisering

Er worden op verschillende plaatsen in het land maatregelen getroffen om de kwaliteit van het politieoptreden in risicovolle situaties naar een hoger niveau te tillen. Dit is een gespreksonderwerp geweest bij de groepsinterviews. Bij dit soort verbetertrajecten spelen aangepaste of extra (IBT-)trainingen een belangrijke rol (vgl. Van der Torre, Van Duin & Van der Torre-Eilert, 2010). Die zijn gericht op het herstellen van de balans tussen de relationele en repressieve componenten van het politiewerk. De inspanningen om het geweldgebruik op de werkvloer van de basispolitiezorg te versterken zijn gebaseerd op (enkele van) de volgende uitgangspunten:

- Erkennen van het belang van operationeel leiderschap door de Officier van Dienst of bij onmiddellijke actie door een aanwezige hoofdagent, brigadier of inspecteur. Er worden standaard en rolverdelingen geoefend die duidelijkheid scheppen over het optreden in groepsverband.
- Het levensecht trainen van het vermogen om sterk uiteenlopende situaties te analyseren en daarbij een passende standaard (of variatie daarop) te kiezen. Bij veranderende omstandigheden dient tijdig te worden geschakeld naar meer of minder geweldgebruik.
- Het versterken van de eenduidigheid en voorspelbaarheid van het politieoptreden.
- Er worden elementen ingebouwd uit de traditionele ploegenstructuur: (meer) werken in vaste groepen, teams of diensten (bijvoorbeeld in de horecadienst, maar ook in de noodhulp) en het (her-)introduceren van een commandant op straat of een brigadier van dienst die het commando voert in risicovolle situaties.
- Er wordt aangestuurd op een gepaste neutrale en open grondhouding in combinatie met heldere tolerantiegrenzen. Die tolerantiegrenzen dienen door houding, uitstraling en tijdige opmerkingen kenbaar gemaakt te worden aan het publiek. Dergelijke gepaste

robuustheid werkt preventief en markeert het punt waarop de politie ingrijpt, verbaliseert of geweld gebruikt. Tegelijkertijd wordt gehamerd op zelfbeheersing. Er wordt getraind op tijdige opschaling van geweldgebruik, maar evengoed op het afbouwen daarvan.

- Er wordt aangestuurd op een actieve en zichtbare politie die smoelel maakt en die indruk maakt op (potentiële) ordeverstoorders. Er wordt daartoe bewust afgeweken van de standaard uniformdracht van de politie, omdat dit uniform niet de gewenste impact heeft. Er worden vaak *bikers* ingezet, soms beredenen en agenten dragen bijvoorbeeld gele jassen of caps. Een ruime meerderheid van de respondenten zou graag een *worker* of daarop lijkende broek dragen in plaats van de huidige ‘kantoorbroek’.

De praktijk leert dat het lukt om de gemiddelde kwaliteit van het politieoptreden in risicovolle situaties naar een hoger plan te tillen. Bijvoorbeeld de training voor optreden in horecagebieden en bij noodhulp in het korps Rotterdam-Rijnmond, de training van het zogenoemde Openbare Orde Team in Arnhem in het korps Gelderland-Midden, IBT-plus trainingen in Utrecht op het zogenoemde Kanaleneiland of trainingen in Groningen. Politie mensen trainen gemotiveerd, voelen aan dat de trainingen belangrijk zijn en weten dat dit helpt om het niveau te halen dat op straat wordt gevraagd. Dit lukt veel agenten, ook agenten die net de initiële opleiding hebben afgerond. Deze gerealiseerde vooruitgang biedt aanknopingspunten om noodzakelijke verbeteringen door te voeren bij het geweldgebruik door de basispolitie. Dat is een thema in het slothoofdstuk. We richten ons nu echter eerst, in hoofdstuk 3, op de uitkomsten van het survey.

Het survey

3

Het survey

Foto: Thomas Schlijper/Hollandse Hoogte. In de Amsterdamse Westerparkbuurt komen ongeveer tien dienders aangerend om collega-agenten te assisteren die bij de arrestatie van twee Marokkaanse jongemannen op collectief verzet stuiten (11 april 2007).

3.1 Inleiding

We presenteren in dit hoofdstuk de uitkomsten van het digitale survey dat we hebben afgenomen onder uitvoerende politiemensen in de basispolitiezorg (zie bijlage 1). De vragen in het survey baseren we mede op de groepsinterviews, voor zover we die hadden afgenomen toen we deze vragen formuleerden. We groeperen de vragen op basis van het model dat we in het eerste hoofdstuk hebben geïntroduceerd. Tabel 3.1 geeft dit weer. De bevindingen van dit hoofdstuk worden samengevat in paragraaf 4.2.

Tabel 3.1

Dimensie in het model	Paragraaf
Standaards	3.3 Standaards en opleidingen
Opleiding en training	3.3 Standaards en opleidingen
Organisatie	3.4 Opvattingen over collega's
Organisatie	3.5 Grenzen aan het 'doorpakken'
Organisatie	3.6 Sturing
Opvang en nazorg	3.7 Steun na een geweldsincident
Opvang en nazorg	3.8 Afwegingen over de nasleep van geweldgebruik
Opvang en nazorg	3.9 Na politiegeweld: klachten en onderzoeken
Aanpak daders	3.10 Na geweld tegen de politie: aanpak van de daders

In dit hoofdstuk schetsen we eerst een algemeen beeld van onze respondenten (paragraaf 3.2). Daarna presenteren en analyseren we de vragen uit het survey volgens het in tabel 3.1 gepresenteerde stramien. De respondenten hadden de mogelijkheid om in de digitale vragenlijst een toelichting te geven op hun antwoorden. Dit heeft geresulteerd in veel opmerkingen. Aan het slot van de paragrafen citeren we hieruit. We gebruiken in dit hoofdstuk de termen 'respondent', 'agent' en 'dieder' omwille van de leesbaarheid door elkaar heen. We baseren ons steeds op de 4.425 geldig ingevulde vragenlijsten.

3.2 Over de respondenten

Van de 4.425 respondenten verlenen 2.608 agenten noodhulp (58,9%), 750 dienders (16,9%) werken in de wijk en 1.067 werken in de wijk én verlenen noodhulp (24,1%), waarbij het zwaartepunt wisselt.

Bijna tachtig procent (78,8%) van onze respondenten is een man. De gemiddelde leeftijd bedraagt 37 jaar. Het gemiddeld aantal dienstjaren is 13,9 en precies de helft van alle respondenten is tien jaar in dienst van de politie. Bijna een derde (32,0%) is jonger dan 30 jaar en precies de helft is jonger dan 35 jaar. Minder dan een vijfde (18,1%) is 50+.

Een kleine meerderheid van de respondenten (53,2%) heeft een voorganger van de initiële PO2002 doorlopen. Bijna de helft (48,9%) heeft nadien geen gespecialiseerde opleiding gevolgd; 38,9% volgde een opleiding van de ME; 8,6% voor AE, VAG, AT of BRATRA; en 15,2% doorliep een andere opleiding.

Onze steekproef telt veel hoofdagenten, namelijk 44% van het totaal aantal respondenten. Op de tweede plaats komen de brigadiers (31%), gevolgd door 11,9% agenten. De steekproef telt voorts 7,5% aspiranten, 4,8% surveillanten en 0,7% inspecteurs (wijkagenten in schaal 9).⁴

Dienders in de noodhulp zijn jonger dan agenten die alleen in de wijk werken of die dit met noodhulp combineren. Agenten die louter noodhulp leveren, zijn gemiddeld lager in rang en hebben minder vaak een ME-opleiding genoten. Zij gebruiken en ondervinden vaker geweld.

We hebben gevraagd hoe vaak onze respondenten in de afgelopen twaalf maanden geweld hebben gebruikt tegen personen. Bijna een kwart (23,1%) gebruikte geen geweld, iets meer dan een kwart (26,4%) één of twee keer en ruim een derde (34,0%) gebruikte meer dan twee keer, maar minder dan tien keer geweld. Precies 16,6% gebruikte in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld.⁵

Een logische vervolgvraag luidde hoe vaak in dezelfde periode burgers geweld hebben gebruikt tegen onze respondenten. Ruim veertig procent (42,7%) maakte dit geen enkele keer mee en 32,8% één of twee keer. Bijna een vijfde (19,0%) kreeg meer dan twee keer, maar minder dan tien keer geweld van burgers te verduren. Een kleine categorie van 5,6% maakte dit ten minste tien keer mee in het afgelopen jaar. Agenten die zelf vaak geweld gebruiken incasseren ook het meest. Van de respondenten die ten minste tien keer geweld toepasten in het afgelopen jaar werd in deze periode 28% geconfronteerd met geweldgebruik door burgers.⁶

De mate waarin agenten geweld gebruikten, blijkt van grote invloed te zijn op opvattingen en beleving: naarmate dienders vaker geweld gebruikten, tonen zij zich in meerdere opzichten kritischer. Het meeste geweld werd met name gebruikt door hoofdagenten in de noodhulp met zes tot tien dienstjaren (zie bijlage 1). Ook respondenten die geen

4 De frequentietabellen van het survey onder executieven zijn opgenomen in bijlage 5.

5 Het geweldgebruik is hoger, want veel respondenten geven aan hun geweldgebruik te schatten of telden bepaalde vormen van geweld (bijvoorbeeld verzet bij aanhouding, boeien of een armklem) – niet altijd – liever niet mee.

6 In dit hoofdstuk geven wij alleen de significante verschillen weer tussen de agenten die geen geweld gebruikten en hun collega's die ten minste tien keer geweld gebruikten.

geweld toepasten, geven kritische antwoorden. Dat valt dan ook af te lezen aan de gemiddelde scores.⁷

Tabel 3.2

Surveyvragen over geweld-gebruik door burgers	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Hoe vaak hebben burgers in de afgelopen 12 maanden geweld tegen u gebruikt?	91,3% geen 0,4% ten minste 10 keer (n=4)	7,9% geen 28,0% ten minste 10 keer

Bijna twee vijfde (38,9%) van de respondenten heeft een ME-opleiding gehad.

Onder respondenten die de afgelopen twaalf maanden meer dan tien keer geweld gebruikten komt deze score uit op 45,8%.⁸

De respondenten zijn ongelijk verdeeld over de korpsen. De vier grootste stedelijke korpsen zijn oververtegenwoordigd (42,8%). Dit komt deels door de omvang van deze korpsen, maar ook doordat de korpsleiding in deze korpsen voldeed aan ons verzoek (overigens aan alle korpschefs) om medewerkers die tot onze doelgroep konden worden gerekend een persoonlijke e-mail te sturen. Dit had een gunstig effect op de respons, ook in andere korpsen die dit hebben gedaan. We betreuren het dat ruim de helft van de korpsen een dergelijke e-mail niet heeft verstuurd, ook niet na herhaalde verzoeken (zie bijlage 1). De verschillen in geweldgebruik – de belangrijkste verklarende factor – zijn echter klein tussen ‘de grote vier’ korpsen en de overige korpsen en niet significant. Het korps Hollands Midden zag af van medewerking aan het survey vanwege de impact van de grote dodelijke schietpartij in Alphen aan den Rijn op 9 april 2011.

7 Zie bijlage 1 voor kenmerken van de categorie die geen of juist ten minste tien keer geweld gebruikte. Het meeste geweld werd met name gebruikt door hoofdagenten in de noodhulp met zes tot tien dienstjaren.

8 Agenten die meer geweld gebruikten hebben vaker een VAG-, AE-, AT- of BRATRA-opleiding: 12,7% tegenover 6,8% van degenen die geen geweld gebruikten (gemiddeld 8,5%).

Tabel 3.3

Korps waar respondenten werken	Frequency	Valid Percent
Groningen	22	,5
Friesland	173	3,9
Drenthe	115	2,6
IJsselland	80	1,8
Twente	139	3,1
Noord- en Oost-Gelderland	103	2,3
Gelderland-Midden	166	3,8
Gelderland-Zuid	66	1,5
Utrecht	347	7,8
Noord-Holland Noord	36	,8
Zaanstreek-Waterland	75	1,7
Kennemerland	125	2,8
Amsterdam-Amstelland	408	9,2
Gooi en Vechtstreek	74	1,7
Haaglanden	510	11,5
Hollands Midden	2	,0
Rotterdam-Rijnmond	633	14,3
Zuid-Holland-Zuid	24	,5
Zeeland	92	2,1
Midden en West Brabant	262	5,9
Brabant-Noord	205	4,6
Brabant Zuid-Oost	169	3,8
Limburg-Noord	175	4,0
Limburg-Zuid	252	5,7
Flevoland	34	,8
KLPD	138	3,1
Totaal	4.425	100,0

Een eerste indruk

We hebben de respondenten enkele algemene vragen gesteld die een eerste indruk geven over hun werksituatie. Ruim twee derde (68,7%) van de respondenten voelt zich veilig in het dagelijkse werk. Vrijwel hetzelfde percentage (68,1%) meent dat op straat bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) aflopen. Iets meer dan een kwart (25,7%) ziet er wel eens van af om op te treden in risicovolle situaties, terwijl de politie eigenlijk zou moeten ingrijpen.

Tabel 3.4

Surveyvragen over zich veilig voelen, een goede afloop en doorpakken	Belangrijkste antwoorden
Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werk.	68,7% (zeer) eens 7,8% (zeer) oneens
Op straat lopen bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) af.	68,1% (zeer) eens 10,5% (zeer) oneens
Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen.	25,7% (zeer) eens 59,0% (zeer) oneens

Agenten die de afgelopen twaalf maanden ten minste tien keer geweld gebruikten voelen zich minder vaak veilig op straat dan agenten die geen geweld gebruikten. Agenten die het meest geweld gebruikten zeggen ook vaker dat ze afzien van politiegeweld, terwijl de omstandigheden daar wel om vragen. Zie de onderstaande tabel voor de precieze scores.

Tabel 3.5

Surveyvragen over zich veilig voelen, een goede afloop en doorpakken	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werk.	71,0% (zeer) eens 6,6% (zeer) oneens	64,5% (zeer) eens 10,7% (zeer) oneens
Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen.	20,4% (zeer) eens 57,4% (zeer) oneens	30,7% (zeer) eens 57,7% (zeer) oneens

Het idee dat bijna alle situaties goed aflopen heeft een grote en gunstige invloed op het veiligheidsgevoel van dienders. Van degenen die het (zeer) eens zijn met de stelling over een goede afloop van bijna alle risicovolle situaties, voelt ruim driekwart (76,2%) zich veilig of zeer veilig bij de uitoefening van het dagelijks werk. Dat is 35,4% méér dan agenten die vinden dat risicovolle situaties niet goed (genoeg) aflopen.

Als dienders zich niet veilig voelen, zien zij er vaker van af om door te pakken, terwijl dat eigenlijk wel zou moeten. Ruim de helft (53,6%) van de respondenten die zich onveilig voelen bij hun dagelijks werk ziet er

wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl dat eigenlijk wel zou moeten. Dat is 2,5 keer zo veel als bij respondenten die zich wel veilig voelen.

Tabel 3.6

Surveyvragen over zich veilig voelen, een goede afloop en doorpakken	Antwoord van agenten die zich <i>onveilig</i> voelen	Antwoord van agenten die zich <i>veilig</i> voelen
Op straat lopen bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) af.	40,8% (zeer) eens 31,5% (zeer) oneens	76,2% (zeer) eens 7,0% (zeer) oneens
Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen.	53,6% (zeer) eens 35,6% (zeer) oneens	21,0% (zeer) eens 65,3% (zeer) oneens

3.3 Standaards en opleiding

De basispolitie interveeiert in allerhande situaties, ook met geweldgebruik of met een meer of minder voelbare dreiging met geweld. Agenten worden overvraagd als ze elke keer zouden moeten bedenken hoe ze nu precies behoren op te treden. Ze baseren zich op professionele standaards. In de initiële opleiding, bij trainingen tijdens de loopbaan en in actieve dienst maken agenten zich een handelingsrepertoire eigen. Het betreft idealiter gestandaardiseerde handelwijzen die in de praktijk zijn gevormd, die zich op straat hebben bewezen en die passen binnen geldende normen. Standaards zijn geen keurslijf. De ene keer wordt een getrainde standaard strikt uitgevoerd, maar een andere keer is het nodig om te variëren op een aangeleerde standaardinterventie. Agenten beoordelen een situatie en zoeken vervolgens een passende interventie, waarbij de standaards dienen als beproefde patronen die houvast geven bij dit optreden.

Professionele standaards leggen, zo gezien, als het ware de basis voor geweldgebruik door de politie. We hebben agenten dan ook vragen gesteld over de standaards waarmee ze werken, die ze trainen en over de mate waarin de politie erin slaagt om geweldgebruik te stoelen op professionele standaards. Onze respondenten tonen zich kritisch.

Tabel 3.7

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Belangrijkste antwoorden
De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.	41,7% (zeer) oneens 38,3% neutraal
Na het afronden van mijn basisopleiding was ik voldoende voorbereid op geweldgebruik.	32,3% (zeer) eens 45,6% (zeer) oneens
Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden.	71,3% (zeer) oneens
Vier dagen IBT-training per jaar is te weinig.	83,5% (zeer) eens
Wie de RTGP-toets haalt, is nog <i>niet</i> voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.	78,7% (zeer) eens
IBT-trainingen zijn nuttig als praktijkgerichte casuïstiek wordt geoefend.	92,5% (zeer) eens
In IBT-trainingen wordt onvoldoende gewerkt met casuïstiek.	42,2% (zeer) oneens 27,1% neutraal
De IBT-training wordt te veel gericht op het halen van de RTGP-toetsen.	58,8% (zeer) eens
De politie wordt te weinig getraind om in de basispolitiezorg op te treden met vier tot acht dienders.	77,0% (zeer) eens
In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.	55,5% (zeer) eens 24,4% (zeer) oneens

We legden agenten om te beginnen de volgende stelling voor: ‘De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg’. Precies 41,7% is het (zeer) oneens met deze stelling en 38,3% antwoordt neutraal. Dit betekent dat slechts 20% van de executieven in de basispolitiezorg deze stelling onderschrijft.

Voorals respondenten die vóór 2002 hun initiële opleiding voltooiden nemen afstand van deze stelling. Bijna de helft (47,5%) kiest namelijk voor de antwoordcategorie (zeer) oneens. Onder respondenten die de PO2002 hebben doorlopen komt dit percentage uit op 35,3% (zie tabel 3.8).

Tabel 3.8

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Antwoord van agenten vóór PO2002	Antwoord van agenten na PO2002
De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.	47,5% (zeer) oneens	35,3% (zeer) oneens

Bijna een derde van de respondenten (32,3%) vond dat hij of zij na het afronden van de basisopleiding voldoende was voorbereid op geweldgebruik. Een beduidend hoger percentage (45,6%) vond dat dit niet het

geval was. Van de respondenten die vóór PO2002 de initiële opleiding volgden vindt de helft dat die opleiding niet afdoende voorbereidde op geweldgebruik. Van de zogenoemde PO2002-studenten vindt ruim veertig procent (40,9%) dit.

Een ruime meerderheid van 71,3% van de respondenten vindt het aantal integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT) onvoldoende om de vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden. Slechts 17,7% vindt het aantal IBT-trainingen wat dit betreft wel toereikend. Meer dan vier vijfde van de respondenten, namelijk 83,5%, vindt (de gebruikelijke) vier dagen IBT-training te weinig. Een aanzienlijk deel van de IBT-trainingen wordt gespendeerd aan het trainen en toetsen voor de zogenoemde Regeling Toetsing Geweldsbeheersing Politie (RTGP). Wie deze toets haalt, is volgens 78,7% van de executieve agenten en brigadiers in de basispolitiezorg nog onvoldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties. De IBT-training wordt volgens 58,8% te veel gericht op het halen van de RTGP-toetsen. Van de PO2002-studenten of -afgestudeerden in de steekproef deelt 51,5% deze mening. De andere categorie is op dit punt beduidend kritischer: 65,2% van de executieven zonder PO2002-opleiding vindt namelijk dat de IBT-training te veel wordt gericht op het halen van de RTGP-toetsen.

IBT-trainingen worden door 92,5% als (zeer) nuttig ervaren bij het oefenen van praktijkgerichte casuïstiek. Er bestaat op dit punt een redelijke tevredenheid over de IBT-trainingen, want 42,2% is het (zeer) oneens met de stelling dat er bij die trainingen onvoldoende wordt gewerkt met casuïstiek. Ruim een kwart (27,1%) antwoordt neutraal op deze vraag.

Agenten werken vaak in een koppel. Veel situaties of incidenten worden afgehandeld door twee agenten. In risicovolle situaties kan het echter nodig zijn om op te schalen naar ten minste vier agenten of om van meet af aan – bijvoorbeeld op de horeca-avonden – op een specifieke locatie dienst te doen met vier tot acht agenten. We hebben agenten dan ook gevraagd of ze vinden dat er afdoende wordt getraind om in de basispolitiezorg op te treden met vier tot acht dienders. Maar liefst 78,7% vindt dat dergelijk groepsoptreden te weinig wordt getraind. Slechts 6,8% toont zich wat dit betreft tevreden. Het is een eerste

stevige indicatie dat agenten ronduit ontevreden zijn over de kwaliteit van het teamwerk in risicovolle situaties.

De onvrede onder onze respondenten over de professionele standaardisatie van het geweldgebruik door de basispolitie neemt toe naarmate zij in het afgelopen jaar meer geweld hebben gebruikt. De verschillen in de – sowieso negatief getinte – antwoorden tussen agenten die in de afgelopen twaalf maanden geen geweld gebruikten of juist ten minste tien keer staan voor vijf vragen vermeld in tabel 3.9.

Tabel 3.9

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.	33,7% (zeer) oneens	54,2% (zeer) oneens
Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden.	65,1% (zeer) oneens	78,8% (zeer) oneens
Vier dagen IBT-training per jaar is te weinig.	79,1% (zeer) eens	87,7% (zeer) eens
Wie de RTGP-toets haalt, is nog <i>niet</i> voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.	74,0% (zeer) eens	85,4% (zeer) eens
De politie wordt te weinig getraind om in de basispolitiezorg op te treden met vier tot acht dienders.	71,2% (zeer) eens	81,6% (zeer) eens

Een belangrijk uitgangspunt van de Nederlandse politie bestaat uit het streven naar een balans tussen empathie en handhaving of, in andere woorden, tussen repressie en relationeel optreden (Van den Brink, 2010). We vroegen onze respondenten of in trainingen en onderwijs de nadruk te veel ligt op sociale of communicatieve vaardigheden. Een meerderheid van de respondenten (55,5%) vindt dat dit zo is en 24,4% oordeelt dat dit niet het geval is.

Naarmate respondenten vaker geweld hebben gebruikt in de afgelopen twaalf maanden neemt het ongenoegen over deze eenzijdigheid in opleiding en training toe. Van de agenten die in het afgelopen jaar geen geweld gebruikten is 45,2% wat dit betreft kritisch over het onderwijs. Twee derde (66,5%) van de agenten die in het afgelopen jaar ten minste

tien keer geweld gebruikte vindt dat bij opleidingen en trainingen het accent te veel ligt op sociale of communicatieve kwaliteiten.

Tabel 3.10

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.	45,2% (zeer) eens	66,5% (zeer) eens

Voor de beantwoording van deze vraag is voor de huidige initiële opleiding van belang wat de respondenten van ná PO2002 hiervan vinden. Zij tonen zich beduidend kritischer: bijna twee derde (65,1%) vindt dat er een onbalans bestaat vanwege een te sterke nadruk op sociale vaardigheden. Van de respondenten die vóór PO2002 de initiële opleiding volgden, vindt iets minder dan de helft (47,2%) dat training en onderwijs de nadruk te eenzijdig leggen op sociale of communicatieve vaardigheden.

Tabel 3.11

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Antwoord van agenten vóór PO2002	Antwoord van agenten na PO2002
In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.	47,2% (zeer) eens	65,1% (zeer) eens

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over deze thema's:

Over standaards

‘Het is dat ik de ME-opleiding heb gevolgd en op die manier iets afweet van samenwerken, aanhouden, geweldgebruik et cetera, maar de gemiddelde agent heeft dat dus niet en schiet tekort in situaties als het echt spannend wordt. Vaak kunnen ze daar niks aan doen omdat ze het gewoon nooit geoefend hebben.’

‘Tijdens mijn werkzaamheden bij de AE of VAG komt het gebruik van geweld tegen de politie minder voor doordat men in een bepaalde procedure werkt, die door een gehele groep wordt gehanteerd en strakker is dan op straat.’

‘Je ziet dat bij veel collega’s op het moment dat de adrenaline door het lijf giert, dat er toch anders gereageerd wordt dan in een normale rustige trainingssituatie. Boots dit soort situaties maar eens vaker na zodat collega’s zichzelf tegenkomen en leren kennen.’

Over IBT-trainingen

‘Vier keer IBT? Da’s nog twee keer meer dan wij hebben.’

‘Ik krijg geen training, alleen toetsen voor RTGP. Twee keer per jaar dus!’

‘De politie traint veel te weinig! Als we alleen naar het vuurwapengebruik kijken blijkt dit al. Als je lid bent van een schietvereniging moet je aan allerlei strenge voorwaarden voldoen. Als politieagent loop je negen uur per dienst met een wapen op straat. In mijn geval met twee keer twee dagen IBT-training, waarbij je soms maar 30 patronen verschiet! Ik beschouw mezelf dan ook niet als een getrainde schutter. Ik denk ook dat dit de reden is van de terughoudende houding van collega’s op straat bij geweldsincidenten. Er wordt ook te weinig getraind op groepsoptreden bij wanordelijkheden en groepsaanhoudingen.’

‘De IBT-trainingen zijn de laatste jaren erg vooruitgegaan met betrekking tot het doelgericht en praktijkgericht werken. Ik vind alleen dat er meer training nodig is om een zekere basis te onderhouden wat betreft techniek. Om je de technieken eigen te maken, heb je meer tijd nodig en meer herhaling.’

‘De IBT-trainingen zitten de laatste jaren goed in elkaar. Helaas zijn deze vier momenten veel te weinig om alle belangrijke onderwerpen aan bod te laten komen en om instinctief terug te vallen op het aan geleerde.’

‘Ik had nog nooit een dreigende escalatie in de praktijk meegemaakt totdat ik in Hoek van Holland stond. Daarvoor alleen de oefenmomenten en examen tijdens de opleiding. Toch zijn deze oefen- en leermomenten leerzaam geweest en blijkt in de praktijk dat je (ik tenminste wel) hierop in situaties op terugvalt. Kennelijk maak je het jezelf eigen en handel je vervolgens toch op aangeleerde vaardigheden.’

Over toetsing

‘Sinds jaren is het IBT-centrum geen trainingscentrum meer, maar een toetscentrum. Het heeft nog maar weinig toegevoegde waarde.’

‘De toetsmomenten zijn voor velen een zeer belastende situatie. Volgens mij wordt in elke andere regio verschillend getoetst. Het moet weer een fijn gebeuren worden. Misschien dat er toch meer gekeken moet worden naar de wijze van invulling, dat mensen niet met het lood in hun schoenen naar IBT gaan.’

‘Veel collega’s ervaren een hoop stress als zij naar IBT moeten. Ook zijn een hoop collega’s niet voldoende vaardig in de basisvaardigheden als het basis-boeien. Als deze vaardigheden al niet op peil gehouden kunnen worden, is het zinloos dieper in te gaan op vaardigheden.’

‘Voordat IBT ingevoerd werd, schoot ik elke periode en was mijn schietvaardigheid ook veel beter, ondanks dat er geen toets aan verbonden was. Hetzelfde geldt voor de toenmalige dienstsport, waarin ook arrestatietechnieken et cetera werden geoefend. Hier was ook geen toets aan verbonden, maar de frequentie van de lessen lag veel hoger, namelijk elke periode. Daarnaast kreeg eenieder de ME-opleiding en was men meer vertrouwd met grootschalig optreden, ook in kleiner verband. Bijkomend voordeel was dat er ook aan spel werd gedaan, hetgeen voor de onderlinge binding van grote betekenis was.’

Over het optreden met vier tot acht dienders

‘Er zijn gebieden waar je niet eens acht collega’s bij elkaar krijgt om op te treden! Dus het trainen ervan heeft dan geen nut.’

‘Optreden met vier tot acht dienders? Ga toch weg. Leuk als je in de stad werkt. Dan heb je snel de beschikking over meerdere eenheden. In de praktijk zit ik soms tien minuten te wachten op één auto assistentie. Het gebied is erg groot. Voor een auto achter de hand is er vaak geen capaciteit. In 2010 ben ik bij een verzetsituatie gewond geraakt. Ik heb ruim acht minuten als een gek moeten vechten voordat de eerste eenheid ter plaatse was.’

‘Ik heb nog nooit een training gehad met vier personen.’

‘Het is wel logisch dat er niet getraind wordt in het optreden met zes tot acht man. Want dat zijn alle dienders die in dienst zijn en die heb je nooit tegelijk bij elkaar.’

Over trainen met het eigen team

‘IBT-trainingen moeten volgens mij meer met leden van het eigen team gevolgd worden. Trainen met collega’s uit andere districten is “leuk”, maar in dagelijkse praktijk werk ik daar niet mee.’

‘Het zou fijn zijn als je IBT hebt met je eigen team. Je weet dan hoe iemand is tijdens bepaalde situaties en je weet daardoor ook wat sterke en zwakke punten van collega’s zijn waarmee je werkt.’

‘Het trainen met je eigen collega’s van de basiseenheid vind ik zinvol. Dit wordt mijn inziens te weinig gedaan. Plan per IBT-ronde minimaal tien collega’s van een basiseenheid, zodat je ook ziet wat je aan elkaar hebt en hoe een naaste collega reageert in bepaalde omstandigheden.’

Over sociale en communicatieve vaardigheden

‘Communicatieve vaardigheden zijn belangrijk voor politiemensen en dienen zeker goed te worden aangeleerd. De politie heeft echter ook het geweldsmonopolie en dient zorg te dragen voor veiligheid. Dit gaat niet in alle gevallen lukken met een goed gesprek. Politie-mensen moeten derhalve in staat zijn om in situaties waarbij sprake is van geweld op een juiste wijze te kunnen optreden. Training is hierbij van groot belang zowel voor het optreden als individu alsook voor het optreden in groepsverband.’

‘Vanuit selectie en training wordt geïnvesteerd en geselecteerd op praatpolitie. Als het dan een keer fysiek wordt, dan zie je dat met name nieuwe collega’s met weinig levenservaring te terughoudend zijn in hun optreden.’

‘De opleiding is te veel gebaseerd op de communicatieve vaardigheden van aankomende dienders, maar we vergeten dat we politie zijn. Handhaven, streng en zo nodig hard optreden is dagelijks werk. In de opleiding wordt te veel de illusie gewekt dat de politie je allergrootste vriend is, van dit imago moeten we af. Dus: meer sport, onderwijs in stresstraining, omgaan met geweld en gewelds-beheersing.’

‘Communicatieve vaardigheden zijn naar mijn idee de belangrijkste middelen voor een politieambtenaar, echter wel direct gevolgd door de competentie om door te pakken (eventueel met gepast geweld-gebruik) waar deze vaardigheden tekortschieten. Een training c.q. opleiding waar beide vaardigheden door elkaar lopen of elkaar aanvullen, is wat mij betreft cruciaal.’

‘Ik vind het juist heel belangrijk dat collega’s goed zijn getraind of opgeleid om de-escalerend te werken. Men moet dus over goede sociale en communicatieve vaardigheden beschikken. Hierdoor kun je voorkomen dat er geweld gebruikt moet worden. In mijn ogen (in de meeste gevallen) moet de-escaleren vooropstaan.’

3.4 Opvattingen over collega's

Geweldgebruik door de politie vergt samenspel tussen agenten. De mate waarin dienders vertrouwen op de kwaliteiten van agenten met wie ze op straat hun diensten draaien is van groot belang bij het optreden in risicovolle situaties. We hebben in de vragenlijst dan ook een serie vragen opgenomen die peilen hoe agenten denken over collega's met wie ze politiewerk leveren. De koele percentages geven een minder negatief beeld dan bij bepaalde vragen over standards of over de nasleep (zie verderop). Maar vanwege het grote belang dat in de politiecultuur wordt gehecht aan collegiale steun onder moeilijke omstandigheden en vanwege de terughoudendheid om kritiek te leveren op (directe) collega's, werkt de kritiek die ligt verscholen in de onderstaande antwoorden wel gelijk door op de werkvloer.

We hebben de stelling voorgelegd: 'Uitvoerende politiemensen twifelen te vaak over geweldgebruik'. Een meerderheid van 56,6% is het (zeer) eens met deze stelling. Dit is een duidelijke indicatie van onzekerheid op de werkvloer in risicovolle situaties.

De uitkomsten bevatten meer punten van collegiale kritiek. Bijna tachtig procent (79,2%) vindt dat er agenten zijn die in risicovolle situaties het overzicht verliezen en 61,9% vindt dat er agenten zijn die zichzelf niet in de hand hebben in risicovolle situaties. Bijna driekwart (73,7%) ziet agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.

In hoeverre resulteert dit soort collegiale kritiek in vormen van sociale controle op de werkvloer, gericht op verbetering van het optreden door (directe) collega's? Indien agenten geweldgebruik mijden, dan worden ze hier in geringe mate op aangesproken door collega's. Minder dan een kwart (22,1%) denkt dat dit gebeurt en 40,9% meent dat dit niet gebeurt. Dienders lijken mijddedrag bij een risicovolle gebeurtenis (ook) als collegiaal gespreksonderwerp te mijden. Dat is in veel mindere mate het geval bij ongepast geweldgebruik. Bijna de helft van de respondenten (48,3%) vindt namelijk dat agenten die te veel geweld gebruiken hier door collega's op worden aangesproken. Er staan, met andere woorden, hogere sociale sancties op verkeerd geweldgebruik dan op het ontlopen van geweld. We zullen zien dat agenten deze ongelijke waardering van

politiegeweld ook bespeuren bij leidinggevend: ‘fout’ geweldgebruik heeft negatieve repercussies, maar het afzien van geweldgebruik – als de omstandigheden daar wel degelijk om vragen – heeft dat zelden.

Agenten stellen het in hoge mate op prijs als ze met vaste collega’s (zouden kunnen) werken, omdat ‘[je] dan [precies] weet wat je aan elkaar hebt’. Maar liefst vier vijfde (80,8%) onderschrijft dit. Het legt daarom gewicht in de schaal dat 62,4% zegt dat zij regelmatig diensten draaien met collega’s van wie ze niet precies weten hoe ze optreden in risicovolle situaties. De onbekendheid met het handelingsrepertoire en de kwaliteiten van directe collega’s draagt bij aan de twijfel en onzekerheid in risicovolle situaties die onze respondenten op de werkvloer van de basispolitiezorg bespeuren. Dit wordt mogelijk versterkt door onbekendheid van agenten met de precieze bevoegdheden die ze op straat als het ware op zak hebben. Een krappe meerderheid van 52,0% vindt dat agenten goed op de hoogte zijn van hun geweldsbevoegdheden.

Bij de afgenomen interviews en georganiseerde bijeenkomsten constateerden we dat veel van deze respondenten vonden dat (werk)studenten te snel worden ingezet bij lastige vormen van politiewerk, zoals noodhulp of horecadiensten. Er was ook kritiek op te soepele selectie-eisen, met name op het gebied van fysieke en mentale kwaliteiten. We hebben hierover dan ook vragen opgenomen in het survey. Het valt op dat een ruime minderheid (44,9%) vindt dat studenten in hun korps goed worden begeleid en opgevangen. Er is ook stevige kritiek op de selectie-eisen, want iets meer dan de helft van de respondenten (51,9%) vindt dat deze onvoldoende zijn berekend op het politieoptreden in risicovolle situaties.

Tabel 3.12

Surveyvragen over collega's	Belangrijkste antwoorden
Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik, waardoor de kans op geweld tegen de politie toeneemt.	56,6% (zeer) eens 19,0% (zeer) oneens
Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.	79,2% (zeer) eens 3,4% (zeer) oneens
Er zijn agenten die in risicovolle situaties zichzelf niet in de hand hebben.	61,9% (zeer) eens 11,5% (zeer) oneens
Er zijn agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.	73,7% (zeer) eens 8,1% (zeer) oneens

Surveyvragen over collega's	Belangrijkste antwoorden
Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.	22,1% (zeer) eens 40,8% (zeer) oneens
Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.	48,3% (zeer) eens 23,6% (zeer) oneens
Het is veiliger om met vaste collega's te werken, want dan weet je precies wat je aan elkaar hebt.	80,8% (zeer) eens 7,3% (zeer) oneens
Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties.	62,4% (zeer) eens 19,4% (zeer) oneens
Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.	52,0% (zeer) eens 30,2% neutraal
Studenten worden in mijn korps goed begeleid en opgevangen.	44,9% (zeer) eens 25,6% (zeer) oneens
De selectie-eisen van de politie zijn voldoende berekend op het politieoptreden in risicovolle situaties.	23,6% (zeer) eens 51,9% (zeer) oneens

Agenten die ten minste tien keer geweld hebben gebruikt, geven significant vaker negatiever antwoord op deze vragen dan agenten die minder of geen geweld toepasten in het afgelopen jaar. De verschillen lopen op tot wel twintig procent bij de opvatting dat uitvoerende agenten te vaak twijfelen over geweldgebruik. Hetzelfde zien wij bij de stelling dat er agenten zijn die in risicovolle situaties het overzicht verliezen en de selectie-eisen van de politie die onvoldoende berekend zijn op het optreden in risicovolle situaties. Ondanks deze verschillen blijft de toon van alle respondenten, dus ook van agenten die een jaar lang geen geweld gebruikten, kritisch. De precieze scores staan in tabel 3.13.

Tabel 3.13

Surveyvragen over collega's	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik.	47,7% (zeer) eens	67,1% (zeer) eens
Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.	70,0% (zeer) eens	90,7% (zeer) eens
Er zijn agenten die in risicovolle situaties zichzelf niet in de hand hebben.	58,1% (zeer) eens	68,5% (zeer) oneens
Er zijn agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.	71,5% (zeer) eens	75,2% (zeer) eens
Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.	33,3% (zeer) oneens	49,2% (zeer) oneens
Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.	42,3% (zeer) eens	56,5% (zeer) eens

Surveyvragen over collega's	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Het is veiliger om met vaste collega's te werken, want dan weet je precies wat je aan elkaar hebt.	76,5% (zeer) eens	88,6% (zeer) eens
Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties.	55,9% (zeer) eens	66,8% (zeer) eens
Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.	15,3% (zeer) oneens 53,0% (zeer) eens	49,6% (zeer) eens 22,9% (zeer) oneens
Studenten worden in mijn korps goed begeleid en opgevangen.	23,8% (zeer) oneens	30,3% (zeer) oneens
De selectie-eisen van de politie zijn voldoende berekend op het politie-optreden in risicovolle situaties.	41,7% (zeer) oneens	61,9% (zeer) oneens

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over deze thema's:

Over werken in teamverband

'Ik werk in teamverband en weet dat ik op deze teamleden kan vertrouwen. Hierdoor is het makkelijker om door te pakken.'

'Ik deed eerst regelmatig diensten met wisselende collega's, waarvan ik dus niet wist of ze wel of niet doorpakten. Soms had ik juist sterk het idee dat ze dit niet zouden doen en dan heb ik het gevoel er alleen voor te staan. Ik werk nu in een kleine groep en dat zorgt voor zekerder optreden. Je weet veel beter wat je aan elkaar hebt. Aangezien veiligheid (als het goed is) altijd bovenaan komt te staan, is dit denk ik zeer gunstig.'

Over collega's

'Ondanks de vergrijzing staan er op straat c.q. in de horeca of evenementen vaak "jonge collega's" te werken. En ja, die willen graag werken maar het ontbreekt hun ook vaak aan overzicht. Ik denk dat er vooral in deze situaties, waar de kans op geweld groter is, beter gepland moet worden met meer ervaring en de-escalerend vermogen.'

‘Ik ben van mening dat er in deze tijd steeds meer onervaren collega’s ingezet worden waarbij de begeleiding te wensen overlaat. Ik zie soms twee collega’s op de auto zitten met een gezamenlijke ervaring van nog geen twee jaar.’

‘Regelmatig meegemaakt: in de fysieke confrontatie is men niet goed genoeg getraind en te onzeker. Hierdoor ontstaat vaak een situatie van niet ingrijpen of excessief geweld richting de verdachte. Waarvoor in de laatste situatie aan beide kanten vaak meer letsel wordt opgelopen dan noodzakelijk is.’

‘Het zou goed zijn om vaker te trainen. Ook mag het fysieke gestel van de gemiddelde diender wel aangepakt gaan worden. Dit is af en toe huilen met de pet op. Een training één keer in de maand zou al een hele vooruitgang zijn. Een training op incasseringsvermogen zou heel erg goed zijn. Dus vooral eerst fysiek aan de bak en dan nog helder na kunnen denken.’

‘Collega’s van het nieuwe onderwijs, agenten en aspiranten weten vaak niet wat hun bevoegdheden zijn. Tevens wordt volgens hen erop gehamerd door de Politieacademie dat je je dienstwapen nooit moet gebruiken daar je dan altijd de “Sjaak” bent. Dit geldt dan ook voor het geweldgebruik. Hierdoor ontstaan situaties dat ik alleen met mijn vuurwapen in mijn hand sta. Ook wordt er te langzaam doorgepakt waardoor de verdachte kans ziet om collega’s te slaan of iets dergelijks, waardoor er letsel ontstaat. Dit kan ook weer psychische gevolgen hebben voor desbetreffende collega.’

Over risicovolle situaties

‘Ik pas mijn aanpak van bepaalde situaties aan, aan de hand van de collega waar ik op dat moment mee ben. Het is wel eens gebeurd dat ik liever meer door had willen pakken, maar dat ik dat, doordat ik een fysiek niet sterke collega bij me had, niet heb gedaan. En dan baal ik...’

‘Er zijn te veel collega’s op straat die niet meer door durven te pakken omdat ieder gebruik van geweld onder een vergrootglas wordt ge-

legd en men bij deze organisatie heel erg bang is voor imagoschade. Hierdoor wordt op sommige momenten meer terughoudend opgetreden. Met name in de wijkteams is men zeer terughoudend in een harde aanpak van bijvoorbeeld jeugdbendes terwijl dat soms de enige manier nog is om respect en gezag af te dwingen.'

'Er wordt te lang gewacht met kordaat optreden waardoor het juist escaleert. De groep groeit en krijgt de kans om zich te organiseren, waardoor wij op achterstand gezet worden. Met andere woorden: sneller doorpakken door kordaat en daadkrachtig optreden voorkomt angst en frustratie en geeft ons het voordeel van een verdeelde groep die nog geen afspraken heeft kunnen maken.'

'Je kunt veel leren, maar in de praktijk komt de spanning erbij. Veel collega's schieten dan in de stress of standbeeldhouding. Sommigen vechten als een oma van tachtig met haar handtas. Daar kun je niet op vertrouwen.'

'Het maakt ook erg uit met welke collega's je bent. Als ik met een groepje collega's ben waarvan ik weet dat ze goed voor zichzelf kunnen opkomen en waarvan ik weet hoe ze in een gevaarlijke situatie reageren kunnen we veel meer aan dan anders. Ik heb zelf meegemaakt dat ik met drie andere collega's was, maar toen de verdachte zich begon te verzetten was ik eigenlijk alleen. De drie andere collega's hadden niet de fysieke kracht en techniek iets te kunnen doen tegen de verdachte.'

Over werving en selectie

'Het begint eigenlijk bij de werving van agenten. Sociale vaardigheden zijn zeer belangrijk. Een goede fysieke staat is net zo belangrijk. Dit laatste wordt niet belangrijk genoeg geacht, gelet op de sollicitatie-eisen.'

'De fysieke alsmede de mentale weerbaarheid van de gemiddelde politieman (wat hem/haar niet aan te rekenen is gezien het lage aantal IBT-trainingen) schiet tekort om in risicovolle situaties op te treden. Door werving en selectie worden de laatste twee tot drie jaar veel te

veel jongvolwassenen (19-22 jaar) met relatief weinig levenservaring aangetrokken. Daar zitten dan relatief veel speelse jongetjes en “pop-petjes”, meisjes-meisjes, tussen. Nou hoeven de mannen echt niet allemaal van die macho’s te zijn (integendeel) en de vrouwen hoeven ook niet van type “Russische kogelstootster” te zijn, maar enige aanleg op het gebied van uitdelen en incasseren moeten aspiranten toch wel hebben. De vechters-, winners-, aanpak- en doorpak-mentaliteit is bij sommigen echt heel ver te zoeken!’

3.5 Grenzen aan het ‘doorpakken’

Een kwart van de agenten (25,7%) zegt dat hij er wel eens van afziet om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie in feite wel in zou moeten grijpen. We hebben gevraagd wat belangrijke redenen kunnen zijn voor agenten om ‘niet door te pakken’. We zetten (van hoge naar lage percentages) op een rij hoeveel respondenten de onderstaande redenen (zeer) belangrijk vinden:

- een tekort aan beschikbaar personeel: 87%;
- grof geweld tegen de politie: 56,1%;
- collega’s die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties: 54,6%;
- politieke geweldsmiddelen die tekortschieten: 47,7%;
- onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek of de beoordeling van politiegeweld): 43,9%;
- collega’s die geneigd zijn te veel geweld toe te passen: 23,6%.

Tabel 3.14

Surveyvragen over redenen om niet door te pakken	Belangrijkste antwoorden
Een tekort aan beschikbaar politiepersoneel.	87,0% (zeer) belangrijk 5,2% (zeer) onbelangrijk
Grof geweld tegen de politie.	56,1% (zeer) belangrijk 24,8% (zeer) onbelangrijk
Collega’s die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties.	54,6% (zeer) belangrijk 12,2% (zeer) onbelangrijk
Politieke geweldsmiddelen die tekortschieten.	47,7% (zeer) belangrijk 24,2% (zeer) onbelangrijk
Onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek of de beoordeling van politiegeweld).	43,9% (zeer) belangrijk 29,9% (zeer) onbelangrijk
Collega’s die geneigd zijn te veel geweld toe te passen.	23,6% (zeer) belangrijk 32,6% (zeer) onbelangrijk

Bij twee van de zes redenen voor de politie om niet door te pakken zijn de verschillen in de mate waarin dienders geweld gebruikten niet significant: ‘grof geweld tegen de politie’ en ‘onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik’ (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek of de beoordeling van politiegeweld).

Voor twee derde (66,0%) van de dienders die ten minste tien keer geweld gebruikten de afgelopen 12 maanden, zijn collega’s die te voorzichtig optreden een (zeer) belangrijke reden voor de politie om niet door te pakken. Ruim twee vijfde (44,8%) van degenen die geen geweld gebruikten gaf dit antwoord. Ook zijn de verschillen groot bij ‘collega’s die geneigd zijn te veel geweld toe te passen’: bijna een kwart (24,3%) van degenen die geen geweld gebruikten beschouwt dit als een (zeer) onbelangrijke reden, tegen ruim twee vijfde (45,4%) van degenen die ten minste tien keer geweld gebruikten.

De precieze scores ten aanzien van de vier redenen die wel significante verschillen in uitkomsten lieten zien staan in tabel 3.15 vermeld voor agenten die in het afgelopen jaar geen geweld gebruikten tegen personen, of die dit juist ten minste tien keer deden.

Tabel 3.15

Surveyvragen over redenen om niet door te pakken	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Een tekort aan beschikbaar politiepersoneel.	84,9% (zeer) belangrijk	89,5% (zeer) belangrijk
Collega's die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties.	44,8% (zeer) belangrijk 42,8% neutraal	66,0% (zeer) belangrijk 23,7% neutraal
Politiële geweldsmiddelen die tekortschieten.	41,2% (zeer) belangrijk 34,0% neutraal	52,7% (zeer) belangrijk 21,9% neutraal
Collega's die geneigd zijn te veel geweld toe te passen.	30,4% (zeer) belangrijk 24,3% (zeer) onbelangrijk	15,9% (zeer) belangrijk 45,4% (zeer) onbelangrijk

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over deze thema’s:

‘Administratieve druk: de aanhouding van een verdachte inzake een wat eenvoudiger belediging haalt twee man zo’n twee à drie uur van de straat. Dergelijke aanhoudingen blijven nu wel eens achterwege, omdat het belangrijker wordt geacht om op straat te zijn.’

‘In mijn werkgebied is back-up niet direct voorhanden. Er is daar een bezetting van twee personen voor zowel noodhulp als wijkzorg en dossiervorming. Een ondersteunende eenheid moet minimaal twintig minuten aanrijden, om die reden wordt vaker *niet* dan wel doorgepakt. Daarbij komt nog dat één aangehouden verdachte voldoende is om twee agenten van de straat te houden in de zin van “bewaking arrestant” en papierwerk. Hierdoor is er *niemand* meer op straat. Om deze reden wordt er vaak gekozen om *niet* direct in te grijpen om in ieder geval politie *op straat* te houden.’

‘Het geldende beleid is regelmatig: als we blijven staan, escaleert het. We gaan met z’n allen weg. Dit klopt ook vaak wel, alleen geeft dit de “oproerkraaiers” het gevoel dat zij de dienst uitmaken, wat mijns inziens de omgekeerde wereld is.’

‘In onze unit hebben we een meerderheid aan vrouwen, waardoor wij regelmatig met twee vrouwen dienst hebben. Dit ook in de nachtdienst. Wij hebben dan in het gehele gebied maar één auto rijden. Ik vind dit risicovol omdat wij simpelweg kracht tekortkomen in geweldssituaties, en het zeker tien tot vijftien minuten duurt totdat er een tweede auto kan zijn.’

3.6 Sturing

Het survey bevat vragen die peilen in hoeverre leidinggevenden volgens executieven gepaste feedback geven onder omstandigheden die belangrijk zijn voor het politieoptreden in risicovolle situaties. Hoe geven chefs sturing aan agenten die te terughoudend optreden in risicovolle omstandigheden? Iets meer dan vijftien procent (15,6%) van de respondenten vindt dat chefs gepast sturing, steun of feedback geven aan agenten die onvoldoende de-escalerend optreden. Slechts 13,0% van de respondenten vindt dat feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties op een gepaste manier gebeurt. Nog minder respondenten (8,7%) menen dat leidinggevenden gepaste feedback, steun of kritiek geven richting

dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek). De helft (51,2%) is het hiermee (zeer) oneens.⁹

Het bevestigt dat dienders die onzeker zijn in risicovolle situaties niet snel worden aangesproken. Toch blijkt uit andere antwoorden in het survey dat daartoe wel degelijk frequent aanleiding bestaat. Het ontwijken van dit soort reële problemen heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van het politiegeweld.

Tabel 3.16

Surveyvragen over sturing	Belangrijkste antwoorden
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die onvoldoende de-escalerend optreden.	15,6% (zeer) eens 35,3% (zeer) oneens
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties.	13,0% (zeer) eens 39,3% (zeer) oneens
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek).	8,7% (zeer) eens 51,2% (zeer) oneens

De onvrede over de feedback door leidinggevend en loopt op naarmate respondenten in het afgelopen jaar vaker geweld hebben gebruikt. De verschillen zijn opgenomen in tabel 3.17.

Tabel 3.17

Surveyvragen over sturing	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar geen geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld gebruikten
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties.	28,0% (zeer) oneens	53,7% (zeer) oneens
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die onvoldoende de-escalerend optreden.	27,4% (zeer) oneens	44,0% (zeer) oneens
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek).	37,0% (zeer) oneens	66,0% (zeer) oneens

9 Opmerkelijk is ook dat bij de drie stellingen het percentage respondenten dat een neutraal antwoord geeft relatief hoog is: twee vijfde of meer.

Een meerderheid van de ondervraagde basispolitie­mensen (59,8%) vindt dat de meldkamer op een goede manier toeziet op de aansturing van politie­mensen bij risicovolle situaties. Het valt op dat ze minder positief zijn over de operationele aansturing door de Officier van Dienst in risicovolle situaties. Ruim twee vijfde (41,4%) antwoordt neutraal en een lager percentage (32,2%) toont zich tevreden.

Tabel 3.18

Surveyvragen over sturing	Belangrijkste antwoorden
De meldkamer ziet op een goede manier toe op de aansturing van politie­mensen bij risicovolle situaties.	59,8% (zeer) eens 15,3% (zeer) oneens
Ik voel me in risicovolle situaties gesteund door de operationele aansturing van de Officier van Dienst (OvD-P).	32,2% (zeer) eens 26,4% (zeer) oneens 41,4% neutraal

De frequentie van het geweldgebruik is ook van invloed op de antwoord­patronen bij deze twee vragen. Minder dan de helft van de agenten die het afgelopen jaar ten minste tien keer per jaar geweld gebruikten (46,9%) vindt dat de meldkamer risicovolle situaties goed aanstuurt, tegenover een percentage van 67,2% onder respondenten die in deze periode geen geweld gebruikten. Bijna een vijfde (19,1%) van de agenten die in een jaar tijd geen geweld toepasten voelt zich in risicovolle situaties niet gesteund door de Officier van Dienst. Deze score ligt beduidend hoger onder respondenten die het meest geweld hebben gebruikt, namelijk 36,8%.

Tabel 3.19

Surveyvragen over sturing	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
De meldkamer ziet op een goede manier toe op de aansturing van politie­mensen bij risicovolle situaties.	67,2% (zeer) eens 9,5% (zeer) oneens	46,9% (zeer) eens 24,1% (zeer) oneens
Ik voel me in risicovolle situaties gesteund door de operationele aansturing van de Officier van Dienst (OvD-P).	34,7% (zeer) eens 19,1% (zeer) oneens	30,0% (zeer) eens 36,8% (zeer) oneens

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over dit thema:

‘Als een diender niet functioneert of angstig is op straat, wordt dit niet geconstateerd door leidinggevend. Collega’s melden dit ook niet over elkaar. Hierdoor kun je op straat in vervelende situaties terechtkomen. Leidinggevend geven geen feedback aan collega’s die fysiek niet fit zijn.’

‘Ik heb nog nooit meegemaakt dat ik feedback kreeg van een leidinggevende omtrent mijn optreden op straat. Leidinggevend zien niet wat er op straat gebeurt.’

‘Ik heb gelukkig een leidinggevende en een ploeg die erg open zijn en waar alles mee besproken kan worden. Wij krijgen en geven elkaar direct eerlijke en waardevolle feedback.’

‘Er zijn collega’s waar de rest niet mee op de auto wil zitten, omdat er niet op ze vertrouwd kan worden in bepaalde risicovolle situaties. Bij de leidinggevend van de betreffende personen is dat dan bekend, maar er wordt niets mee gedaan omdat die persoon “andere kwaliteiten” heeft.’

‘De politie zou in het algemeen elkaar meer moeten aanspreken op gedrag en handelen. Leidinggevend zouden daar een voorbeeld in moeten zijn. Dat gebeurt niet of veel te weinig.’

‘Feedback is een vies woord in de politieorganisatie. We spreken het uit, maar we doen het niet. We praten over elkaar en niet met elkaar. Daardoor weet je ook niet van elkaar of je op elkaar kunt rekenen.’

3.7 Steun na een geweldsincident

We hebben executieven gevraagd in hoeverre ze zich intern en extern gesteund voelen na geweldgebruik. Ze ervaren de meeste steun van executieve collega’s (92,4%), gevolgd door operationeel leidinggevend (65,8%) en IBT-docenten (37,3%). Er wordt aanmerkelijk minder vertrouwen gesteld in de hulpofficier van justitie (25,4%).

De uitkomst van de vraag naar de steun door tactisch of strategisch leidinggevend stemt bepaald niet gerust: 9,1% ervaart steun van tactisch leidinggevend na een geweldsincident, 4,3% die van strategisch leidinggevend. De officier van justitie (4,0%), Bureau Veiligheid en Integriteit (1,9%), de rechter (1,4%) en de commissie voor politiekachten (1,3%) komen er ook bekaaid van af.

Tabel 3.20

	Ervaren steun in %
Executieve collega's	92,4
Operationeel leidinggevend	65,8
IBT-docenten	37,3
Hulpofficier van justitie	25,4
Tactisch leidinggevend	9,1
Strategisch leidinggevend	4,3
Officier van justitie	4,0
Bureau Veiligheid en Integriteit	1,9
Rechter	1,4
Commissie voor politiekachten	1,3

Het maakt bij deze vraag wederom verschil of een respondent in de afgelopen twaalf maanden geweld heeft gebruikt of niet. Agenten die geweld gebruikten gaven vaker aan zich gesteund te voelen dan agenten die geen geweld gebruikten. Vooral executieve collega's (95,5% versus 85,6%), operationeel leidinggevend (67,6% versus 60,7%) en de hulpofficier van justitie (27,7% versus 17,7%) scoorden hoger. BVI en de rechter scoorde daarentegen lager (zie tabel 3.21).

Tabel 3.21

	Geen geweld gebruikt	Wel geweld gebruikt
Executieve collega's	85,6	95,5
Operationeel leidinggevend	60,7	67,6
IBT-docenten	36,3	37,7
Hulpofficier van justitie	17,7	27,7
Tactisch leidinggevend	8,2	9,4
Strategisch leidinggevend	3,9	4,5
Officier van justitie	3,8	4,1
Bureau Veiligheid en Integriteit	2,3	1,8
Rechter	1,6	1,3
Commissie voor politiekachten	1,2	1,3

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over deze thema's:

'De meeste leidinggevenden hebben wel oog voor geweld dat gebruikt is. Ik heb hier wel goede ervaringen mee.'

'Mijn leidinggevenden steunen collega's indien zij betrokken raken bij geweldsincidenten. Tonen veel persoonlijke interesse. Warm contact.'

'Door senior en ploegchef wordt goed omgegaan met betrokken collega's. Hogere leiding hoor of zie je weinig.'

'Met mijn directe leidinggevende valt het nog wel mee, totdat hij of zij van bovenaf te horen krijgt hoe te handelen. Met betrekking tot het OM en rechters kan ik alleen maar zeggen dat die er volgens mij helemaal niets van begrijpen.'

'Leidinggevenden hebben de mond vol over steun, maar als het puntje bij het paaltje komt staan de collega's er alleen voor. "Ieder gebruik van geweld is eigen verantwoordelijkheid" heet het dan opeens.'

'Vanuit zowel de politieleiding als het OM hoor je geluiden dat je als politiemedewerker gewend dient te zijn aan geweldgebruik tegen jou als politiefunctionaris. Dit getuigt niet van steun en staat haaks op de geluiden die je af en toe hoort in de politiek dat dit nu echt aangepakt gaat worden.'

'Folders, flyer, gadgets uitdelen en Postbus 51 dragen absoluut niet bij aan het statement: "handen af van onze hulpverleners". Het OM zou zich eens wat meer kunnen inspanssen. Ik voel me daar *absoluut* niet gesteund en hoor dit ook van andere collega's. Compleet andere wereld daar.'

'Het door onze minister aangegeven protocol "handen af van onze hulpverleners" is een farce. Het is slechts window dressing. Op het moment dat het ten uitvoer gebracht dient te worden, haakt zowel het OM als de rechterlijke macht af en staat de diender nog net niet als "verdachte" te boek.'

‘Het OM wil wel gaan voor het straffen van degene die geweld gebruikt tegen de politie, maar rechters doen er wat laconiek over door bijvoorbeeld de opmerking te maken dat het bij het werk hoort en dat je weet dat je zoiets kan verwachten! Ik vind dat dus niet kunnen!’

‘De externe klachtencommissie is een erg slechte organisatie. Wanneer zij een oordeel hebben, kom je daar niet meer van af. De burger kan dan nog naar de ombudsman. De diender kan vervolgens helemaal nergens naartoe. De diender wordt in die situatie niet beschermd. Ik heb een slechte ervaring met deze commissie.’

3.8 Afwegingen over de nasleep van geweldgebruik

Agenten blijken bij hun optreden op straat te anticiperen op de nasleep van eventueel geweldgebruik. Zo zegt een meerderheid (56,1%) van de respondenten dat ze nadenken over de mogelijke nasleep van geweldgebruik als ze overwegen geweld te gebruiken. Het aantal agenten dat wel (43,0%) of juist niet (44,3%) zegt op te zien tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals een geweldrapportage, de beoordeling daarvan, of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte) houdt elkaar ongeveer in evenwicht. Toch zegt 43,9% dat onzekerheid over deze nasleep een (zeer) belangrijke reden is voor de politie om niet door te pakken. Een ruime meerderheid van 64,9% zegt dat ze merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik.

Tabel 3.22

Surveyvragen over de nasleep van geweldgebruik	Belangrijkste antwoorden
Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik.	56,1% (zeer) eens 32,3% (zeer) oneens
Ik zie op tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).	43,0% (zeer) eens 44,3% (zeer) oneens
Onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik is voor de politie een reden om in risicovolle situaties niet door te pakken.	43,9% (zeer) belangrijk 29,9% (zeer) onbelangrijk
Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik.	64,9% (zeer) eens 15,0% (zeer) oneens

Bij deze vraag is het verschil tussen agenten die in dit jaar geen geweld hebben gebruikt of juist ten minste tien keer geweld gebruikten groot: 55,0% (geen geweld) versus 75,9% (ten minste tien keer geweld). Agenten die het meest geweld gebruikten binnen de steekproef zeggen voor bijna de helft (48,7%) dat ze opzien tegen de nasleep van geweldgebruik. Onder de agenten die in het afgelopen jaar geen geweld gebruikten komt deze score uit op 38,9% (zie tabel 3.23).

Tabel 3.23

Surveyvragen over afwegingen bij de nasleep van geweldgebruik	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik.	54,8% (zeer) eens 32,3% (zeer) oneens	61,2% (zeer) eens 30,0% (zeer) oneens
Ik zie op tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).	38,9% (zeer) eens 46,9% (zeer) oneens	48,7% (zeer) eens 38,9% (zeer) oneens
Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik.	55,0% (zeer) eens 26,8% neutraal	75,9% (zeer) eens 13,7% neutraal

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over dit thema:

‘Bij de noodzaak geweld toe te passen, is mijn streven om alleen pepperspray te gebruiken om later gezever en valse aantijgingen te voorkomen. Valse aantijgingen en valse aangiften tegen mij hebben op mij veel impact. Daar ben ik langdurig ziek van geweest, vooral door de onwettige wijze waarop het korps hiermee om is gegaan. Dit heeft op mij meer impact dan het geweld tegen mij, zelfs met letsel tot gevolg.’

‘Ik ben niet meer bereid geweld toe te passen voor de organisatie.’

‘In mijn lange loopbaan op straat (o.a. ME en diensthondengeleider) is mijn ervaring dat er altijd collega’s zijn die niet willen doorpakken (vaak ook Chef van Dienst) omdat men de nasleep vreest. Denk daarbij aan het vele papierwerk en velen die er gevraagd en ongevraagd een oordeel over vellen.’

‘Het meest zwaarwegende om niet door te pakken, terwijl dit wel zou moeten, is de mogelijke gevolgen van geweldgebruik en de nasleep ervan. De politie heeft evenwel genoeg bevoegdheden, maar die worden in de praktijk om die reden niet toegepast.’

‘Je denkt wel twee keer na voordat je geweld gebruikt. Je hebt het gevoel dat de chefs achter de burger staan.’

We hebben gepeild in hoeverre agenten cameratoezicht een steun in de rug vinden of wellicht een hinderlijk verschijnsel, omdat ze ook zelf gefilmd worden bij geweldsincidenten. Ruim driekwart (77,2%) stelt cameratoezicht op prijs. De respondenten reageren gereserveerd op de vraag of ze door het dragen van bodycamera’s minder terughoudend zijn om op te treden in risicovolle situaties. Meer dan de helft (52,4%) geeft namelijk een neutraal antwoord, hoogstwaarschijnlijk omdat veel agenten zich niet kunnen baseren op (geloofwaardige verhalen over) straatervaringen met bodycamera’s.¹⁰

3.9 Na politiegeweld: klachten en onderzoeken

We hebben enkele vragen gesteld om te achterhalen hoe leidinggeven- den in de politieorganisatie agenten beoordelen die – door hun functie, standplaats, beroepshouding of welke andere legitieme reden dan ook – op gepaste wijze meer dan gemiddeld geweld gebruiken en dien- tengevolge dus meer geweldsrapportages opstellen. Volgens een ruime minderheid van 45,7% hebben relatief veel geweldsrapportages voor *correct* geweldgebruik negatieve gevolgen voor een diender. Slechts 15,8% van de respondenten denkt dat dit niet het geval is. Deze beant- woording laat zien dat een politiestijl die robuust en gepast is volgens agenten lang niet vanzelfsprekend kan rekenen op interne waardering door chefs. Het idee bestaat dat noodzakelijke of rechtmatige aanhou- dingen – en veel politiegeweld is nu eenmaal verbonden met aanhou- dingen (Bleijendaal e.a., 2008) – worden ondergewaardeerd binnen de

10 In het korps IJsselland zijn bijvoorbeeld wel ervaringen opgedaan. Deze en andere erva- ringen helpen om een oordeel te vormen over het gebruik van bodycamera’s.

politieorganisatie, terwijl de kritische buitenwacht juist graag ziet dat de politie raddraaiers stevig aanpakt en zo nodig oppakt.

De respondenten verschillen van mening over de stelling dat ongegronde klachten vanwege geweldgebruik zich uiteindelijk toch tegen een agent keren: 37,4% steunt deze stelling, 26,3% niet en 36,3% antwoordt neutraal. Er is, zij het in mindere mate, ook verdeeldheid onder respondenten bij de stelling dat dienders die op straat stevig optreden, bij leidinggevend en te snel een slechte naam krijgen: bijna twee vijfde (38,8%) steunt deze stelling en ruim een vijfde (22,7%) verwerpt deze.

Tabel 3.24

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Belangrijkste antwoorden
Als een goede diender vanwege <i>correct</i> geweldgebruik relatief veel geweldsrapportages (d.w.z. meer dan gemiddeld) invult, dan heeft dat voor hem of haar toch negatieve gevolgen.	45,7% (zeer) eens 38,6% neutraal
Ook al blijken klachten ongegrond, uiteindelijk keren ze zich toch tegen je.	37,4% (zeer) eens 36,3% neutraal
Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevend en te snel een slechte naam.	38,8% (zeer) eens 38,4% neutraal

Er ontstaat een duidelijker beeld als we bij de antwoorden op deze vraag wederom inzoomen op de frequentie van het geweldgebruik in het afgelopen jaar. Er komen dan namelijk forse verschillen naar boven. Meer dan de helft van de agenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld gebruikten (55,6%) vindt namelijk dat relatief veel *correct* geweldgebruik door een goede diender toch negatieve persoonlijke gevolgen heeft. Bij agenten die een jaar lang niet naar politiegeweld grepen komt deze score beduidend lager uit: 37,8%. Dit verschil is nog groter bij de stelling 'Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevend en te snel een slechte naam': een score van 28,1% (zeer) eens onder agenten die geen geweld gebruikten en van 51,5% onder agenten die ten minste tien keer geweld toepasten. Deze antwoorden onderstrepen dat de zogenoemde 'doorpakkers' op de werkvloer het idee hebben dat *correct* geweldgebruik op straat hard nodig is of kan zijn, maar dat dit intern niet wordt gewaardeerd of zelfs een punt van kritiek kan zijn. In de woorden van een respondent: 'Burgers willen dat ik zorg voor rust op straat, maar mijn baas wil rust in de organisatie en geweldsrapportages en klachten geven intern onrust.'

Tabel 3.25

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Als een goede diender vanwege <i>correct</i> geweldgebruik relatief veel geweldsrapportages (d.w.z. meer dan gemiddeld) invult, dan heeft dat voor hem of haar toch negatieve gevolgen.	37,8% (zeer) eens 48,0% neutraal	55,6% (zeer) eens 30,5% neutraal
Ook al blijken klachten ongegrond, uiteindelijk keren ze zich toch tegen je.	30,4% (zeer) eens 42,5% neutraal	47,2% (zeer) eens 27,7% neutraal
Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevendens te snel een slechte naam.	28,1% (zeer) eens 50,2% neutraal	51,5% (zeer) eens 26,9% neutraal

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over dit thema:

‘In enkele maanden heb ik meerdere malen een verdachte aangehouden inzake bedreiging en/of belediging. Via de leiding van opsporing kreeg mijn directe lijnchef de vraag “of het wel helemaal goed met mij ging”? Omdat ik zo vaak beledigd en bedreigd werd op straat, zou het ook aan mijn benadering van burgers op straat kunnen liggen. Veel collega’s halen hun schouders op en lopen weg als ze beledigd worden. Wanneer je als politieagent wel optreedt, krijg je vraagtekens over je eigen functioneren. Gevolg is dat ik de volgende burger die mij uitschold voor k**lijer tijdens een bekeuringssituatie, niet heb aangehouden.’

‘Als een diender een x aantal geweldsrapportages maakt, ook al zijn ze correct en terecht, dan krijgt hij meteen een vinger aan de pols-gesprek waardoor de indruk gewekt wordt dat het slecht is dat hij geweld toepast.’

‘Collega’s die echt hun werk doen, komen vaker in geweldssituaties terecht dan degenen die “een straatje om” maken. Vaker in geweldssituaties terechtkomen, is heel slecht voor je carrière. Je hoort dan kennelijk bij het ruwere volk, niet meer geschikt voor het pluche.’

‘Ik vind het jammer en een trieste ontwikkeling dat, wanneer een diender geweld gebruikt, er regelmatig leidinggevendenden niet achter je staan, vaak omdat ze bang zijn voor hun eigen carrière. Wanneer je op het bureau komt na het gebruik van geweld en de leidinggevende als eerste vraagt: “had je wel geweld moeten gebruiken” in plaats van te vragen hoe het met mij gaat, vraag ik mij de volgende keer af of ik wel weer moet doorpakken.’

Een ruime meerderheid van de respondenten vindt dat de afhandeling van klachten en interne onderzoeken vanwege politiegeweld te lang duurt: 62,3% vindt dit van klachten en 65,9% van interne onderzoeken. Een ingediende klacht heeft een ‘uitwaaiereffect’, in die zin dat 69,3% van de respondenten van mening is dat een klacht tegen een collega ook resulteert in onzekerheid bij directe collega’s. Een ruime meerderheid van de agenten vindt dat het regelmatig voorkomt dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten (69,5%). Op de bijeenkomsten die we hebben georganiseerd werd dit gestaafd met tal van concrete verhalen. Het is een regelrecht punt van irritatie, omdat klaarblijkelijk valse klachten en valse aangiften vaak ongemoeid blijven en agenten zich desondanks wel hebben te verantwoorden bij dergelijke klachten of aangiften. Er wordt, ook in toelichtingen op de digitale vragenlijst, bitter geconstateerd dat een dader of iemand die zich onbehoorlijk heeft opgesteld zeer welkom is op het politiebureau om een rommelige en valse klacht of aangifte te doen, terwijl agenten op hetzelfde moment zorgvuldig een geweldsrapportage dienen op te stellen.

Tabel 3.26

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Belangrijkste antwoorden
De klachtafhandeling duurt te lang.	62,3% (zeer) eens 3,8% (zeer) oneens
Interne onderzoeken duren te lang.	65,9% (zeer) eens 1,4% (zeer) oneens
Als er vanwege geweldgebruik een klacht wordt ingediend of aangifte wordt gedaan tegen een collega, dan leidt dat ook tot onzekerheid bij directe collega’s.	69,3% (zeer) eens 12,0% (zeer) oneens
Het komt regelmatig voor dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.	69,5% (zeer) eens 5,7% (zeer) oneens

Bij deze vragen keert een vertrouwd patroon terug, want de frequentie van geweldgebruik in het afgelopen jaar is significant van invloed op de antwoordpatronen. De verschillen zijn steeds fors. De vraag naar burgers die een klacht indienen of aangifte doen vanwege politiegeweld om zo een agent een hak te zetten, spant de kroon. Ongeveer tachtig procent van de frequente geweldgebruikers onder de respondenten steunt deze stelling (zeer) en onder agenten die een jaar lang geen geweld hebben gebruikt, komt de teller uit op 59,6%.

Tabel 3.27

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
De klachtafhandeling duurt te lang.	53,9% (zeer) eens 41,8% neutraal	73,8% (zeer) eens 23,4% neutraal
Interne onderzoeken duren te lang.	58,6% (zeer) eens 40,1% neutraal	76,7% (zeer) eens 21,9% neutraal
Als er vanwege geweldgebruik een klacht wordt ingediend of aangifte wordt gedaan tegen een collega, dan leidt dat ook tot onzekerheid bij directe collega's.	60,9% (zeer) eens 26,0% neutraal	78,3% (zeer) eens 11,6% neutraal
Het komt regelmatig voor dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.	59,6% (zeer) eens 33,6% neutraal	80,5% (zeer) eens 14,3% neutraal

Er bestaat twijfel onder de respondenten over de zorgvuldigheid van disciplinaire of strafrechtelijke onderzoeken. Bij vragen hiernaar kiest 62,5% een neutrale opstelling omtrent disciplinaire onderzoeken en 64,3% ten aanzien van strafrechtelijk onderzoek. Deze hoge neutrale score komt vermoedelijk doordat veel agenten weinig of geen persoonlijke ervaringen hebben met dit soort onderzoeken.

Tabel 3.28

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Belangrijkste antwoorden
Disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	62,5% neutraal 22,8% (zeer) eens
Strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	64,3% neutraal 21,2% (zeer) eens

Ongeveer een kwart van de respondenten die het meest geweld gebruikten (24,3%) vindt dat strafrechtelijke of disciplinaire onderzoeken (zeer) onzorgvuldig verlopen, terwijl ongeveer tien procent van de dienders die geen geweld toepasten ditzelfde standpunt inneemt.

Tabel 3.29

Surveyvragen over klachten en onderzoeken na politiegeweld	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	10,3% (zeer) oneens 65,9% neutraal	24,3% (zeer) oneens 56,0% neutraal
Strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	9,5% (zeer) oneens 67,0% neutraal	24,1% (zeer) oneens 57,1% neutraal

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over dit thema:

‘Je zit vaak eerder in het verdachtenbankje dan de verdachte zelf. De hogere legerleiding is te bang voor klachten en wil alles óf in de doofpot stoppen dan wel bedekken met de mantel der liefde c.q. pappen en nathouden. Echt optreden wordt niet gewaardeerd!’

‘Mijn ervaring is dat bijna alle klagers in het gelijk worden gesteld om verdere klachten en rechtsgangen te voorkomen. Als diender sta je heel snel alleen en als burger sta je sterk. Zoals burgers redeneren: de aanval is de beste verdediging. Ik heb zelf al enkele klachten gekregen en allemaal onterecht maar ondanks dat, werd het zo verdraaid, dat ik het toch niet goed had gedaan. Zo houden wij de burgers mondig. Klagen heeft wel degelijk zin. Hierdoor ben ik zeer terughoudend met doorpakken.’

‘Als diender zit je met het probleem dat burgers over alles mogen klagen en dit ook doen. Je ziet vaak in klachten dat hele verhalen verzonnen zijn en daar moet je als politie weer serieus op reageren. Heel vaak word de klager in het ongelijk gesteld. Maar net als bij voetbal: drie halve pingels is uiteindelijk toch een hele. Zo denken leidinggevendens helaas ook. Een agent die niet bang is om door te

pakken, loopt vaker tegen een klacht op en daar “zal dus wel wat mee zijn”. De burger verlangt stevig optreden van de politie... maar niet tegen hem!’

‘Wij, de politie, leven in een glazen huis. Op zich niet zo heel erg maar we schieten door in de klachtencultuur. Er liggen zelfs klachtenfolders in de centrale hal van een politiebureau. De verdachte burgers moeten bijna klagen en dat doen ze ook. Politieagenten worden regelmatig (on)terecht door het OM veroordeeld voor geringe feiten. Het is goed om naar je eigen optreden te blijven kijken. Ik weet dat een hoop politieagenten terughoudend zijn in hun optreden omdat ze bang zijn voor klachten. Dit is geen goede zaak omdat ze zichzelf in gevaar brengen daardoor.’

‘De afhandeling duurt vaak lang en je krijgt geen tussenstand. Bij een onterechte klacht zou het korps de diender meer moeten motiveren of ondersteunen om een tegenklacht te doen. Nu verdwijnen zaken na afhandeling in de la, maar de diender blijft achter met een ontevreden gevoel. De burger staat in veel gevallen te sterk en men weet dat.’

‘Ik vind dat men veel sneller een beslissing moet nemen als het gaat om het goed-/afkeuren van geweldgebruik. Collega’s zijn hier onzeker over, ook al weten ze dat ze goed gehandeld hebben. Zeker als het gaat om vuurwapengebruik kan en moet veel sneller een besluit genomen worden. Dit is een van de meest voorkomende klachten die ik krijg tijdens mijn werkzaamheden bij het bedrijfsopvangteam. De leiding moet inzien hoe belangrijk het is om duidelijkheid hierover te geven.’

‘Helaas worden de onderzoeken tegen collega’s te goed aangepakt. Op zo’n wijze dat je echt in het verdachtenbankje gezet wordt. Dit is erg jammer... Het is goed dat de klachtenprocedure bestaat, maar we zijn hierin wel echt doorgeslagen.’

‘Met name de disciplinaire onderzoeken dan wel voorbereidende strafrechtelijke onderzoeken door de interne Integriteit en Veiligheid (onderzoekers) verdienen vaak de schoonheidsprijs niet. Je bent ver-

plicht te verklaren als ambtenaar, maar als verdachte mag je zwijgen. Dit wordt misbruikt. Eerst je als ambtenaar laten verklaren en dat dan tegen je gebruiken als je verdachte bent. Ze leggen de procedure niet netjes uit, zeker je rechten niet. Ze informeren je slecht over de voortgang. Collega's worden soms overvallen; moet je even bij een leidinggevende komen, zit meteen je bureauchef er met een onderzoeker en word je voor het blok gezet. Kortom: normale verdachten worden vaak netter behandeld.'

'Men zou opener naar de gehele organisatie moeten zijn. Vaak heeft iedereen maar een deel van het verhaal gehoord waardoor er onjuiste informatie gaat zweven die voor veel onrust en ontevredenheid zorgt. Men hoort vaak wel via via van het incident maar niet hoe e.e.a. afgehandeld wordt. Ik realiseer me dat het niet altijd prettig is voor een collega dat zijn zaak besproken wordt maar het "gelul" erover met foute info is ook niet juist.'

3.10 Na geweld tegen de politie: aanpak van de daders

De respondenten tonen zich ontevreden over de aanpak van personen die geweld hebben gebruikt tegen de politie. In combinatie met het gevoel dat gepast geweldgebruik wordt ondergewaardeerd, en dat frequent passend politiegeweld zich binnen de politieorganisatie zelfs tegen agenten kan keren, zorgt dit voor een bittere stemming op de werkvloer. Bijna driekwart (73,3%) van de respondenten vindt dat daders van geweldgebruik tegen de politie niet goed worden aangepakt door het Openbaar Ministerie. Ruim vier vijfde (81,9%) vindt dat deze daders niet streng genoeg worden gestraft door de rechter. Een meerderheid (57,1%) is, ten slotte, ontevreden over de terugkoppeling van informatie over de aanpak van daders die geweld tegen hen hebben gebruikt.

Meer tevredenheid bestaat er over 'steun door de politieorganisatie' na agressie of geweld tegen een diender: 38,6% is tevreden en 32,8% antwoordt neutraal. Agenten die geen of juist het meest geweld gebruikten in het afgelopen jaar tonen zich ongeveer even tevreden: 38,1% en 35,2%.

Tabel 3.30

Surveyvragen over de aanpak van personen die geweld tegen de politie gebruiken	Belangrijkste antwoorden
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden goed aangepakt door het OM.	12,3% (zeer) eens 73,3% (zeer) oneens
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden voldoende streng gestraft door de rechter.	6,2% (zeer) eens 81,9% (zeer) oneens
Agenten krijgen een goede terugkoppeling van informatie over de aanpak van de dader(s) die geweld tegen hen heeft/hebben gebruikt.	13,1% (zeer) eens 57,1% (zeer) oneens
Na agressie of geweld tegen een diender, wordt hij of zij voldoende gesteund door de politieorganisatie.	38,6% (zeer) eens 28,6% (zeer) oneens

Respondenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld gebruikten geven echter wel veel vaker een ontevreden antwoord op deze vragen. Alleen tevredenheid over 'steun door de politieorganisatie' na agressie of geweld tegen een diender kan op ongeveer even veel tevredenheid rekenen: 38,1% (geen geweld) en 35,2% (veel geweld). Onder agenten die meer dan tien keer geweld gebruikten toont daarentegen bijna twee vijfde (39,6%) zich ontevreden, tegen 22% van de dienders die geen geweld gebruikten.

Tabel 3.31

Surveyvragen over de aanpak van personen die geweld tegen de politie gebruiken	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar geen geweld gebruikten	Antwoord van agenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld gebruikten
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden goed aangepakt door het OM.	63,3% (zeer) oneens 22,5% neutraal	79,9% (zeer) oneens 8,7% neutraal
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden voldoende streng gestraft door de rechter.	71,6% (zeer) oneens 21,1% neutraal	88,9% (zeer) oneens 5,8% neutraal
Agenten krijgen een goede terugkoppeling van informatie over de aanpak van de dader(s) die geweld tegen hen heeft/hebben gebruikt.	44,5% (zeer) oneens 42,5% neutraal	66,8% (zeer) oneens 18,8% neutraal
Na agressie of geweld tegen een diender, wordt hij of zij voldoende gesteund door de politieorganisatie.	22,0% (zeer) oneens 38,1% (zeer) eens	35,2% (zeer) eens 39,6% (zeer) oneens

Er kan worden geconcludeerd dat agenten die het slachtoffer worden van geweld of agressie tegen de politie het gevoel hebben dat ze in algemene zin kunnen rekenen op redelijk wat begrip en steun binnen het

korps. Maar als het op meer concreet niveau aankomt op interventies richting daders, is de werkvloer ronduit kritisch.

Een selectie van opmerkingen die respondenten in de vrije ruimte van het digitale survey maakten over dit thema:

‘Het zou zo fijn zijn als daders van geweld tegen de politie ook echt hard aangepakt worden. Al jaren roepen diverse politici in hun campagnes “handen af van onze mensen” en “de daders worden hard gestraft”. In de praktijk blijkt hier echter helemaal niets van terecht te komen. Het is zo vreselijk frustrerend als je mishandeld, beledigd en bedreigd bent en je dan door de overheid in de steek gelaten wordt.’

‘Er wordt veel ophef gemaakt over het niet meer tolereren van geweld tegen hulpverleners, maar als er uiteindelijk straf wordt opgelegd (als die wordt opgelegd), dan schieten de tranen je in de ogen.’

‘Door het OM worden wel hogere straffen geëist tegen verdachten die geweld tegen de politie hebben gebruikt, maar ja, als de rechters daar niet in meegaan (en dat gebeurt echt vaak) heb je nog niks.’

‘De mond vol van optreden tegen geweldplegers tegen politie. Nu nog gaan uitvoeren.’

‘Daar waar in de media hoog wordt opgegeven over hoge straffen bij geweld tegen de politie, blijkt in de praktijk dat hier niets, maar dan ook niets van terecht komt! Het meest recente voorbeeld was een collega die voor het oog van meerdere collega’s met één klap knock-out werd geslagen. Het gevolg was wekenlange therapie en bezoeken aan de kaakspecialist. De verdachte werd direct daarop door de collega’s aangehouden. Hoe schokkend, gênant en triest ook, dit was de uitspraak van “de rechter”: 40 uur taakstraf waarvan 20 voorwaardelijk en 225 euro schadevergoeding!’

‘Uit eigen ervaring kan ik vertellen dat de uitspraak van onze officier van justitie over geweld tegen mij, mij meer last geeft dan de agressie die mij is aangedaan!’

‘Er is door justitie géén terugkoppeling. Je moet maar per toeval in de krant lezen hoe de zaak is afgelopen. Je krijgt gewoon géén bericht als je aangifte hebt gedaan. Zeer slechte zaak!’

‘Ik heb veel geweld in mijn richting meegemaakt. Van messteken tot poederbrieven. Ik krijg nooit een terugkoppeling! Als ik er zelf achteraan ga en vraag wat er uit een zaak is gekomen, waar een verdachte bekend dat hij mij geslagen heeft, krijg ik te horen dat de zaak is geseponeerd. Ik hoor mooie verhalen in de politiek dat geweld tegen hulpverleners niet door de beugel kan, maar in de praktijk merk ik er niets van.’

‘Het OM stelt wel hogere eisen op bij geweld tegen dienders. De rechter gaat hier echter vaak niet in mee. Rechters staan te ver af van het werk dat wij doen. Te vaak hoor ik “dat hoort bij je werk”. Terugkoppeling na een geweldsincident tegen collega’s heb ik nog nooit ervaren in negen jaar tijd.’

‘De rechterlijke macht mag iets meer in de geest van de maatschappij denken en de politie steunen. Dit in het kader van geweld tegen de politie. Bij twijfel kiezen voor de politie. Daar blijf je van af.’

3.11 Tot slot

De groepsinterviews en het – mede daarop gebaseerde – survey geven een goed zicht op de opvattingen van executieven van de basispolitie over geweldgebruik door de politie. De werkvloer stelt zich ronduit kritisch op. Vooral de preparatie op geweldgebruik, de waardering voor correct en noodzakelijk politiegeweld en de nasleep van politiegeweld of van geweld tegen de politie schieten volgens onze respondenten stevig tekort. We maken de balans op in het slothoofdstuk.

Politiegeweld:
in balans brengen

4

Politiegeweld: in balans brengen

Foto: Luuk van der Lee/Hollandse Hoogte. De regiopolitie Gelderland-Midden oefent in de Arnhemse binnenstad (7 april 2011).

4.1 Inleiding

De Nederlandse politie streeft naar politiewerk dat gevoel voor maatschappelijke relaties koppelt aan handhaving, inclusief geweldgebruik. De relationele en normatieve aspecten van het politiewerk dienen dus in balans te zijn (Van den Brink, 2010). Het gaat, met andere woorden, om een evenwicht tussen relaties en repressie. Er dient te worden gewaakt voor een verstoring van dit evenwicht. Dit gebeurt aan de ene kant door politiemensen zelfbeheersing en sociale vaardigheden aan te leren en door politiegeweld te controleren. Er is ook een andere kant, want agenten dienen fysiek en mentaal in staat te zijn om gepast

geweld te gebruiken zodra de omstandigheden daar om vragen. Als de politie dit niet doet, kunnen risicovolle situaties uit de hand lopen. Dit levert gevaar op voor burgers en agenten.

Dit onderzoek toont aan dat het evenwicht in het geding is. De situatie op de werkvloer vergt serieuze aandacht en stevige interventies zijn nodig. Maar de situatie in de alledaagse dienst is nog niet kritiek, in die zin dat er op de werkvloer vaak nog een mix bestaat tussen agenten die sterk sociaal zijn gevormd en dienders met een steviger leerschool. Misschien is de opmerkelijkste uitkomst van dit onderzoek echter wel dat agenten het gevoel hebben dat *correct* geweldgebruik wordt ondergewaardeerd en soms zelfs wordt gezien als een indicatie van een verkeerde politiestijl. Bovendien klagen onze respondenten over gebrekkige preparatie op teamwerk en over dienstroosters die te weinig rekening houden met de (aanvullende) kwaliteiten van agenten die samen de straat op gaan. De politie zal in de komende jaren veel tijd en energie dienen te spenderen aan het realiseren van de noodzakelijke verbinding tussen sociale en fysiek-mentale aspecten van het politiewerk. Indien de politie op straat laat zien zo nodig gepast geweld te gebruiken, dan vermindert dit – bij een gelijkblijvend niveau van geweld en agressie in de maatschappij – idealiter het geweldgebruik door en tegen de politie. Burgers anticiperen dan vaker en eerder op stevig politieoptreden (inclusief geweld), waardoor ze minder snel geweld gebruiken als ze weten dat de politie paraat is. Wij bepleiten allerminst dat de politie meer of eerder geweld zou moeten gebruiken, maar we menen dat de geloofwaardige bereidheid daartoe resulteert in gepaste dreiging, met alle anticiperende en de-escalerende effecten die daarmee worden beoogd. Als de politie ‘doorpakt’ (bijvoorbeeld door mensen weg te sturen, stevig aan te spreken, te verbaliseren, aan te houden of wellicht door een kleine charge uit te voeren), kan juist dergelijk stevig optreden de beste of enige manier zijn om te de-escaleren. Welk politieoptreden nodig is om ordeproblemen zo klein mogelijk te houden, wordt bepaald door het gedrag van burgers en – helaas – niet door ideologische visies over de rol van de politie in de maatschappij. Het probleem is niet dat de politie te weinig geweld gebruikt, maar dat de geloofwaardige dreiging met politiegeweld – als bouwsteen van het politieel gezag – is verminderd. Dit laatste dient te worden versterkt om gewaardeerde kenmerken van de Nederlandse politie overeind te houden: het realiseren van een herkenbare orde in sterke relatie met de samenleving (zie Adang, Van der Wal & Quint, 2010).

Dit hoofdstuk maakt eerst de balans van het veldwerk op, zoals dat in de hoofdstukken 2 en 3 is gepresenteerd (paragraaf 4.2). Deze paragraaf kan worden gelezen als een samenvatting van het onderzoek. Daarna worden de empirische bevindingen op hoofdlijnen verklaard (paragraaf 4.3). Het onderzoek sluit af met voorstellen die beogen de toepassing van politiegeweld te verbeteren, om zo te bouwen aan een politie die maatschappelijke relaties koppelt aan gepaste repressie.

4.2 Samenvatting

We formuleren in deze samenvattende paragraaf de hoofdconclusies. Daarna vatten we per thema enkele belangrijke bevindingen samen.

Hoofdconclusies

- a. De noodzakelijke balans tussen relationele en normatieve aspecten van het politiewerk is in het geding. De selectie, opleiding en training zijn sinds de jaren negentig te eenzijdig gericht geweest op relationele kwaliteiten. Dit is ten koste gegaan van de fysiek-mentale fitheid van de basispolitie. De eenzijdige aandacht voor relationele aspecten van het politiewerk wordt volgens veel uitvoerende agenten weerspiegeld in het politie-uniform.
- b. Deze balansverstoring (zie a) geeft uitvoerende agenten het gevoel dat correct geweldgebruik wordt ondergewaardeerd en zelfs kan worden gezien als een indicatie van een verkeerde politiestijl. Agenten zien de balansverstoring ook terug in de nasleep van geweldsincidenten. Ze vinden dat daders van geweldgebruik tegen de politie niet streng genoeg worden aangepakt en dat burgers te gemakkelijk valse aangiften of klachten tegen agenten kunnen indienen. Terwijl het voor een agent veel concentratie en inspanning vergt om zich voor geweldgebruik te verantwoorden.
- c. Op de werkvloer van de basispolitie bestaat onvrede over de kwaliteit van het teamwerk in risicovolle situaties. Er wordt onvoldoende getraind op geweldgebruik, in het bijzonder op optreden in groepsverband. Er is kritiek op losse interne structuren, die in de straatdienst agenten laten samenwerken die onvoldoende op elkaar zijn

ingespeeld. Agenten zouden het in hoge mate op prijs stellen als ze met vaste collega's kunnen werken.

- d. Op maandagavond 10 oktober 2011 zond het televisieprogramma *Nieuwsuur* een item uit op basis van een gelekte concepttekst van dit onderzoek. Het resulteerde in berichtgeving dat een kwart van de agenten niet ingrijpt bij geweld.¹¹ We concluderen echter niet dat een kwart van de executieven in de basispolitie *niet* optreedt bij geweld. Maar wel dat een kwart zegt dat ze er *wel eens* van afzien om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl dat wel zou moeten.¹² Agenten schrijven dit vooral toe aan operationele onbalans in de dienst, zoals die naar voren komt bij een tekort aan beschikbaar politiepersoneel om in te grijpen, twijfel over de geweldskwaliteiten van directe collega's of onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik. Dit mogelijk in combinatie met grof geweld tegen de politie.

Standaards en opleiding

Agenten maken zich een handelingsrepertoire eigen. Het betreft idealiter professionele standaards die op straat zijn bewezen, die worden getraind en die passen binnen geldende normen. Standaards zijn geen keurslijf. De ene keer wordt een getrainde standaard strikt uitgevoerd, maar een andere keer is het nodig om te variëren op een aangeleerde standaardinterventie. Professionele standaards leggen zo bezien als het ware de basis voor geweldgebruik door de politie. We hebben agenten dan ook vragen gesteld over de standaards. Onze respondenten tonen zich kritisch.

- Bijna een derde van de respondenten (32,3%) vond dat hij of zij na het afronden van de basisopleiding voldoende was voorbereid op geweldgebruik. Een beduidend hoger percentage (45,6%) vond dat dit niet het geval was.
- Een vijfde van de respondenten (20,0%) vindt dat de standaardinterventies waarop wordt getraind afdoende zijn voor geweld-

11 Op www.nu.nl verscheen die avond de volgende tekst: 'Een kwart van de politieagenten grijpt niet in bij risicovolle situaties. Ze zijn te slecht getraind, bang voor grof geweld of er is te weinig ondersteuning ter plaatse.'

12 De openbare publicatie verschilt overigens niet of nauwelijks van de gelekte concepttekst, want de aanpassingen hadden louter betrekking op taal en presentatie.

gebruik in de basispolitiezorg. Twee vijfde (41,7%) is het (zeer) oneens met deze stelling en 38,3% antwoordt neutraal.

- Een ruime meerderheid (71,3%) van de respondenten vindt de IBT-training onvoldoende om de vaardigheden op peil te houden. Meer dan driekwart van de respondenten (83,5%) vindt (de gebruikelijke) vier dagen IBT-training te weinig. Een aanzienlijk deel van de IBT-trainingen wordt gespendeerd aan het trainen en toetsen voor de RTGP. Wie de RTGP-toetsen haalt, is volgens 78,7% van de respondenten onvoldoende voorbereid op risicovolle situaties.
- IBT-trainingen worden door 92,5% als nuttig ervaren bij het oefenen van praktijkgerichte casuïstiek. Er bestaat op dit punt een redelijke tevredenheid over de IBT-trainingen, want 42,2% is het (zeer) oneens met de stelling dat er bij die trainingen onvoldoende wordt gewerkt met casuïstiek.
- Veel incidenten worden afgehandeld door twee agenten. In risicovolle situaties kan het echter nodig zijn om op te schalen naar ten minste vier agenten. Maar liefst 77% vindt dat dergelijk groepsoptreden te weinig wordt getraind. Slechts 7,1% toont zich wat dit betreft tevreden. Agenten zijn (zo blijkt ook uit andere bevindingen) ronduit ontevreden over de kwaliteit van teamwerk in risicovolle situaties.

Er is kritiek op de ontkoppeling van sociale vaardigheden met training van geweldgebruik in de initiële opleiding. Het onderwijs doorkruist te vaak de twee-eenheid van fysiek en sociaal. Dit leidt er volgens respondenten toe dat agenten te gepolijst optreden tegen lastige personen en doelgroepen. De eenzijdige aandacht voor relationele aspecten van het politiewerk wordt volgens veel uitvoerende agenten weerspiegeld in het politie-uniform. Veel studenten zijn zó gemotiveerd om agent of agente te worden dat docenten erin slagen om hen op allerhande manieren aan te sporen tot prestatieverbetering. Het is wel de vraag hoe omgegaan moet worden met duidelijke achterblijvers die wel (net) voldoen aan formele vereisten. Dit is een kleine minderheid, maar het zijn volgens respondenten toch genoeg studenten om deze vraag te agenderen.

Respondenten vinden dat het IBT-onderwijs voorloopt op het initiële onderwijs. Sterker nog, er zijn respondenten die zeggen dat de grondhouding die in de initiële opleiding wordt gevormd, ten dele weer wordt afgeleerd bij IBT-trainingen. Veel IBT-onderwijs stoelt mede op

de gedachte dat de-escalatie kan vereisen dat agenten op tijd naar gepast geweld grijpen, inclusief de (lange) wapenstok, pepperspray of het vuurwapen.

Organisatie: teamwerk op de werkvloer

Politiegeweld vergt teamwerk van agenten. De mate waarin dienders vertrouwen op de kwaliteiten van agenten met wie ze op straat hun diensten draaien is belangrijk. We hebben hierover dan ook vragen opgenomen in het survey. De koele percentages geven een minder negatief beeld dan bij bepaalde vragen over standaards of over de nasleep. Maar vanwege het grote belang dat in de politiecultuur wordt gehecht aan collegiale steun onder moeilijke omstandigheden, en vanwege de terughoudendheid om kritiek te leveren op (directe) collega's, werkt de kritiek die ligt verscholen in de gegeven antwoorden door op de werkvloer. Er blijken op de werkvloer eerder sociale sancties te staan op verkeerd geweldgebruik dan op het ontlopen van geweld. We zagen dat agenten deze ongelijke waardering van politiegeweld ook bespeuren bij leidinggevend: 'fout' of betwist geweldgebruik heeft beduidend sneller negatieve repercussies dan het afzien van noodzakelijk politiegeweld.

- Een meerderheid (56,6%) vindt dat uitvoerende politiemensen te vaak twifelen over geweldgebruik. Dit is een duidelijke indicatie van onzekerheid op de werkvloer in risicovolle situaties. De uitkomsten van het survey bevatten meer punten van collegiale kritiek. Bijna tachtig procent (79,2%) vindt dat er agenten zijn die in risicovolle situaties het overzicht verliezen en 61,9% vindt dat er agenten zijn die zichzelf niet in de hand hebben in risicovolle situaties. Bijna driekwart (73,7%) ziet agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.
- In hoeverre resulteert de collegiale kritiek in sociale controle op de werkvloer? Indien agenten geweldgebruik mijden, worden ze in geringe mate aangesproken door collega's: minder dan een kwart (22,1%) denkt dat dit gebeurt en 40,9% meent dat dit niet gebeurt. Dienders lijken mijddgedrag bij een risicovolle gebeurtenis als collegiaal gespreksonderwerp te mijden. Dat is in mindere mate het

geval bij ongepast geweldgebruik. Bijna de helft van de respondenten (48,3%) vindt namelijk dat agenten die te veel geweld gebruiken wel door collega's worden aangesproken.

- Agenten stellen het in hoge mate op prijs als ze met vaste collega's (zouden kunnen) werken, omdat ze dan weten wat ze aan elkaar hebben. Maar liefst tachtig procent (80,8%) onderschrijft dit. Het legt daarom gewicht in de schaal dat 62,4% zegt dat ze regelmatig diensten draaien met collega's van wie ze niet precies weten hoe ze optreden in risicovolle situaties. Deze onbekendheid draagt bij aan de twijfel en onzekerheid in risicovolle situaties die onze respondenten op de werkvloer van de basispolitiezorg bespeuren.
- Iets meer dan een kwart van de agenten (25,7%) zegt dat ze er wel eens van af zien om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl dat wel zou moeten. Respondenten vinden een tekort aan beschikbaar politiepersoneel (87,0%) de belangrijkste oorzaak daarvan. Andere oorzaken scoren als volgt: grof geweld tegen de politie (56,1%); collega's die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties (54,6%); politiële geweldsmiddelen die tekortschieten (47,7%); onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (43,9%); collega's die geneigd zijn te veel geweld toe te passen (23,6%).
- Vooral de respondenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld hebben gebruikt zien er vanwege (vermeende) kwalitatieve tekorten van directe collega's van af om door te pakken als ze dat eigenlijk wel zouden willen: 66% van deze respondenten noemt 'te voorzichtige collega's'.

Agenten wijzen op drie frequent voorkomende situaties waarin de politie bewust niet ingrijpt, terwijl de omstandigheden daar wel om (kunnen) vragen. In de eerste plaats zijn agenten, vooral in het zogenoemde buitengebied, onder dreigende omstandigheden voortdurend alert op de kwantitatieve verhouding tussen politie en publiek. In de tweede plaats is de inroostering van personeel lang niet altijd afgestemd op de (min of meer) voorspelbare kans op dreigende omstandigheden op straat. Er zijn op kantooruren en werkdagen veel meer politiemensen in dienst dan op de geijkte uitgaansavonden of in de avonduren. In de derde plaats vergt de administratieve afhandeling van een aanhouding veel tijd op het politiebureau. Ze zijn dan dus niet op straat om zo nodig in te grijpen of back-up te verlenen. Als agenten inschatten dat het

(bijvoorbeeld in een horecadienst) op een wat later moment (steviger) uit de hand kan lopen, zien ze geregeld bewust af van aanhoudingen om de operatie niet te verstoren.

Respondenten erkennen dat er nadelen kunnen kleven aan een dienstploeg 'oude stijl', maar een overgrote meerderheid vindt dat dienstploegen – of een moderne variant daarop – noodzakelijk zijn voor professioneel teamwerk en voor onderling vertrouwen. Sterker nog, het is een hartenkreet van de werkvloer om in vaste (ploegen)structuren te werken.

Organisatie: sturing en steun

De veronachtzaming van de training van professionele standaards voor geweldgebruik en (dientengevolge) de afname van de kwaliteit van het teamwerk bij politiegeweld zet de interne verhoudingen op scherp. Executieven in de basispolitiezorg keren zich in meer opzichten af van leidinggevendens zolang de basisvereisten om veilig te kunnen werken niet op orde zijn (vergelijk Gieling, 2010). De verstoorde balans tussen maatschappelijke relaties en repressie is een splijtzwam in de politieorganisatie.

- Slechts vijftien procent (15,6%) van de respondenten vindt dat chefs gepast sturing geven aan agenten die onvoldoende de-escalerend optreden. Slechts 13% vindt dat dit gebeurt bij agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties en 8,7% meent dat leidinggevendens gepaste feedback, steun of kritiek geven richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek). Het bevestigt dat dienders die onzeker zijn in risicovolle situaties niet snel worden aangesproken, terwijl uit dit onderzoek blijkt dat daartoe frequent (alle) aanleiding bestaat.
- We hebben executieven gevraagd in hoeverre ze zich intern en extern gesteund voelen na geweldgebruik. Ze ervaren de meeste steun van executieve collega's (92,4%), gevolgd door operationeel leidinggevendens (65,8%) en IBT-docenten (37,3%). Er wordt aanmerkelijk minder vertrouwen gesteld in de hulpofficier van justitie (25,4%). Tactisch of strategisch leidinggevendens komen er bekaaid van af:

9,1% ervaart steun van tactisch leidinggevenden na een geweldsincident en 4,3% van strategisch leidinggevenden.

Agenten met te weinig geweldskwaliteiten worden volgens onze respondenten onvoldoende gesteund door het korps. Er is een belangrijke categorie dienders die gepast het voortouw neemt onder dreigende omstandigheden. Ze ervaren onderwaardering voor hun geweldgebruik en leiderschap. Fysieke kwaliteiten en het vermogen om gepast geweld te gebruiken zijn volgens hen in veel te geringe mate een positief beoordelingscriterium in de politieorganisatie.

Evaluatie

Er bestaat verbaal verwarring over de mate waarin geweldsincidenten worden geëvalueerd. Respondenten gingen regelmatig met elkaar in discussie over de vraag wat nu precies dient te worden verstaan onder ‘evalueren’, met bijzondere aandacht voor het verschil tussen debriefen en evalueren. Er wordt vaak aandacht besteed aan geweldsincidenten in de debriefing, maar de verschillen zijn groot. De ene chef bespreekt geweldsincidenten uitgebreid, maar anderen beperken zich tot algemene opmerkingen, vragen of constatering.

Respondenten vinden dat de kans op volwaardige evaluatie toeneemt naarmate het politieoptreden grootschaliger wordt. Kleinschalig politiegeweld wordt zelden geëvalueerd als het al met al redelijk of goed afloopt. Bij klachten of aangiftes tegen agenten vanwege politiegeweld of bij onderzoeken naar of beoordelingen van politiegeweld staat verantwoording centraal. Verantwoording verdringt in de praktijk te vaak leerprocessen. De waan van de dag vraagt ook zo veel aandacht voor nieuwe incidenten en gebeurtenissen dat ook dit een blokkade vormt voor evaluaties. Er lijkt in de egalitaire politiecultuur een soort taboe te rusten op interne kritiek op geweldgebruik, zeker als de indruk bestaat dat agenten weifelend optreden.

In een (aanvullend) mini-survey tonen IBT-docenten zich relatief tevreden over de doorwerking van evaluaties. Bijna zeventig procent (69,6%) meldt dat geweldsrapportages worden benut om het IBT-onderwijs te verbeteren. Het valt op dat 64,6% van deze docenten positief oordeelt

over de invloed van de evaluaties van geweldgebruik bij verbetering van het IBT-onderwijs.

Korpsen kunnen in het geweldgebruik patronen ontdekken die dienen te worden verbeterd. Er zijn bijvoorbeeld veranderingen doorgevoerd in het IBT-programma, zoals het inpassen van (meer) realistische trainingen. In andere korpsen is geconcludeerd dat het zelfvertrouwen om geweld te gebruiken op straat ontbrak en dat het teamwerk tekortschoot. Dit heeft onder meer in Gelderland-Midden, Rotterdam-Rijnmond en Utrecht ten grondslag gelegen aan trainingen waarmee vooruitgang is geboekt.

Nasleep

Agenten ervaren onderwaardering voor gepast geweldgebruik. Dit resulteert in gevoeligheid voor de wijze waarop geweldgebruik wordt beoordeeld. Ze vinden dat disproportionele aandacht wordt geschonken aan de beoordeling van politiegeweld. Ze maken zich zorgen over de effecten van de beoordeling van politiegeweld op de kwaliteit van het operationele optreden en ook op hun persoonlijke positie en functioneren.

- Agenten anticiperen op de nasleep van politiegeweld. Een meerderheid (56,1%) zegt hierover na te denken als ze overwegen geweld te gebruiken. Het aantal agenten dat wel (43%) of juist niet (44,3%) zegt op te zien tegen de nasleep van geweldgebruik houdt elkaar nagenoeg in evenwicht. Toch zegt 43,9% dat onzekerheid over de nasleep een (zeer) belangrijke reden is voor de politie om niet door te pakken. Een ruime meerderheid van 64,9% zegt dat ze merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik. Bij deze vraag is het verschil tussen agenten die een jaar lang geen geweld gebruikten of juist ten minste tien keer groot: 55% (geen geweld) versus 75,9% (ten minste tien keer geweld). Agenten die het meest geweld gebruikten zeggen voor bijna de helft (48,7%) dat ze opzien tegen de nasleep. Onder de agenten die een jaar geen geweld gebruikten komt deze score uit op 38,9%.
- Volgens een ruime minderheid van 45,7% hebben relatief veel geweldsrapportages voor *correct* geweldgebruik negatieve gevolgen

voor een diender. Slechts 15,8% van de respondenten denkt dat dit niet het geval is. De respondenten verschillen van mening over de stelling dat ongegronde klachten vanwege geweldgebruik zich uiteindelijk toch tegen een agent keren: 37,4% steunt deze stelling, 26,3% niet en 36,3% antwoordt neutraal. Er is ook verdeeldheid bij de stelling dat dienders die op straat stevig optreden bij leidinggevendens te snel een slechte naam krijgen: bijna twee vijfde (38,8%) steunt deze stelling en bijna een kwart (22,7%) verwerpt deze.

- Er ontstaat een duidelijker beeld als we inzoomen op de frequentie van het geweldgebruik in het afgelopen jaar. Meer dan de helft van de agenten die in het afgelopen jaar ten minste tien keer geweld gebruikten (55,6%) vindt namelijk dat relatief veel *correct* geweldgebruik toch negatieve persoonlijke gevolgen heeft. Bij agenten die een jaar lang niet naar politiegeweld grepen komt deze score beduidend lager uit: 37,8%. Dit verschil is ook groot bij de stelling 'Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevendens te snel een slechte naam': een score van 28,1% (zeer) eens onder agenten die geen geweld gebruikten en van 51,5% onder agenten die ten minste tien keer geweld toepasten. Deze antwoorden onderstrepen dat de zogenoemde 'doorpakkers' op de werkvloer het idee hebben dat correct politiegeweld hard nodig is of kan zijn, maar dat dit intern niet wordt gewaardeerd of zelfs een punt van kritiek wordt.
- Een ruime meerderheid van de respondenten vindt dat de afhandeling van klachten en interne onderzoeken vanwege politiegeweld te lang duurt: 62,3% vindt dit omtrent klachten en 65,9% over interne onderzoeken. Een ingediende klacht heeft een 'uitwaaiereffect', in die zin dat 69,3% van de respondenten van mening is dat een klacht tegen een collega ook resulteert in onzekerheid bij directe collega's. Een meerderheid van de agenten (69,5%) vindt dat het regelmatig voorkomt dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.
- Bijna driekwart (73,3%) van de respondenten vindt dat daders van geweldgebruik tegen de politie niet goed worden aangepakt door het Openbaar Ministerie. Ruim tachtig procent (81,9%) vindt dat deze daders niet streng genoeg worden gestraft door de rechter. Een ruime meerderheid (57,1%) is ontevreden over de terugkoppeling van informatie over de aanpak van daders die geweld tegen hen hebben gebruikt. Er bestaat meer tevredenheid over 'steun door de

politieorganisatie' na agressie of geweld tegen een diender: 38,6% is tevreden en 32,8% antwoordt neutraal.

Respondenten vinden de nasleep van geweldsincidenten onevenwichtig. Ze begrijpen en accepteren dat ze verantwoording hebben af te leggen over geweldgebruik. Een agent dient echter ook na een lange (nacht)dienst geweldgebruik te rapporteren. Vaak is dit routine, maar het vergt concentratie en inspanningen. Dat is nog meer het geval bij hevig geweld. Meteen na een hectische situatie hebben agenten zich te verantwoorden en ze weten dat hun geweldgebruik de maat wordt genomen. Ze vinden dat daders van geweld tegen de politie het een stuk gemakkelijker hebben. Indien ze worden aangehouden, worden ze vaak snel weer heengezonden. Een klassiek kritiekpunt luidt dat daders alweer op straat staan, terwijl agenten nog volop bezig zijn om intern verantwoording af te leggen over geweldgebruik. Het illustreert door de ogen van dienders hoezeer de balans is gekanteld van bescherming door de politie naar controle op de politie.

4.3 De gekantelde balans: achtergronden

De manier waarop in Nederland in de afgelopen twintig jaar gestalte is gegeven aan politiewerk is zo nadrukkelijk gericht op de ontwikkeling van sociale kwaliteiten van politiemensen dat dit ten koste is gegaan van de fysiek-mentale vorming van politiemensen (gebaseerd op Van der Torre, 2011a). Het is de vraag hoe deze eenzijdigheid is ontstaan. De disciplinerende van het politiewerk in de jaren tachtig en de vorming van generalisten in de jaren negentig hebben hieraan bijgedragen. De disciplinerende en vorming van generalistische agenten maakten deel uit van een bredere beweging (Politie in verandering) die wilde dat de politie de banden met de maatschappij zou versterken. Dit was destijds een begrijpelijke en noodzakelijke reactie op decennia waarin de politie zich afsloot voor belangrijke politiek-maatschappelijke wensen en ontwikkelingen. De disciplinerende en positionering van agenten met een brede politietaken konden niet alleen rekenen op grote steun vanuit het politieveld, maar ook vanuit de politiek en de maatschappij. Dat blijkt dus ook een eenzijdig kompas voor de politie te kunnen zijn. De politie behoort gevoelig te zijn voor eisen in de politiek-maatschappelijke

omgeving, maar ze toonde zich in de afgelopen twee decennia wat dit betreft al te gevoelig (Meershoek, 2000). Het resulteerde op de koop toe in onderschatting door politieleiders van onvermijdelijke eisen op de werkvloer: de wens om veilig te kunnen werken en om te beschikken over voldoende personele kwaliteit en kwantiteit om politiegeweld te gebruiken wanneer dit nodig is.

In de jaren tachtig namen veel korpsleidingen de disciplinerende van de orthodoxe politiecultuur ter hand. Die ontwikkeling heeft zich verspreid en doorgezet in de twee decennia daarna. De orthodoxe politiecultuur uit de jaren tachtig was krachtig maar bij tijden té robuust. In die cultuur stond voorop dat agenten de fysieke controle uitoefenen over hun territorium. Er werd veel waarde gehecht aan fysieke kracht en doortastendheid in dreigende situaties. Zij waren verantwoordelijk voor de orde in hun werkgebied. Als iemand in hun ogen te ver ging, grepen ze in. Dit kon gebeuren met het wetboek in de hand of door middel van informele fouillering of controle. Agenten spraken straatrecht. Ze legden informele sancties op als zij vonden dat de omstandigheden daar om vroegen. Het paste niet in deze robuuste cultuur om te twifelen aan de moraliteit van het politieoptreden.

In de jaren tachtig en negentig ondervond het uitvoerend niveau dat zijn optreden werd gedisciplineerd om het (meer) in overeenstemming te brengen met idealen van *community policing*. Dit was gebaseerd op het rapport *Politie in verandering* (Projectgroep Organisatiestructuren, 1978). Het rapport schreef voor dat de politie de maatschappelijke banden dient aan te halen en dat daartoe breed gevormde politiemensen met een generale taak de basis dienen te vormen van de politie. De zogenoemde herziene primaire opleiding (HPO) bracht vanaf 1983 agenten op straat die, conform de beginselen van *Politie in verandering*, veel meer werden getraind op sociale en communicatieve vaardigheden. In training en onderwijs wordt sindsdien het belang van sociale vaardigheden en de-escalatie steeds sterker benadrukt. Dat verdringt van lieverlee de aandacht voor fysieke vorming en training. Dit kleurt, kruip-door-sluip-door, ook de normatieve verwachtingen en boodschappen van politiechefs. Het verklaart mede waarom onze respondenten onderwaardering proeven voor gepast geweldgebruik. Geweldgebruik sluit niet zo goed aan op het gepolijste beroepsprofiel van de

zogenoemde gebiedsgebonden beweging: integraal beleid, netwerken vormen en incidenten oplossen met preventiestrategieën. Dat is allemaal nuttig en zelfs noodzakelijk, maar de omstandigheden op straat vragen nu eenmaal frequent om geweldgebruik door de politie.

De regel dat elke agent in het begin van zijn of haar loopbaan deel uitmaakt van de Mobiele Eenheid kwam te vervallen. De verantwoordingslijnen van agenten werden verlegd: van de (soms te) vertrouwde ploegbrigadier ('schaal 8') naar een inspecteur van politie ('schaal 9'). De brigadier werd meewerkend voorman en verloor formele leiderschapstaken. In veel korpsen maakten de dienstploegen plaats voor wijkteams, waardoor de brigadier ook 'zijn' ploeg kwijtraakte. De verantwoording werd niet alleen opgeschaald, maar ook aangehaald: controle op geweldsrapportages, controle op het aantal processen-verbaal, naleving van integriteitstatuten, een geformaliseerde klachtenprocedure en beoordeling van de gehanteerde politiestijl. Het onrechtmatige straatrecht nam af en dat was winst. De verantwoording verschafte de werkvloer op onderdelen duidelijkheid. Er bestond echter onzekerheid over de vraag of 'de baas' of 'de organisatie' achteraf steun verleende aan operationele besluiten en interventies, in het bijzonder bij politiegeweld. De onzekerheid over de geweldskwaliteiten of precieze politiestijl van collega's met wie de dienst werd gedraaid nam toe. In de jaren negentig brachten dienstploegen eenduidigheid in het optreden van ploegleden. Agenten wisten precies wat ze aan elkaar hadden, maar in veel korpsen zijn de dienstploegen opgeheven. Dit legt gewicht in de schaal:

'Onderling vertrouwen is heel belangrijk en mensen die elkaar goed kennen, signaleren onderling veel eerder dat het niet goed gaat met iemand. Sinds het systeem van de oude dienstgroepen is losgelaten, is die sociale controle veel minder. Politie mensen gaan steeds vaker op pad met mensen die ze niet goed kennen en van wie ze niet zeker weten wat ze van hen kunnen verwachten in een hectische situatie. Dat voelt ook nog eens onveilig.' (Berthold Gersons, geciteerd in Kruijer, 2010)

We rapporteren over onbegrip op de werkvloer. Agenten vinden dat politiekorpsen onvoldoende aandacht schenken aan elementaire

geweldskwaliteiten aan de basis. Hoe bestaat het dat deze onvrede zo om zich heen heeft kunnen grijpen op de werkvloer?

Om te beginnen slagen agenten er nog altijd zó vaak in om situaties naar hun hand te zetten, dat dit heeft bijgedragen aan veronachtzaming van gegroeide belemmeringen. De sociaal-communicatieve politiestijl, die vanaf de jaren tachtig wordt gedoceerd en binnen korpsen vaak wordt aangemoedigd, had invloed op de werkvloer, maar kreeg lange tijd niet de overhand. Vrijwel elke dienstploeg telde in de jaren negentig enkele hoofdagenten of brigadiers met een steviger grondhouding en handelingsrepertoire. De dominante pragmatische stijl vervulde op een nuchtere manier in menig opzicht de dubbele opdracht om relationele kwaliteiten te koppelen aan normstelling.

De mengvorm tussen sociaal en stevig ontstond in de jaren negentig in de dienstploeg. Deze kende sterke processen van disciplineren. Het beeld dat bij menig politiebaas overheerst, terugdenkend aan ploegen, is dat van ondoordringbare bolwerken. Het dominante beeld van vaste dienstploegen is eenzijdig negatief. Dienstploegen hadden sterke patronen van beroepsvorming, hoge collegialiteit en een bijna gegarandeerde minimumkwaliteit die er mocht wezen. Er bestonden verschillen tussen ploegen, en niet elke ploeg was een even groot succes, maar de ploegen hadden met elkaar gemeen dat intercollegiale vorming enkele basale vaardigheden institutionaliseerde. De privéagenda werd geschikt naar het rooster van de ploeg. De collegiale vorming, de sociale controle en bekendheid over rol- en taakverdelingen zijn bij het opheffen van ploegen afgenomen. Dat is een belangrijke oorzaak van de onzekerheid bij geweldgebruik die naar boven komt in dit onderzoek.

De kracht van de informele vorming is afgenomen, terwijl een aantal ontwikkelingen die juist belangrijker maakt. Er is veel agressie en geweld op straat. Agenten zijn in hoge mate persoonlijk verantwoordelijk voor hun fysieke vorming. De dienstsport is afgeschaft en het automatisme dat elke agent een opleiding krijgt voor de Mobiele Eenheid is verdwenen. Er wordt (hooguit) vier dagen per jaar getraind op beroepsvaardigheden in geweldssituaties: de integrale beroepsvaardigheidstraining (IBT). Daarbij wordt oefenen en toetsen in het kader van de Regeling Toetsing Geweldsbeheersing Politie (RTGP) gezien als noodzakelijk element met beperkte praktijkrelevantie. Voor

zover in het IBT-onderwijs praktijkgericht wordt getraind op reële geweldssituaties waardeert de werkvloer dat juist in hoge mate.

Geen enkele training lost het probleem op dat het de politie op straat geregeld ontbreekt aan de macht van het getal. Als een acute situatie vraagt om politieoptreden, zien agenten daar naar hun mening te vaak (tijdelijk) noodgedwongen van af. Ze zijn met te weinig agenten op straat om een situationeel overwicht te kunnen creëren of ze vrezen dat dit later in de dienst – wellicht onder meer urgente omstandigheden – gebeurt als ze vroeg in de dienst verdachten aanhouden. Dat verplicht hen namelijk om op het bureau de bijkomende administratieve werkzaamheden te verrichten. Agenten zijn het volstrekt beu dat bureauwerk het straatwerk in hoge mate hindert.

Langzaam maar zeker is de onbalans tussen stevig en sociaal gegroeid. Vandaag de dag laat de veronachtzaming van de fysiek-mentale aspecten van het politiewerk zich voelen. De categorie dienders die ‘sociaal’ en ‘stevig’ aan elkaar weten te koppelen en die op de werkvloer het voortouw nemen bij gepast geweldgebruik zorgt ervoor dat de politie doorgaans nog goed (genoeg) optreedt onder risicovolle omstandigheden. Dit valt hun echter steeds zwaarder. Het aantal agenten dat moeite heeft om zich staande te houden bij geweldgebruik of daarbij tekortschiet neemt toe vanwege eenzijdigheden bij de selectie en in de opleiding. Het politiewerk op straat valt hun zwaar en uit dit onderzoek is op te maken dat het bepaald niet de gewoonte is van directe collega’s of chefs om dit soort problemen (o.a. mijddgedrag bij geweldssituaties) aan de orde te stellen. Tegelijkertijd stromen de agenten uit die in de praktijk en in de opleiding zijn gevormd. De agenten die er ‘staan’ onder risicovolle omstandigheden ervaren al jarenlang onderwaardering voor gepast geweldgebruik en ze dienen te werken binnen losse interne structuren die weinig garanties bieden om directe collega’s te leren kennen en te vormen. Agenten die trots mogen zijn op wat ze presteren en die zouden moeten kunnen rekenen op interne waardering voelen zich nu vaak het kind van de rekening. Ze moeten zich verantwoorden voor geweldgebruik, ze incasseren geweld en agressie en ze zien dat politiemensen met andere functies promotie maken of de interne waardering oogsten die zij missen. Toch vormen juist zij op de werkvloer de spil van de verbeteringen die mogelijk zijn. Sterker, vanwege hun prestaties en kwaliteiten is het mogelijk om op belangrijke onderdelen sneller vooruitgang te boeken – zo blijkt ook al in de praktijk – dan de vaak kritische uitkomsten van deze studie wellicht doen vermoeden.

4.4 Verbeteringen

We sluiten dit onderzoek af met aanbevelingen om vooruitgang te realiseren bij het gepast gebruik van politiegeweld. Dit is van belang om de in Nederland gekoesterde balans tussen relationeel optreden ('sociaal') en handhaving ('stevig') te herstellen. Het is daarbij nodig en mogelijk om op korte termijn vooruitgang te boeken, maar het eist ook institutionalisering: een langdurige en gemeenschappelijke inspanning van het gehele politieveld. We zijn ons ervan bewust dat er nog andere verbeteringen kunnen worden doorgevoerd dan wij nu formuleren. Sterker nog, we zouden het in hoge mate op prijs stellen als het moederdepartement en allerhande politiefunctionarissen welkome verbeteringen zouden bedenken en uitvoeren. Dat laatste is wel cruciaal, want of het nu gaat om maatregelen die op korte termijn vooruitgang beogen of om versterking op de lange termijn: het komt aan op doortastende implementatie. De aanbevelingen kosten – ten tijde van bezuinigingen – geld, maar het is noodzakelijk vanwege de professionele stand van zaken. De aanbevelingen liggen in het verlengde van belangrijke bevindingen en beogen verbeteringen aan te brengen in organisatorische structuren en in cultuurpatronen.¹³

- a. We raden dringend aan om moderne varianten van het zogenoemde ploegensysteem in te voeren, tenzij dit reeds is gedaan of altijd zo is gebleven.
- b. We raden aan om een politie-uniform te ontwerpen dat (wel) praktisch is en meer dan het huidige uitstraalt dat politiewerk niet alleen stoelt op sociale kwaliteiten, maar ook op het vermogen om zo nodig gepast geweld te gebruiken. Het herstel van de balans tussen 'sociaal' en 'stevig' dient in de toekomst beter herkenbaar te zijn in het politie-uniform.
- c. De (IBT-)training van agenten om goed om te kunnen gaan met geweld dient substantieel te worden uitgebreid. Het dient te gaan om mentale, fysieke en morele vorming, maar ook om beroepsvaardig-

13 We formuleren ze aan de vooravond van de afronding van het gemeenschappelijke project van de Politieacademie en de Vrije Universiteit. Het volledige project zal een bredere context schetsen van politiegeweld.

heden, inclusief de RTGP en de zogenoemde AMOK-procedure. Er dient een stevige basistraining te komen, maar het moet mogelijk zijn om maatwerk te leveren, afhankelijk van de precieze functie en locatie. Agenten die werken op locaties en tijden met een verhoogde kans op politiegeweld krijgen zo nodig specifieke trainingen: in het kader van IBT-trainingen of daarbuiten. Er dient gebruik te worden gemaakt van ervaringen van specialistische diensten (AE, AT, VAG, ME). De training van het zogenoemde Openbare Orde Team in het korps Gelderland-Midden kan daarbij dienen als (succesvol) referentiepunt. Op de Politieacademie en in de onderdelen van het (straks) nationale korps wordt uitgekeken naar goede (senior) IBT-docenten: uitmuntende docenten die kunnen doceren en die persoonlijk tonen hoe je sociale kwaliteiten koppelt aan geweldscompetenties. Zij dienen ook zelf goede trainingen en opleidingen te krijgen. Hun expertise is belangrijk om gestalte te geven aan deze aanbeveling.

- d. Stel bij de initiële opleiding (ook bij de bacheloropleiding) hogere fysiek-mentale eisen. Doe dit bij de selectie, maar ook aan het eind van de opleiding. Het is belangrijk dat vaker wordt getraind op het optreden in groepsverband. Aan de poort wordt het fysiek-mentale potentieel beoordeeld. In de eindfase van de opleiding dienen studenten een strenge fysiek-mentale toets af te leggen. De normen voor die toets zijn hoog, maar transparant: studenten en docenten kunnen gedurende de gehele opleiding naar deze toetsing toewerken. De toets bevat politiespecifieke onderdelen, maar ook simpelweg de zogenoemde coopertest. Wie meerdere keren zakt, is niet geschikt voor basispolitiewerk. Wie terugdeinst voor de fysiek-mentale eindtermen van de politieopleiding, kan er beter niet aan beginnen. Zorg dat in de initiële opleiding het trainen van sociale kwaliteiten sterk wordt verbonden met fysiek-mentale kwaliteiten.
- e. Politie mensen dienen zorgvuldig te worden geïnformeerd over de gang van zaken bij klachten en interne onderzoeken, met name over de doorlooptijd en over de status van het onderzoek (disciplinair of strafrechtelijk). Met behoud van zorgvuldigheid moet worden gestreefd naar snellere doorlooptijden.

- f. Alle lijnchefs die verantwoordelijk zijn voor de basispolitiezorg dienen – tot aan de hoogste baas toe – jaarlijks deel te nemen aan het (IBT-)trainingsprogramma. Het leiderschap wordt versterkt door een verplichte training professionele weerbaarheid, waarbij de focus ligt op frontlijnsturing. De training omvat fysieke, mentale en morele aspecten. Alle postinitiële leiderschapsopleidingen (OLL, TLL en SLL) krijgen een nuchtere module ‘politiegeweld’ van ten minste drie dagen. Die module bestaat uit theorie, maar ook uit een fysiek-mentale training, waarbij door de wol geverfde IBT- docenten cursisten feedback geven over hun fysiek-mentale fitheid.

Deze twee aanbevelingen gaven veel discussie en we geven daarom een toelichting. De aansporing mag wat ons betreft niet worden gelezen als een symbolische aanbeveling met marginale feitelijke betekenis voor het leiderschap, zoals sommigen denken of wellicht hopen. Fysiek-mentale vorming van politieleiders is belangrijk voor de relatie tussen bazen en basis. Politiewerk vergt allerhande vaardigheden en kwaliteiten. Een korpschef, districtschef of andere politiechef behoort tal van competenties te hebben waarover bijvoorbeeld ook een (top)ambtenaar bij gemeente of departement behoort te beschikken. Er is echter ten minste één belangrijk verschil: in een politiekorps vraagt het werkaanbod van de basispolitie om de beroepsdiscipline om geprepareerd te zijn op geweld. De top legt de verantwoordelijkheid daartoe uiteindelijk neer bij de individuele dienders. Om dit intern met gezag te kunnen doen heeft dezelfde beroepsdiscipline van de top veel betekenis. De fysiek-mentale vorming van politiechefs is bovendien een welkome garantie dat de normatieve aspecten van het politiewerk in de toekomst wel voldoende aandacht en waardering krijgen. Deze vorming van politiechefs helpt om gestalte te geven aan een belangrijke opdracht: een balans bewaren tussen relationele en normatieve aspecten van het politiewerk. Of, anders geformuleerd, tussen de drie d’s: dialoog, de-escalatie en doorpakken. Het levert ook politiechefs op die waardering tonen als executieven gepast geweld gebruiken en op een professionele manier ‘doorpakken’ zodra de omstandigheden daar om vragen. Die waardering wordt node gemist op de werkvloer van de basispolitie. Er bestaat wel een belangrijk verschil tussen een brigadier die noodhulp verleent en een strategische lijnbaas. Als de

eerste kampt met fysiek ongemak kan hij zijn functie (tijdelijk) niet vervullen en de tweede wel.

- g. Organiseer bijeenkomsten waar politiebazen en executieven discussiëren over geweldstoepassing. Benut daarbij concrete en recente evaluaties van geweldgebruik door en tegen de politie. Bespreek vooral welke normen er gelden bij geweldgebruik en hoe effectief gestalte kan worden gegeven aan effectief en gepast politiegeweld.
- h. De inroostering van personeel dient beter te worden gericht op behoeften op de werkvloer en dient derhalve meer rekening te houden met de werkdruk op straat (waar en wanneer bestaat de meeste kans op risicovolle situaties) en met de kwaliteiten van de agenten die met elkaar dienst doen.
- i. Er wordt strafrechtelijk onderzoek gedaan naar aangiften door burgers vanwege politiegeweld indien een redelijk vermoeden bestaat dat deze vals zijn. Om burgers en politiemensen te beschermen tegen impulsieve besluiten onder emotionele omstandigheden zou het verstandig zijn als burgers na een gesprek met een brigadier of met een inspecteur van politie – en ten minste 24 uur na een incident – pas in staat zouden zijn om klachten in te dienen of aangifte te doen tegen politiefunctionarissen.
- j. Er bestaat op de werkvloer van de basispolitie grote onvrede over de wijze waarop het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht optreden tegen personen die geweld tegen de politie hebben gebruikt. We raden aan om in onderwijs en training politiemensen bekend te laten raken met feitelijke patronen in recht en beleid (bijvoorbeeld over het juridisch instrumentarium en over richtlijnen omtrent verdachten van geweld tegen de politie). Dat zal echter onvoldoende zijn om de onvrede weg te nemen. We raden aan om geweldsdossiers te selecteren en deze te bespreken in het onderwijs en op bijeenkomsten. Daarbij dienen uitvoerende agenten, politiechefs, officieren van justitie en rechters rechtstreeks met elkaar te spreken over concrete dossiers en de lessen die daaraan kunnen worden verbonden. Voorts raden we aan om officieren van justitie, rechters en beleidsadviseurs bij de politie ten minste enkele keren per jaar

in te roosteren voor een politiedienst: een nachtdienst op vrijdag of zaterdag. Zo raken ze bekend met de realiteit op straat en op de werkvloer van de politie.

Literatuur

- Adang, O., Wal, R. van der & Quint, H. (2010). *Zijn wij anders?: Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft*. Apeldoorn: Politie-academie.
- Bleijendaal, R., Naeyé, J., Chattellon, P. & Drenth, G. (2008). *Kracht van meer dan geringe betekenis. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Vrije Universiteit.
- Brink, G. van den (2010). *Empathie en handhaving*. Apeldoorn: Politie-academie.
- Drenth, G., Naeyé, J. & Bleijendaal, R. (2008). *Kracht van meer dan geringe betekenis. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Vrije Universiteit.
- Gieling, P. (2010). *Sterker blauw*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Klein, G. (1997). The recognition-primed decision (RP) model: Looking back, looking forward. In C.E. Zsombok & G. Klein (Eds.), *Naturalistic Decision Making* (pp. 285-292). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kruijer, F. (2010). Dienders in zwaar weer. *Blauw*, 6(22), 8-11.
- Meershoek, A.J.J. (2000). Blauw blauw: Het tanende gezag van de politie. In L. Gunther Moor & C.D. van der Vijver (red.), *Het gezag van de politie* (pp. 81-102). Dordrecht: SMVP.
- Naeyé, J. (2005). *Niet zonder slag of stoot: De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Vrije Universiteit.
- Naeyé, J. (2010). *Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldsituaties*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Vrije Universiteit.
- Naeyé, J. & Bleijendaal, R. (2008). *Agressie en geweld tegen politiemensen; Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten*. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en Wetenschap/Vrije Universiteit.
- Politieacademie (2007). *De blauwe kern: De professionele basis bij conflict en gevaar*. Apeldoorn: Lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing.

- Projectgroep Organisatiestructuren (1978). *Politie in verandering: Een voorlopig theoretisch model*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Torre, E.J. van der (2011a). *Politiewerk aan de basis: Stevig en nuchter*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Torre, E.J. van der (2011b). *Blauw relaas: Verhalen over het vakmanschap van politiebazen*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Torre, E.J. van der, Duin, M.J. van & Torre-Eilert, T.B.W.M. van der (2010). *Beproefde patronen: De politieële aanpak van geweld op de Korenmarkt*. Arnhem: Regiopolitie Gelderland-Midden.
- Uildriks, N. (1997). *De normering en beheersing van politiegeweld*. Deventer: Gouda Quint.

Bericht op website

‘Kwart agenten grijpt niet in bij geweld’, 10 oktober 2011, www.nu.nl.

Bijlage 1: Verantwoording

1. Groepsinterviews

Dit onderzoek bestaat uit een (exploratief) kwalitatief deel en een survey. Het kwalitatieve onderzoek startte in december 2010 met een proefinterview onder executieven in de regio Utrecht. Er zijn in totaal 24 groepsinterviews of bijeenkomsten georganiseerd. We spraken daarbij met 208 politiemensen (zie bijlage 2). We namen de groepsinterviews onder executieven af in de volgende korpsen: Groningen, Flevoland, Gooi en Vechtstreek, Haaglanden, Rotterdam-Rijnmond en het KLPD. We mochten onderwijstijd aan de Politieacademie benutten om te spreken met bachelorstudenten en leidinggevendenden. We spraken IBT-docenten in Noord-Nederland, Hollands-Midden, Rotterdam-Rijnmond en Limburg-Noord en -Zuid. We gaven van onze kant louter aan welk type (basis)politiemensen we wilden interviewen, waarna de korpsen aselekt politiemensen inroosterden voor het groepsinterview.

De groepsinterviews werden afgenomen door twee leden van het onderzoeksteam in de periode januari 2010 tot april 2011. De gesprekken waren half gestructureerd, gebaseerd op een topiclist.

2. Het survey

In de maanden dat de groepsinterviews werden afgenomen, werd gewerkt aan de digitale vragenlijst voor executieven in de basispolitiezorg tot en met schaal 8 en wijkagenten tot en met schaal 9. De resultaten van de groepsinterviews werden gebruikt bij het formuleren van de vragen. We raadpleegden daartoe ook de vragenlijsten in *De normering en beheersing van politiegeweld* (Uildriks, 1997), deel A en B van *Kracht van meer dan geringe betekenis* (Bleijendaal, Naeyé, Chattellon & Drenth, 2008; Drenth, Naeyé & Bleijendaal, 2008) en *Agressie en geweld tegen politiemensen* (Naeyé & Bleijendaal, 2008).

We formuleerden vragen over de dimensies van het in hoofdstuk 1 gepresenteerde model, met uitzondering van de evaluatie van het geweldsincident. We verzamelden daarover reeds veel en eensluidende informatie: evalueren schiet erbij in (zie hoofdstuk 2). De vragenlijst hebben we – in de tijdens het survey gehanteerde volgorde – opgenomen in bijlage 3. We hebben de vragenlijst getest door feedback te vragen van onderzoekers en docenten aan de Politieacademie en van vijftien executieve basispolitieambtenaren.

Respons

Begin april 2010 werd aan de afdelingen Communicatie van 25 korpsen gevraagd het survey op intranet te plaatsen. Het korps Hollands-Midden zag af van deelname, omdat het korps in de (acute) nasleep verkeerde van de dodelijke schietpartij in een winkelcentrum in Alphen aan den Rijn. Er werd om medewerking gevraagd in *Blauw* en in het *Tijdschrift voor de Politie*. De NPB en de ACP riepen hun leden op om medewerking te verlenen.

De respons liep binnen twee weken erg terug, omdat het survey onder ‘nieuws’ of ‘mededelingen’ was geplaatst en daardoor vaak na één dag niet meer goed zichtbaar was op het intranet. Het korps Haaglanden vormde hierop een uitzondering. De korpsleiding hechtte veel waarde aan het onderzoek en stuurde een persoonlijke e-mail naar alle executieven tot en met schaal 8 en wijkagenten tot en met schaal 9. Dit had een gunstig effect op de respons.

Er volgde een periode waarin het onderzoeksteam en leden van de begeleidingscommissie ‘sjorden en sleurden’ om korpsen maatregelen te laten treffen die zorgden voor een goede respons: een speciale button op de openingspagina van intranet en verzending van een persoonlijke e-mail naar de doelgroep. Rotterdam-Rijnmond gaf hieraan direct gehoor, net als Brabant-Zuidoost, met het gewenste effect. Later volgde nog een aantal korpsen, zoals de overige twee Brabantse korpsen, Kennemerland, de twee Limburgse regio’s, Utrecht en Zeeland. Maar ook een persoonlijke e-mail van de portefeuillehouder GTPA¹⁴ aan zijn collega-korpschefs leidde bij ruim de helft van de korpsen niet tot een

14 Geweld Tegen Politie Ambtenaren.

van de twee gevraagde maatregelen. Door de gebrekkige medewerking van de Nederlandse korpsleidingen liep het onderzoek vertraging op. De digitale vragenlijst bleef tot en met juli 2011 online, terwijl we het survey in mei hadden willen sluiten.

We hebben basispolitie mensen langer de tijd gegeven om de vragenlijst in te vullen, omdat we waarde hechten aan een hoge respons. Bij een lage respons bestaat het gevaar dat de antwoorden van extra gemotiveerde politie mensen zorgen voor vertekening. We hebben tussentijds steeds gevolgd wat per vraag de antwoordpercentages waren. Naarmate het aantal respondenten groeide, veranderden die percentages (voor alle korpsen tezamen of voor afzonderlijke korpsen) niet of nauwelijks. In die zin vonden we geen aanwijzingen dat er een belangrijk verschil bestaat tussen snelle (en waarschijnlijk gemotiveerde) respondenten en andere respondenten. De strekking van de antwoorden op de vragen in het survey stemt bovendien in hoge mate overeen met de uitkomsten van de groepsinterviews.

Er zijn uiteindelijk 4.425 vragenlijsten door 'geldige' respondenten ingevuld (zie hieronder). We beschikken niet over de precieze kenmerken van de gehele onderzoekspopulatie (aantal, achtergrondkenmerken), maar we schatten dat ongeveer 30% van hen de vragenlijst heeft ingevuld. We vinden dat dit een goed beeld geeft, al kunnen we geen uitsluitsel geven over de precieze mate van representativiteit.

De vragenlijst voor executieven werd in totaal 10.325 keer geopend. Een kwart ($n=2.625$) las alleen de openingspagina, waarin de doelgroep stond aangegeven. Iets minder dan een kwart ($n=2.475$) las de gehele vragenlijst of beantwoordde alleen deel A (algemene vragen). Deze respondenten zijn uit het bestand gehaald, evenals de respondenten die niet ten minste deel B (operationele vragen) invulden. Aldus bleven er 5.225 ingevulde vragenlijsten over: 51% van het totaal aantal keren dat de vragenlijst is geopend. Van de 5.225 respondenten die ten minste de algemene en de operationele vragen invulden, koos een kwart bij de vraag naar de functie voor het antwoord 'anders'.

Tabel 1

		Wat is uw functie?		
		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U werkt in de noodhulp	2.528	48,4	48,4
	U werkt bij de wijkpolitie	582	11,1	59,5
	U werkt bij de wijkpolitie en verleent (regelmatig) noodhulp	834	16,0	75,5
	Anders, namelijk:	1.281	24,5	100,0
Total		5.225	100,0	

Van de groep ‘anders’ bleek een substantieel deel toch tot de doelgroep te behoren. Het betrof voornamelijk respondenten die bij functie, rang of in de toelichting bij functie ‘anders’ aangaven:

- wijkagent, buurtregisseur of surveillant: ingedeeld bij wijk;
- student of aspirant: ingedeeld bij wijk en noodhulp;
- noodhulp of wijk met extra taken: ingedeeld bij wijk en noodhulp;
- noodhulp en wijkpolitie niet gescheiden: ingedeeld bij wijk en noodhulp.

Daarnaast:

- specialistische functies in de noodhulp: hondengeleiders, horeca, openbare-ordeteams: ingedeeld bij noodhulp;
- specialistische functies die wijk en noodhulp raken/overlappen, zoals bikers, jeugdpolitie, drugs, praktijkcoaches, in het korps werkzame motorrijders en taakaccenthouders: ingedeeld in wijk en noodhulp.

Het totaal aantal respondenten uit de doelgroep kwam zo uit op 4.425 (zie tabel 2).¹⁵

¹⁵ Van de 800 respondenten die niet tot de doelgroep behoren werken er 335 (42%) bij de recherche. Ongeveer tien procent is inspecteur (niet-wijkagent), leidinggevende, HOvJ of OvD-P. Eveneens tien procent werkt bij de dienst executieve ondersteuning: arrestanten-zorg, parketpolitie, meldkamer of vreemdelingenpolitie. De andere functies liepen uiteen van AT, via bereiden politie, informatieanalist tot docent. Daarnaast waren er afkortingen waarvan niet duidelijk was wat ermee werd bedoeld.

Tabel 2

		Wat is uw functie?		
		Frequency	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U werkt in de noodhulp	2.608	58,9	58,9
	U werkt in de wijk	750	16,9	75,9
	U werkt in de wijk en verleent noodhulp (of omgekeerd)	1.067	24,1	100,0
	Total	4.425	100,0	

Groepering van de vragen

We hebben de vragen van het survey ge(her)groepeerd volgens de dimensies van het gehanteerde onderzoeksmodel (zie bijlage 3 voor de vragenlijst die de respondenten hebben ingevuld):

Standaards

- C10. De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.
- C5. Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden.
- C11. Vier dagen IBT-training per jaar is te weinig.
- C12. De politie wordt te weinig getraind om in de basispolitiezorg op te treden met vier tot acht dienders.
- C7. Wie de RTGP-toets haalt, is nog *niet* voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.

Opleiding en training

- C2. In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.
- C6. De IBT-training wordt te veel gericht op het halen van de RTGP-toetsen.
- C9. In IBT-trainingen wordt onvoldoende gewerkt met casuïstiek.
- C8. IBT-trainingen zijn nuttig als praktijkgerichte casuïstiek wordt geoefend.

- C3. Na het afronden van mijn basisopleiding was ik voldoende voorbereid op geweldgebruik.

Organisatie (1): opvattingen over collega's

- B4. Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties.
- B5. Het is veiliger om met vaste collega's te werken, want dan weet je precies wat je aan elkaar hebt.
- B9. Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik, waardoor de kans op geweld tegen de politie toeneemt.
- B10. Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.
- B11. Er zijn agenten die in risicovolle situaties zichzelf niet in de hand hebben.
- B12. Er zijn agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.
- B13. Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.
- C1. De selectie-eisen van de politie zijn voldoende berekend op het politieoptreden in risicovolle situaties.
- C4. Studenten worden in mijn korps goed begeleid en opgevangen.
- B7. Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.
- B8. Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.
- B17. Cameratoezicht is een steun in de rug.
- B18. Door het dragen van bodycamera's zijn agenten minder terughoudend om op te treden in risicovolle situaties.

Organisatie (2): grenzen aan het doorpakken

- B20a. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: een tekort aan beschikbaar politiepersoneel.
- B20e. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: grof geweld tegen de politie.
- B20f. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: politiële geweldsmiddelen die tekortschieten.

- B2oc. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: collega's die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties.
- B2od. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: collega's die geneigd zijn te veel geweld toe te passen.

Organisatie (3): sturing

- D12. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties.
- D13. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die onvoldoende de-escalerend optreden.
- D14. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek).
- B2. De meldkamer ziet op een goede manier toe op de aansturing van politiemensen bij risicovolle situaties.
- B3. Ik voel me in risicovolle situaties gesteund door de operationele aansturing van de Officier van Dienst (OvD-P).

Opvang en nazorg (1): steun na een geweldsincident

- D1. Na een incident waarbij ik geweld heb gebruikt jegens een verdachte, voel ik mij gesteund door: [meerdere opties].

Opvang en nazorg (2): afwegingen over de nasleep van geweldgebruik

- B14. Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik.
- B15. Ik zie op tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).
- B16. Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).

- B20b. Reden voor de politie om in risicovolle situaties niet door te pakken: onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek, de beoordeling van politieel geweldgebruik).

Opvang en nazorg (3): klachten en onderzoeken

- D3. Ook al blijken klachten ongegrond, uiteindelijk keren ze zich toch tegen je.
- D6. Als een goede diender vanwege *correct* geweldgebruik relatief veel geweldsrapportages (d.w.z. meer dan gemiddeld) invult, dan heeft dat voor hem of haar toch negatieve gevolgen.
- D7. Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggeven- den te snel een slechte naam.
- D8. Disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.
- D9. Strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik door een dien- der verlopen zorgvuldig.
- D10. De klachtafhandeling duurt te lang.
- D11. Interne onderzoeken duren te lang.
- D4. Als er vanwege geweldgebruik een klacht wordt ingediend of aangifte wordt gedaan tegen een collega, dan leidt dat ook tot onzekerheid bij directe collega's.
- D5. Het komt regelmatig voor dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.

Aanpak dader(s)

- D15. Daders van geweldgebruik tegen de politie worden goed aan- gepakt door het OM.
- D16. Daders van geweldgebruik tegen de politie worden voldoende streng gestraft door de rechter.
- D17. Agenten krijgen een goede terugkoppeling van informatie over de aanpak van de dader(s) die geweld tegen hen heeft/hebben ge- bruikt.

D2. Na agressie of geweld tegen een diender, wordt hij of zij voldoende gesteund door de Politieorganisatie.

Over de factor geweldgebruik

De antwoorden op de vragen naar de frequentie van politiegeweld en naar de frequentie van geweldgebruik door burgers tegen de politie in de afgelopen twaalf maanden liepen uiteen van nul tot meer dan honderd keer. De opties nul keer politiegeweld ($n=1.528$) of één of twee keer politiegeweld ($n=1.313$) als antwoord werden het meest gegeven. We hebben besloten om te hercoderen tot: geen geweld gebruikt, één of twee keer, meer dan twee maar minder dan tien en ten minste tien keer.

Er zijn significante verschillen tussen agenten in de noodhulp, in de wijk en dienders die zowel in de wijk als in de noodhulp werken.¹⁶ Als er tevens wordt gekeken naar 'geweldgebruik', worden de verschillen echter kleiner en verdwijnt doorgaans de significantie. Dienders die veel geweld gebruikten stemmen qua opvattingen en denkbeelden dus sterk met elkaar overeen, ongeacht de precieze aard van hun basispolitiewerk. Hetzelfde geldt voor agenten die minder geweld gebruikten.

In tabel 3 staan belangrijke kenmerken van respondenten die geen geweld gebruikten of juist ten minste tien keer in het afgelopen jaar. Het meeste geweld werd met name gebruikt door hoofdagenten in de noodhulp met zes tot en met tien dienstjaren.

Tabel 3

Achtergrondkenmerken	Agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Sekse	29,3% vrouw 70,7% man	13,2% vrouw 86,8% man
Leeftijd	24,1% jonger dan 30 jaar 21,2% dertiger	35,3% jonger dan 30 jaar 40,0% dertiger

¹⁶ Hierbij hielden wij als significantieniveau aan 95%, dat wil zeggen dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten kleiner moet zijn dan 5% ($p < .05$).

Achtergrondkenmerken	Agenten die in het afgelopen jaar <i>geen</i> geweld gebruikten	Agenten die in het afgelopen jaar <i>ten minste tien</i> keer geweld gebruikten
Dienstjaren	16,3% 6 t/m 10 jaar 37,3% meer dan 20 jaar	40,7% 6 t/m 10 jaar 12,4% meer dan 20 jaar
Initiële opleiding	63,4% voor PO2002 36,6% vanaf PO2002	51,9% voor PO2002 48,1% vanaf PO2002
ME-opleiding	36,9%	45,8%
Functie	40,9% noodhulp 30,5% wijk 28,6% noodhulp en wijk	76,6% noodhulp 6,8% wijk 16,6% noodhulp en wijk
Rang	32,6% hoofdagent 39,5% brigadier	61,1% hoofdagent 22,4% brigadier

Bijlage 2: Respondenten kwalitatief onderzoek

We hebben 24 groepsinterviews afgenomen van in totaal 208 politiemensen: executieven (110), studenten (29), leidinggevenden (50) en IBT-docenten (19). Deze bijlage geeft een overzicht van hun korps en functie.

Funcctie	Aantal respondenten
Executieven basispolitiezorg:	110
proefinterview*	9
Groningen (stad)	8
Groningen (buitengebied)	4
Flevoland	5
Gooi en Vechtstreek	4
Haaglanden (stad)	9
Haaglanden (buitengebied)	10
Rotterdam-Rijnmond (stad)	7
Rotterdam-Rijnmond (buitengebied)	9
Brabant-Noord (stad)	11
Brabant-Noord (buitengebied)	11
KLPD (spoorwegpolitie)	5
Rotterdam-Rijnmond (hondengeleiders)	5
AE	13
Studenten:	29
niveau 4	19
niveau 5	10
Leidinggevenden:	50
OLL	9
OLL	21
OvD-P	11
BVI	9
IBT-docenten:	19
Noord	5
Hollands Midden	4
Rotterdam-Rijnmond	6
Limburg	4

* Zes respondenten uit politieregio Utrecht, twee uit politieregio Hollands Midden en één KLPD (SPOPO).

Bijlage 3: Survey: de vragenlijst

De Politieacademie voert, in samenwerking met de Vrije Universiteit, een onderzoek uit naar geweldgebruik door de basispolitiezorg. Daarbij staat de veiligheid van het politiewerk centraal. Het is een onafhankelijk onderzoek. *Deze vragenlijst is bedoeld voor executieven tot en met schaal 8 en wijkagenten in schaal 9 die werkzaam zijn in de noodhulp of bij de wijkpolitie.*

We stellen het zeer op prijs als u deze vragenlijst invult. Dit vergt ongeveer vijftien minuten. We stellen algemene vragen, vragen over operationeel politiewerk, over opleiding en training en over de nasleep van geweldgebruik, inclusief de rol van leidinggevendenden.

We stellen u in staat om desgewenst toelichtingen op uw antwoorden of om opmerkingen te plaatsen die volgens u belangrijk zijn voor veilig politiewerk.

In de vragenlijst hanteren we de volgende begrippen:

Agressie:	beledigen, uitschelden en bedreigen
Geweld:	het uitoefenen van kracht (met of zonder geweldsmiddel) tegen een persoon
Risicovolle situatie:	een situatie waarbij sprake is van agressie of (een gerede kans op) geweld

A. Algemene vragen

1. Wat is uw leeftijd?
2. Wat is uw geslacht?
3. Hoeveel jaren werkt u bij de politie?

4. In welk korps werkt u?

5. Welke initiële opleiding heeft u gevolgd?

Antwoordmogelijkheden:

- vóór PO2002
- PO2002

6. Welke van de volgende gespecialiseerde opleidingen heeft u gevolgd?

Antwoordmogelijkheden:

- geen
- ME
- AE
- VAG
- AT
- BRATRA
- anders, namelijk:

.....

7. Wat is uw functie?

Antwoordmogelijkheden:

- u werkt in de noodhulp
- u werkt bij de wijkpolitie
- u werkt bij de wijkpolitie en verleent (regelmatig) noodhulp
- anders, namelijk:

.....

8. Wat is uw rang?

Antwoordmogelijkheden:

- aspirant
- surveillant
- agent
- hoofdagent
- brigadier
- inspecteur (wijkagent)

9. Hoe vaak heeft u in de afgelopen twaalf maanden geweld gebruikt tegen personen?

10. Hoe vaak hebben in de afgelopen twaalf maanden burgers geweld tegen u gebruikt?

Wilt u opmerkingen plaatsen bij de algemene vragen?

B. Operationeel politiewerk

Antwoordcategorieën: zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/
weet niet of n.v.t.

1. Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werk.
2. De meldkamer ziet op een goede manier toe op de aansturing van politiemensen bij risicovolle situaties.
3. Ik voel me in risicovolle situaties gesteund door de operationele aansturing van de Officier van Dienst (OvD-P).
4. Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties.
5. Het is veiliger om met vaste collega's te werken, want dan weet je precies wat je aan elkaar hebt.
6. Op straat lopen bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) af.
7. Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.
8. Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.
9. Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik.
10. Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.
11. Er zijn agenten die in risicovolle situaties zichzelf niet in de hand houden.
12. Er zijn agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.
13. Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.
14. Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik.

15. Ik zie op tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).
16. Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).
17. Cameratoezicht is een steun in de rug.
18. Door het dragen van bodycamera's zijn agenten minder terughoudend om op te treden in risicovolle situaties.
19. Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen.
20. Hieronder staan mogelijke redenen om in risicovolle situaties niet door te pakken. Kunt u aangeven hoe belangrijk deze redenen zijn voor de politiepraktijk? Als u kiest voor 'zeer belangrijk', dan betekent dit dat u denkt dat dit in de politiepraktijk een heel belangrijke reden is om niet door te pakken.

Antwoordcategorieën: zeer belangrijk/belangrijk/neutraal/onbelangrijk/zeer onbelangrijk/weet niet of n.v.t.

- a een tekort aan beschikbaar politiepersoneel
  - b onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek, de beoordeling van politieel geweldgebruik)
  - c collega's die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties
  - d collega's die geneigd zijn te veel geweld toe te passen
  - e grof geweld tegen de politie
  - f politieke geweldsmiddelen die tekortschieten
  - g anders, namelijk:
- .....

Wilt u opmerkingen plaatsen bij de vragen over operationeel politiewerk?

C. Opleiding en training

Antwoordcategorieën: zeer oneens/oneens/neutral/eens/zeer eens/
weet niet of n.v.t.

1. De selectie-eisen van de politie zijn voldoende berekend op het politieoptreden in risicovolle situaties.
2. In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.
3. Na het afronden van mijn basisopleiding was ik voldoende voorbereid op geweldgebruik.
4. Studenten worden in mijn korps goed begeleid en opgevangen.
5. Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden.
6. De IBT-training wordt te veel gericht op het halen van de RTGP-toetsen.
7. Wie de RTGP-toets haalt, is nog *niet* voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.
8. IBT-trainingen zijn nuttig als praktijkgerichte casuïstiek wordt geoefend.
9. In IBT-trainingen wordt onvoldoende gewerkt met casuïstiek.
10. De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.
11. Vier dagen IBT-training per jaar is te weinig.
12. De politie wordt te weinig getraind om in de basispolitiezorg op te treden met vier tot acht dienders.

Wilt u opmerkingen plaatsen bij de vragen over opleiding en training?

D. Leidinggevenden en nasleep

Antwoordcategorieën: zeer oneens/oneens/neutraal/eens/zeer eens/
weet niet of n.v.t.

1. Na een incident waarbij ik geweld heb gebruikt jegens een verdachte voel ik mij gesteund door (meerdere antwoorden mogelijk):
  - o executieve collega's
  - o operationeel leidinggevenden
  - o tactisch leidinggevenden
  - o strategisch leidinggevenden
  - o hulpofficier van justitie
  - o IBT-docenten
  - o Bureau Veiligheid en Integriteit
  - o officier van justitie
  - o rechter
  - o commissie voor politiekklachten
2. Na agressie of geweld tegen een diender, wordt hij of zij voldoende gesteund door de politieorganisatie.
3. Ook al blijken klachten ongegrond, uiteindelijk keren ze zich toch tegen je.
4. Als er vanwege geweldgebruik een klacht wordt ingediend of aangifte wordt gedaan tegen een collega, dan leidt dat ook tot onzekerheid bij directe collega's.
5. Het komt regelmatig voor dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.
6. Als een goede diender vanwege *correct* geweldgebruik relatief veel geweldsrapportages (d.w.z. meer dan gemiddeld) invult, dan heeft dat voor hem of haar toch negatieve gevolgen.
7. Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevenden te snel een slechte naam.
8. Disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.
9. Strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.
10. De klachtafhandeling duurt te lang.
11. Interne onderzoeken duren te lang.

12. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties.
13. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die onvoldoende de-escalerend optreden.
14. Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek).
15. Daders van geweldgebruik tegen de politie worden goed aangepakt door het OM.
16. Daders van geweldgebruik tegen de politie worden voldoende streng gestraft door de rechter.
17. Agenten krijgen een goede terugkoppeling van informatie over de aanpak van de dader(s) die geweld tegen hen heeft/hebben gebruikt.

Wilt u opmerkingen plaatsen bij de vragen over leidinggevend en en nasleep?

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

De onderzoekers

Bijlage 4: Mini-survey onder IBT-docenten

We hebben ook een klein survey afgenomen onder IBT-docenten. Hiertoe hebben we een persoonlijke e-mail gestuurd – met een link naar de vragenlijst – naar 340 IBT-docenten. Hiervan hebben er uiteindelijk 153 een vragenlijst ingevuld. De respons komt dus uit op 45%. De gemiddelde leeftijd van de respondenten bedraagt 43,8 jaar en ze zijn gemiddeld 18,8 jaar in dienst bij de politie, waarvan 8,8 jaar als IBT-docent.

We hebben voor het overgrote deel dezelfde vragenlijst gehanteerd als bij de executieven. Er zijn twee veranderingen doorgevoerd. In de eerste plaats hebben we de formulering aangepast, zodat we steeds vroegen naar de mening van de IBT-docent over het functioneren van executieve agenten van de basispolitie. De stelling ‘Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen’ werd bijvoorbeeld geherformuleerd als: ‘Agenten zien er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen’.

In de tweede plaats hebben we enkele specifieke vragen opgenomen over IBT-trainingen. Zie voor een overzicht van deze vragen tabel 1. Ruim tachtig procent van de IBT-docenten (81,9%) zegt dat ze agenten aanspreken als die naar hun mening onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek). Een ruime meerderheid (63,9%) zegt dat ze niet precies weet hoe vaak, waar en wanneer dienders in het korps geweldsmiddelen gebruiken. Een kleinere meerderheid (55,8%) laat weten dat niet alle geweldsrapportages worden doorgestuurd naar het IBT-centrum. Er bestaat verdeeldheid over de vraag of IBT-docenten vaak worden ingeschakeld bij de beoordeling van geweldsrapportages: afgerond vindt 39% van wel en 40% zegt dat dit niet gebeurt. Er bestaat grotere tevredenheid over de benutting van geweldsrapportages bij de verbetering van het IBT-onderwijs: bijna zeventig procent (69,6%) meldt dat dit gebeurt. Het valt op dat de IBT-docenten ook positief zijn over de invloed van de evaluaties van geweldgebruik bij verbetering van het IBT-onderwijs. In de groepsinterviews waren executieven negatief over evaluaties en de effecten daarvan, zo constateerden we in hoofdstuk 2.

Tabel 1

Surveyvragen over specifieke IBT-zaken	Belangrijkste antwoorden
Agenten die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek), worden hier door mij op aangesproken.	81,9% (zeer) eens
Ik weet precies hoe vaak, waar en wanneer dienders in het korps geweldsmiddelen gebruiken.	12,2% (zeer) eens 63,9% (zeer) oneens
Alle geweldsrapportages worden doorgestuurd naar IBT.	37,7% (zeer) eens 55,8% (zeer) oneens
IBT-docenten worden vaak ingeschakeld bij de beoordeling van geweldsrapportages.	39,1% (zeer) eens 39,9% (zeer) oneens
Geweldsrapportages worden als input gebruikt ter verbetering van het IBT-onderwijs.	69,6% (zeer) eens 14,5% (zeer) oneens
Evaluaties van geweldgebruik worden gebruikt om het IBT-onderwijs te verbeteren.	64,6% (zeer) eens 18,1% (zeer) oneens

Over vrijwel de gehele linie tonen IBT-docenten zich nog kritischer over de stand van zaken wat geweldgebruik door de basispolitie betreft dan onze executieve respondenten. De antwoorden op de eerste drie vragen (tabel 2) zetten de toon. Bijna zeventig procent van de executieven zegt dat ze zich veilig voelen bij het dagelijkse werk; minder dan de helft van de IBT-docenten (44,3%) deelt deze inschatting. Ruim de helft (54,9%) van de IBT-docenten denkt dat bijna alle risicovolle situaties op straat goed aflopen, terwijl 68,1% van de executieven deze positieve inschatting maakt.

Er bestaat een groot verschil bij de inschatting over de mate waarin agenten niet optreden, terwijl dat eigenlijk wel zou moeten. Agenten dienden aan te geven of zij dit zelf deden en ruim een kwart beaamt dit: 25,7%. Er is uiteraard een drempel om toe te geven dat je zelf – om welke (begrijpelijke?) reden dan ook – een stap terug zet, terwijl ingrijpen geboden is. Bijna tachtig procent van de IBT-docenten denkt dat agenten wel eens terughoudend zijn, terwijl dat niet gepast is. De docenten mogen een uitspraak doen over ‘anderen’ en dat verklaart waarschijnlijk voor een deel het verschil tussen de twee percentages.

De volgende vijf tabellen geven voor de verschillende onderdelen van het survey per vraag de belangrijkste scores weer van de IBT-docenten, van de executieven in de basispolitiezorg en van de verschillen tussen deze twee scores. De rode draad is dat IBT-docenten een inschatting maken die beduidend kritischer uitvalt dan die van executieven. Hierop zijn twee uitzonderingen, want IBT-docenten tonen zich positiever

over de zorgvuldigheid bij disciplinaire of strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik (zie tabel 6).

Tabel 2

Surveyvragen over veiligheidsgevoel, afloop en doorpakken	Antwoorden van executieven	Antwoorden van IBT-docenten	Verskil: IBT vs. executief
Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werk. IBT-docenten: Agenten voelen zich enz.	68,7% (zeer) eens 7,3% oneens	44,3% (zeer) eens 21,5% oneens	-24,4% (zeer) eens 14,2% oneens
Op straat lopen bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) af.	68,1% (zeer) eens 10,5% (zeer) oneens	54,9% (zeer) eens 28,1% (zeer) oneens	-13,2% (zeer) eens 17,6% (zeer) oneens
Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk in zou moeten grijpen. IBT-docenten: Agenten zien er wel eens van af enz.	25,7% (zeer) eens 59,0% (zeer) oneens	78,9% (zeer) eens 6,6% oneens	53,2% (zeer) eens -52,4% (zeer) oneens

Tabel 3

Surveyvragen over standaards, opleiding en training	Antwoorden van executieven	Antwoorden van IBT-docenten	Verskil: IBT vs. executief
De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.	41,7% (zeer) oneens	60,3% (zeer) oneens	18,6% (zeer) oneens
Na het afronden van mijn basisopleiding was ik voldoende voorbereid op geweldgebruik. IBT-docenten: Na het afronden van hun basisopleiding enz.	32,3% (zeer) eens 45,6% (zeer) oneens	12,5% (zeer) eens 71,5% (zeer) oneens	-19,8% (zeer) eens 25,9% (zeer) oneens
Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden. IBT-docenten: Agenten krijgen enz.	71,3% (zeer) oneens	91,1% (zeer) oneens	19,8% (zeer) oneens
Wie de RTGP-toets haalt, is nog <i>niet</i> voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.	78,7% (zeer) eens	95,9% (zeer) eens	17,2% (zeer) eens
In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.	55,5% (zeer) eens 24,4% (zeer) oneens	29,5% (zeer) eens 50,0% (zeer) oneens	-26,0% (zeer) eens 25,6% (zeer) oneens

Tabel 4

Vragen uit het survey over collega's (executieven)/ cursisten (IBT-docenten)	Antwoorden van executieven	Antwoorden van IBT-docenten	Vershil: IBT vs. executief
Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik.	56,6% (zeer) eens	77,6% (zeer) eens	21,0% (zeer) eens
Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.	7,2% zeer eens 72,0% eens	30,9% zeer eens 62,5% eens	23,7% zeer eens -9,5% eens
Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.	36,1% oneens	52,4% oneens	16,3% oneens
Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.	48,3% (zeer) eens 23,6 (zeer) oneens	31,7 (zeer) eens 42,1% (zeer) oneens	-16,6% (zeer) eens 18,5% (zeer) oneens
Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties. IBT-docenten: Ik geef regelmatig trainingen aan agenten die van collega's niet weten enz.	62,4% (zeer) eens	79,2% (zeer) eens	16,8% (zeer) eens
Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.	52,0% (zeer) eens 17,8% (zeer) oneens	29,4% (zeer) eens 48,4% (zeer) oneens	-22,6% (zeer) eens 30,6% (zeer) oneens
De selectie-eisen van de politie zijn voldoende bekend op het politietoetreden in risicovolle situaties.	51,9% (zeer) oneens	79,4% (zeer) oneens	27,5% (zeer) oneens

Tabel 5

Steun na een geweldsincident	Executieven	IBT-docenten	Vershil in %: IBT vs. executief
Executieve collega's	92,4	93,2	-0,8
Operationeel leidinggevenden	65,8	50,0	-15,8
IBT-docenten	37,3	75,3	38,0
Hulpofficier van justitie	25,4	15,1	-10,3
Tactisch leidinggevenden	9,1	5,5	-3,6
Strategisch leidinggevenden	4,9	2,7	-2,2
Officier van justitie	4,0	8,2	4,2
Bureau Veiligheid en Integriteit	1,9	4,8	2,9
Rechter	1,4	3,4	2,0
Commissie voor politiekachten	1,3	3,4	2,1

Tabel 6

Vragen uit het survey over afwegingen over de nasleep van geweldgebruik	Antwoorden van executieven	Antwoorden van IBT-docenten	Vershil: IBT vs. executief
Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik. IBT-docenten: Als agenten overwegen enz.	56,1% (zeer eens)	80,8% (zeer eens)	24,7% (zeer eens)
Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik.	64,9% (zeer eens)	84,2% (zeer eens)	19,3% (zeer eens)
Reden voor de politie om niet door te pakken: onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik.	43,9% (zeer belangrijk)	74,1% (zeer belangrijk)	30,2% (zeer belangrijk)

Bijlage 5: Frequentietabellen: survey executieven

Over de respondenten

		Totaal geldige antwoorden
Functie	58,9% noodhulp 16,9% wijk 24,1% wijk en noodhulp	4.425
Sekse	78,8% man 21,2% vrouw	4.410
Leeftijd	32,0% < 30 jaar 29,5% dertiger 20,4% veertiger 18,1% > 50 jaar	4.416
Dienstjaren	24,1% t/m 5 jaar 28,6% 6 t/m 10 jaar 34,3% 11 t/m 20 jaar 23,0% meer dan 20 jaar	4.421
Initiële opleiding	53,2% vóór PO2002 46,8% PO2002	4.413
Gespecialiseerde opleiding	51,1%	4.262
Vervolgopleiding: ME	38,9%	4.425
Vervolgopleiding: AE, VAG, AT en/of BRATRA	8,6%	4.425
Rang	7,5% aspirant 4,8% surveillant 11,9% agent 44,0% hoofdagent 31,0% brigadier 0,7% inspecteur/wijkagent	4.422
Geweldgebruik afgelopen twaalf maanden	23,1% geen 26,4% 1 of 2 keer 34,0% > 2 maar < 10 keer 16,6% ten minste 10 keer	4.368
Geweldgebruik door burgers de afgelopen twaalf maanden	42,7% geen 32,8% 1 of 2 keer 19,0% > 2 maar < 10 keer 5,6% ten minste 10 keer	4.360

Algemene vragen

	Ze er oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Ze er eens	Totaal geldige antwoor den
Ik voel me veilig bij de uitoefening van mijn dagelijkse werk.	0,4%	7,3%	23,6%	63,1%	5,6%	4.419
Op straat lopen bijna alle risicovolle situaties goed (genoeg) af.	0,3%	10,1%	21,4%	64,5%	3,6%	4.415
Ik zie er wel eens van af om op te treden in risicovolle omstandigheden, terwijl de politie eigenlijk zou moeten ingrijpen.	15,4%	43,6%	15,3%	22,8%	2,9%	4.420

Standards en opleiding

	Ze er oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Ze er eens	Totaal geldige antwoor den
De standaardinterventies waarop wordt getraind zijn afdoende voor geweldgebruik in de basispolitiezorg.	5,9%	35,9%	38,3%	18,9%	1,1%	4.242
Na het afronden van mijn basisopleiding was ik voldoende voorbereid op geweldgebruik.	6,1%	39,5%	22,2%	30,8%	1,5%	4.249
Ik krijg voldoende IBT-trainingen om mijn vaardigheden voor het optreden in risicovolle situaties op peil te houden.	31,0%	40,4%	10,9%	15,8%	2,0%	4.270
Vier dagen IBT-training per jaar is te weinig.	1,5%	6,1%	8,9%	34,5%	49,0%	4.247
Wie de RTGP-toets haalt, is nog <i>niet</i> voldoende voorbereid om adequaat op te treden in risicovolle situaties.	0,6%	6,2%	14,5%	55,7%	23,0%	4.252
IBT-trainingen zijn nuttig als praktijkgerichte casuïstiek wordt geoefend.	0,7%	1,6%	5,3%	60,8%	31,7%	4.242
In IBT-trainingen wordt onvoldoende gewerkt met casuïstiek.	3,3%	38,9%	27,1%	24,7%	6,0%	4.239

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal geldige antwoorden
De IBT-training wordt te veel gericht op het halen van de RTGP-toetsen.	1,5%	20,5%	19,2%	34,8%	24,0%	4.271
De politie wordt te weinig getraind om in de basis-politiezorg op te treden met vier tot acht dienders.	0,5%	6,6%	15,9%	51,0%	26,0%	4.247
In trainingen en onderwijs ligt de nadruk te veel op sociale of communicatieve vaardigheden.	2,1%	22,2%	20,1%	40,6%	14,9%	4.265

Opvattingen over collega's

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal geldige antwoorden
Uitvoerende politiemensen twijfelen te vaak over geweldgebruik.	0,7%	18,4%	24,4%	45,7%	10,9%	4.422
Er zijn agenten die in risicovolle situaties het overzicht verliezen.	0,1%	3,4%	17,4%	72,0%	7,2%	4.423
Er zijn agenten die in risicovolle situaties zichzelf niet in de hand hebben.	0,5%	11,0%	26,7%	57,1%	4,7%	4.420
Er zijn agenten die onvoldoende in staat zijn om een situatie te de-escaleren.	0,2%	7,9%	18,1%	66,8%	6,9%	4.399
Agenten die geweldgebruik mijden, worden hier door collega's op aangesproken.	4,8%	36,1%	37,1%	21,2%	0,9%	4.399
Agenten die te veel geweld gebruiken, worden hier door collega's op aangesproken.	1,7%	21,9%	28,2%	45,6%	2,6%	4.413
Het is veiliger om met vaste collega's te werken, want dan weet je precies wat je aan elkaar hebt.	0,4%	6,9%	11,9%	46,7%	34,1%	4.415
Ik draai regelmatig diensten met collega's van wie ik niet weet hoe ze optreden in risicovolle situaties.	1,1%	18,3%	18,2%	49,5%	12,9%	4.421

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal geldige antwoorden
Agenten zijn goed op de hoogte van hun geweldsbevoegdheden.	0,7%	17,1%	30,2%	49,6%	2,4%	4.404
Studenten worden in mijn korps goed begeleid en opgevangen.	5,0%	20,7%	29,5%	41,7%	3,2%	4.262
De selectie-eisen van de politie zijn voldoende bekend op het politieoptreden in risicovolle situaties.	9,1%	42,7%	24,6%	22,6%	1,0%	4.265
Cameratoezicht is een steun in de rug.	0,8%	4,7%	17,3%	56,2%	21,0%	4.417
Door het dragen van bodycamera's zijn agenten minder terughoudend om op te treden in risicovolle situaties.	3,6%	23,3%	52,4%	17,2%	3,5%	4.411

Grenzen aan het 'doorpakken'

	Zeer onbelangrijk	Onbelangrijk	Neutraal	Belangrijk	Zeer belangrijk	Totaal geldige antwoorden
Redenen voor de politie om niet door te pakken: a. een tekort aan beschikbaar politiepersoneel	0,7%	4,4%	7,8%	45,3%	41,7%	4.326
Redenen voor de politie om niet door te pakken: e. grof geweld tegen de politie	4,5%	20,3%	19,0%	39,0%	17,1%	4.308
Redenen voor de politie om niet door te pakken: c. collega's die te voorzichtig optreden in risicovolle situaties	0,5%	11,8%	33,1%	47,4%	7,2%	4.306
Redenen voor de politie om niet door te pakken: f. politieke geweldsmiddelen die tekortschieten	2,8%	21,4%	28,1%	33,4%	14,3%	4.309

	Zeer onbelangrijk	Onbelangrijk	Neutraal	Belangrijk	Zeer belangrijk	Totaal geldige antwoorden
Redenen voor de politie om niet door te pakken: b. onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek, de beoordeling van politieel geweldgebruik)	4,3%	25,6%	26,3%	33,6%	10,3%	4.303
Redenen voor de politie om niet door te pakken: d. collega's die geneigd zijn te veel geweld toe te passen	2,3%	30,3%	43,7%	21,1%	2,6%	4.312

Sturing

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal geldige antwoorden
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die onvoldoende de-escalierend optreden.	5,8%	29,5%	49,1%	15,2%	0,4%	4.098
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting agenten die te terughoudend optreden in risicovolle situaties.	7,7%	31,6%	47,6%	12,6%	0,4%	4.089
Leidinggevend en geven gepaste feedback, steun of kritiek richting dienders die onvoldoende fit zijn (mentaal of fysiek).	13,9%	37,3%	40,1%	8,3%	0,4%	4.094
De meldkamer ziet op een goede manier toe op de aansturing van politiemensen bij risicovolle situaties.	1,6%	13,7%	24,9%	53,7%	6,1%	4.419
Ik voel me in risicovolle situaties gesteund door de operationele aansturing van de Officier van Dienst (OvD-P).	3,3%	23,1%	41,4%	30,7%	1,5%	4.419

Afwegingen over de nasleep van geweldgebruik

	Ze er oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Ze er eens	Totaal geldige antwoor den
Als ik overweeg geweld te gebruiken, denk ik na over de mogelijke nasleep van mijn geweldgebruik.	3,6%	28,7%	11,6%	44,1%	11,9%	4.417
Ik zie op tegen de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).	7,1%	37,2%	12,7%	28,7%	14,3%	4.421
Redenen voor de politie om niet door te pakken: b. onzekerheid over de nasleep van geweldgebruik (zoals klacht, aangifte, disciplinair onderzoek, de beoordeling van politieel geweldgebruik).	4,3%	25,6%	26,3%	33,6%	10,3%	4.303
Je merkt dat agenten beducht zijn voor de nasleep van geweldgebruik (zoals geweldsrapportage, de beoordeling daarvan of een eventuele klacht, intern onderzoek of aangifte).	1,1%	13,9%	20,1%	48,7%	16,2%	4.413

Na politiegeweld: klachten en onderzoeken

	Ze er oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Ze er eens	Totaal geldige antwoor den
Als een goede diender vanwege <i>correct</i> geweldgebruik relatief veel geweldsrapportages (d.w.z. meer dan gemiddeld) invult, dan heeft dat voor hem of haar toch negatieve gevolgen.	0,7%	15,1%	38,6%	37,1%	8,6%	4.144
Ook al blijken klachten ongegrond, uiteindelijk keren ze zich toch tegen een politiemann/-vrouw.	1,9%	24,4%	36,3%	31,0%	6,5%	4.153

	Zeeroeens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeereens	Totaal geldige antwoorden
Dienders die op straat stevig optreden, krijgen bij leidinggevendens te snel een slechte naam.	0,9%	21,8%	38,4%	31,1%	7,7%	4.148
De klachtenafhandeling duurt te lang.	0,2%	3,6%	33,8%	42,4%	20,0%	4.111
Interne onderzoeken duren te lang.	0,2%	1,2%	32,8%	42,0%	23,8%	4.102
Als er vanwege geweldgebruik een klacht wordt ingediend of aangifte wordt gedaan tegen een collega, dan leidt dat ook tot onzekerheid bij directe collega's.	0,4%	11,6%	18,7%	57,2%	12,1%	4.145
Het komt regelmatig voor dat een burger een klacht indient of aangifte doet vanwege politiegeweld, puur om de desbetreffende diender een hak te zetten.	0,4%	5,3%	24,8%	45,9%	23,6%	4.150
Disciplinaire onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	2,8%	11,9%	62,5%	21,5%	1,3%	4.146
Strafrechtelijke onderzoeken naar geweldgebruik door een diender verlopen zorgvuldig.	3,4%	11,1%	64,3%	20,1%	1,0%	4.136

Na geweld tegen de politie: aanpak van de daders

	Zeeroeens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeereens	Totaal geldige antwoorden
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden goed aangepakt door het OM.	38,1%	35,3%	14,4%	11,5%	0,9%	4.104
Daders van geweldgebruik tegen de politie worden voldoende streng gestraft door de rechter.	48,5%	33,4%	11,9%	4,7%	1,5%	4.107

	Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens	Totaal geldige antwoorden
Agenten krijgen een goede terugkoppeling van informatie over de aanpak van de dader(s) die geweld tegen hen heeft/hebben gebruikt.	24,5%	32,6%	29,8%	12,5%	0,6%	4.109
Na agressie of geweld tegen een diender, wordt hij of zij voldoende gesteund door de politieorganisatie.	5,5%	23,1%	32,8%	36,3%	2,3%	4.154

Tabellenboek

We hebben een tabellenboek gemaakt met alle frequentietabellen (alle antwoorden op de vragen uit het survey onder executieven én dat onder IBT-docenten) en van kruistabellen met significante verbanden. U kunt een digitale versie bestellen via: marta.dozy@politieacademie.nl.

Over de onderzoekers

Dr. Edward van der Torre is lector Gebiedsgebonden Politie aan de Politieacademie. Hij is daarnaast als senior onderzoeker verbonden aan LokaleZaken. Hij promoveerde op het proefschrift *Politiewerk: Politie-stijlen, community policing, professionalisme* (1999), waarvoor hij de Van Poelje Jaarprijs 1999 ontving. Hij publiceert frequent boeken, rapporten en artikelen over veiligheidsvraagstukken en politiewerk.

Peter Gieling begon in 1976 bij de gemeentepolitie Utrecht als agent. Hij werkte daarna bij het AT, als chef CID, chef Binnenstad en als districtschef in de stad Utrecht. Met name het werken in 'lastige wijken' als Kanaleneiland, Zuilen, Ondiep en Overvecht leerde hem veel over het werken onder moeilijke omstandigheden. Na een tweejarig verblijf aan de Politieacademie als strategisch ontwikkelaar is hij sinds 13 oktober 2011 als districtschef in Gooi en Vechtstreek aan de slag gegaan.

Dr. Marta Dozy is senior onderzoeker bij het Lectoraat Gebiedsgebonden Politie. Daarvoor was zij opleider en adviseur bij Maatwerk van de Politieacademie, met 'bestuur, beleid en veiligheid' als belangrijkste aandachtsgebied. Vanaf begin jaren negentig tot 2002 werkte zij als universitair docent bij de Vakgroep Bestuurskunde van de Universiteit Leiden. Zij is organisatie- en beroepsocioloog en promoveerde op de opkomst, groei en neergang van opbouwwerk als beroep.

Frank van Leeuwen is sinds 2011 werkzaam als politiekundige bachelor in het politiekorps Utrecht, wijkteam Zeist. In 2007 begon hij met zijn opleiding tot politiekundige bachelor voor het politiekorps Utrecht. De eerste drie jaar van zijn opleiding werkte hij in het district Heuvelrug. In zijn afstudeerjaar is hij een halfjaar werkzaam geweest voor het lectoraat Gebiedsgebonden Politie van de Politieacademie, waar hij als student-onderzoeker participeerde in het onderzoek Veilig Politiewerk.

Willem Hamoen is sinds 2007 als IBT-docent werkzaam aan de School voor Gevaar- en Crisisbeheersing (Politieacademie) in Ossendrecht. Hij maakt deel uit van de Vakgroep IBT die de opleiding verzorgt voor IBT-docenten. Hij begon zijn executieve carrière in 1975 bij de toenmalige Gemeentepolitie Rotterdam. Van 1976 tot 1989 werkte hij in de Assistentie Surveillance (noodhulp, directe hulpverlening) en Wijkpolitie in Rotterdam-Zuid. Van 1989 tot 1992 was hij ploegbrigadier in Rotterdam-West. In 1992 stapte hij over naar het Bureau Vuurwapenopleiding Rotterdam. Tot 2007 was hij daar als docent actief betrokken bij de ontwikkeling van het 'kale' schietonderwijs tot brede IBT-trainingen.

Publicatielijst Edward van der Torre

Boeken

- Uitsupporters Centraal: een onderzoek onder uitsupporters in het betaalde voetbal* (met H. Ferweda en J. Bos) SWP, te verschijnen in 2011.
- Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten: de achtergronden van onveilige GVI-scores* (met B. Beke en M.J. van Duin), Den Haag, Elsevier, Politie & Wetenschap, 2011.
- Politiewerk aan de basis: stevig en nuchter*, Apeldoorn, Politieacademie, 2011 (lectorale rede).
- Blauw Relas: Verhalen over het vakmanschap van tactische politiebazen*, Apeldoorn, Politieacademie, 2011 (geheel herziene editie, eerste editie 2008).
- Beproefde patronen: De politieke aanpak van geweld op de Korenmarkt* (met M.J. van Duin en T.B.W.M. van der Torre-Eilert), Arnhem/Rotterdam, regiopolitie Gelderland Midden/LokaleZaken, 2010.
- Op 't randje: een onderzoek naar relpreventie*, Den Haag/Amsterdam, 2010 (uitgave van de regiopolitie Amsterdam-Amstelland).
- Politiepolitiek: een empirisch onderzoek naar politieke signalering en advisering* (met E. Bervoets), Den Haag, Elsevier, Politie & Wetenschap, 2009.
- Van Oud naar Nieuw: Blijven leren van jaarwisselingen* (met O. Adang red.), Apeldoorn, Politieacademie, 2009.

- Nodale Praktijken: een empirisch onderzoek naar de nodale oriëntatie van de Nederlandse Politie*, Den Haag, Elsevier, Politie & Wetenschap, 2009.
- Bij de tijd: Wijkagenten in Hollands-Midden* (met E. Bervoets en A. Beselink), Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2009.
- ‘Wat kan hier?’: Een veiligheidsanalyse van het Rembrandtplein en Leidseplein: (uitgaans-)geweld, maatregelen, effecten*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2009.
- Nederlands grootste evenement. Een jaar na Hoezo rustig!?: het verloop van de jaarwisseling 2007-2008* (met O. Adang e.a.), Apeldoorn, Politieacademie, 2008.
- Veel voorkomende criminaliteit in Roermond: van twistpunt naar speerpunt?!*, Den Haag/Roermond, 2008.
- Lokale Politiechefs: Het middenkader van de basispolitiezorg*, Den Haag, Elsevier, Politie & Wetenschap, 2007.
- Wapengeweld en straatroof: Een onderzoek naar daders, slachtoffers en gelegenheidsstructuren in de politieregio Amsterdam-Amstelland* (met N. Arts en H. Ferwerda), Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2007.
- Politie: Studies over haar werking en organisatie* (met C.J.C.F. Fijnaut, E.R. Muller en U. Rosenthal), Deventer, Kluwer, 2007.
- ‘Hoeveel wordt het vandaag?’: Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden* (met R.F.J. Spaaij), Den Haag, Elsevier, Politie & Wetenschap, 2007.
- Hoezo rustig?! Een onderzoek naar het verloop van jaarwisselingen in Nederland* (met O. Adang), Apeldoorn, Politieacademie, 2007.
- De Strategische Analyse van Harddrugsscenes: Kernpunten voor politie en beleid*, Zeist, Kerckebosch, Politie & Wetenschap, 2006.
- Eergerelateerd Geweld: Een onderzoek naar twintig ernstige zaken*, Den Haag, Elsevier, 2006 (dit onderzoek komt voort uit een motie van de Tweede Kamerleden Wolfsen en Hirsi Ali naar aanleiding van de moord op mevrouw Gül).
- Preventief Fouilleren: Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten* (met H. Ferwerda), Zeist, Kerckebosch, Politie & Wetenschap, 2005.
- ‘Wie stookt er nou?’: Een studie naar ongeregelheden in Veen*, Den Haag, Elsevier Overheid, 2005.

- Staanplaatsen in Voetbalstadions: Een onderzoek naar veiligheid*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2004.
- Strategische Drugsanalyse: Empirische scan in drie deelgemeenten, operationalisatie*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2003.
- 'Rotterdamse' hooligans: Aanwas, gelegenheidsstructuren, preventie* (met R.F.J. Spaaij), Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2003.
- Blauwe Bazen: Het leiderschap van korpschefs* (met R.A. Boin en P. 't Hart), Zeist, Kerckebosch, Politie & Wetenschap, 2003.
- Openbare orde: Ernstige verstoringen, ontwikkelingen, beleid* (met E.R. Muller, U. Rosenthal en M. Bezuyen), Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2002.
- Dynamics of disorder: Lessons from two Dutch riots* (met M.H.P. Otten en R.A. Boin), Zoetermeer, Elsevier, 2001.
- Bossche Avonden: Onderzoek naar de ongeregeldheden in 's-Hertogenbosch (16-18 december 2000)* (met M.H.P. Otten, A. Ruitenbergh, M. Schilstra en U. Rosenthal), Alphen aan den Rijn, Samsom, 2001.
- Een gijzeling in Helden: Evaluatie van de gebeurtenissen op 17 maart 2000* (met M. Schilstra en E.R. Muller), Alphen aan den Rijn, Samsom, 2001.
- Waardevolle politieverhalen: Politie en Marokkaanse jongens* (met W.Ph. Stol), Den Haag, Elsevier (NPA-reeks), 2000.
- Drugsscene op Zuid (de Millinxbuurt): Een model voor de strategische analyse van drugsscenes* (met M.H.M. Hulshof), Alphen aan den Rijn, Samsom, 2000.
- Politiewerk: Politiestijlen, community policing, professionalisme*, Alphen aan den Rijn, Samsom, 1999 (proefschrift).
- Voetbal en geweld: Onderzoek naar aanleiding van rellen en plunderingen bij een huldiging in Rotterdam - 25 april 1999* (met U. Rosenthal, A. Ruitenbergh en M.H.M. Hulshof), Alphen aan den Rijn, Samsom, 1999.
- Incident en ongeregeldheden, Amsterdam-West, 23 april 1998: Marokkaanse jongeren, politie en bestuur* (met E.R. Muller, M.H.P. Otten en U. Rosenthal), Alphen aan den Rijn, Samsom, 1998.
- Beroepsprofielen van politieagenten: Kwaliteit en dilemma's van het politiewerk* (met E.R. Muller, U. Rosenthal en R.J. in 't Veld), Arnhem, Gouda Quint (reeks politiestudies), 1998.
- De blijvende betekenis van Politie in Verandering* (redactie met A. Cachet en W. van Natijne), Den Haag, Elsevier Bedrijfsinformatie, 1998.

- Evaluatie Politiewet 1993: Diepteonderzoek* (redactie met U. Rosenthal, G.J.N. Bruinsma en E.R. Muller), Den Haag, VUGA, 1998.
- Drugstoeristen en Kooplieden: Een onderzoek naar Franse drugstoeristen, Marokkaanse drugsrunners en het beheer van dealpanden in Rotterdam*, Deventer, Kluwer rechtswetenschappen, 1996.
- Perron Nul: Besluitvorming over een open drugscene* (met U. Rosenthal en A. Cachet), Rotterdam/Leiden, 1995 (in eigen beheer uitgegeven).
- Politiebestel in Verandering: Verhoudingen tussen politie, bestuur, justitie en gemeenteraad onder de oude en de nieuwe Politiewet* (met A. Cachet, E.R. Muller en A. van Sluis), Arnhem, Gouda Quint, 1994.

Voor overige publicaties van Edward van der Torre zie
www.politieacademie.nl

De Politieacademie is hét nationale wervings-, selectie-, opleidings- en kennisinstituut voor de Nederlandse politie. De koers van de Politieacademie is gericht op voortdurende kwaliteitsverbetering van het politievak. Kennis en onderzoek leveren daar een belangrijke bijdrage aan; de activiteiten zijn gericht op verbeteringen in de politiepraktijk en aanpassingen in het onderwijs. De onderzoeksfunctie heeft daarbij oog voor de actualiteit en ontwikkelingen, maar is tevens op gepaste afstand van de dagelijkse hectiek.

www.politieacademie.nl

Deze studie brengt de opvattingen van basispolitie mensen over geweldgebruik in kaart. Het geeft aan welke emoties en meningen schuilgaan achter statistieken over geweldgebruik en achter juridische analyses van politiegeweld. Geconcludeerd wordt dat de balans tussen relationele en normatieve aspecten van het politiewerk in het geding is. Sinds de jaren negentig is de aandacht te eenzijdig gericht geweest op relationele kwaliteiten. Agenten die op een correcte manier geweld gebruiken, voelen zich ondergewaardeerd. De fysieke en mentale vorming van politiemensen schiet tekort en dient te worden verbeterd. De politie zal in de komende jaren veel tijd en energie dienen te spenderen aan het realiseren van de noodzakelijke verbinding tussen sociale, fysieke en handhavende aspecten van het politiewerk. Indien de politie op straat laat zien zo nodig gepast geweld te gebruiken, vermindert dit idealiter het geweldgebruik door en tegen de politie.

ISBN 978-90-5931-781-9

9 789059 317819

« waakzaam en dienstbaar »